

Moć mišljenja
Njegovo svladavanje i izobrazba

Napisala Dr Annie Besant.

TEOZOFSKO DRUŠTVO U SFRJ

Krug SKLAD - Zagreb
1983.

KOPIRANO U IZVORNOM OBLIKU IZ ČASOPISA :

TEOZOFIJA

ZAGREB **JUGOSLAVIJA**

God. III. Februar 1930. Br. 3.

ZAGREB **JUGOSLAVIJA**

God. III. April - Maj 1930. Br. 4.

ZAGREB **JUGOSLAVIJA**

God. III. Juni - Juli 1930. Br. 5.

ZAGREB **JUGOSLAVIJA**

God. III. August-December 1930. Br. 6.

Moć mišljenja

Njegovo svladavanje i izobrazba

Napisala Dr Annie Besant.

Predgovor

Ova je knjižica određena, da pomogne istraživaču, koji želi, da istraži svoje biće s njegove intelektualne strane. Čovjek, koji ovdje izložena načela usvoji, bit će u stanju, da podupre svoju narav u njezinom razvojnom djelovanju, a i da se mentalno mnogo brže usavrši, no što je to moguće, dok su mu uslovi za taj napredak posve nepoznati.

Čitaocu, koji prama ovdje iznesenom naziranju stoji kao potpun laik, donijet će »Uvode, koji slijedi, neke teškoće. Za njega ni moguće bilo holje da kod prvog čitanja taj uvod preskoči, i da ga u opće ne čita. On je all apsolutno potreban kao osnovica

za sve one, koji hoće, da upoznaju odnošaj, u kojem stoji intelekt prama drugim stvarnim dijelovima njihove unutarnje naravi, kao i prama vanjskom svijetu. Oni pak, koji žele, da se drže pravila: »učiti spoznati samoga sebe«, ne bi se smjeli ustručavati, da se podvrgnu tom malom naporu, jer nitko ne smije očekivati, da će mu za mentalnu hranu letiti pečeni golubovi u usta.

Ako će ta malena knjižica biti od koristi samo nekolicini ozbiljnih istraživača i pomučit im kod odstranjivanja nekih teškoća, ona je već ispunila svoju zadaću.

ANNIE BESANT.

Uvod

Vrijednost spoznaje ima da se iskuša snagom, kojim mi čistimo i oplemenjujemo svoj život. Svi ozbiljni istraživači, koji su studirajući teozofsku nauku, postigli teoretsku spoznaju, sigurno će težiti za tim, da pospješe razvoj svog karaktera, a ujedno da pomognu svom bližnjemu. Ova knjižica pisana je za istraživače te vrsti u nadi, da će oni, kad holje izgade bit svojeg intelekta, poslužiti se njim u svrhu, da izobrazu sve ono, što je na njemu dobro, a opet da iskorjene sve ono, što je na njemu zlo. Svi naši osjećajni porivi, koji nas podstrekuju, da

provodimo ispravan život, bit će na pola izgubljeni, ako jasno svjetlo intelekta ne prousvijetli put našeg ponašanja; jer kao što slijepac, kad sidje s puta, mora da padne u grabu, tako i intelekt, ako je, — zaslijepljen neznanjem, — napustio put pravde, mora da se surva u ponor zla i nevaljalog ponašanja. *Avidya t. j. pomutnjakanje spoznaje, za isto je prvi korak, koji od jedinstva vodi do podvojenosti*, pa samo toliko, koliko se taj nedostatak smanjuje, toliko je manja i podvojenost, a kad će ga konačno posve nestati, bit će uspostavljen opet vječni mir.

Ego kao spoznavalac

Želimo li, da istražimo ljudsku narav, moramo čovjeka odijeliti od onih vehikla, kojima se on služi, t. j. moramo lučiti pravi Ego od odijela, u koja je on odjeven. Ego je jedinica, ma kako raznolike bile forme, u kojima se on manifestira, kad istupa u raz-

nihi vrstama materije. Razumije se samo po sebi, da u konačnom smislu riječi postoji samo jedan Ego i da isto tako, kao što iz sunca izlaze zrake, oni pojedinačni Egosi, koji predstavljaju prave ljude, nisu ništa drugo, nego zrake najvišega Egoa, pa da svaki pojedini Ego može u sebi reći: »Ja sam najviši Ego«. Za našu sadašnju svrhu

htjeli bismo napomenuti, da svaka pojedina od tih zraka posjeduje pače i u svojoj odvojenosti jednu zasebnu, u sebi samoj stanujuću jedinicu, ma da se ona sakriva iza svojih raznolikih odijela. Svijest predstavlja jednu jedinicu, a njezino razdijeljivanje u dijelove činimo bilo s razloga studija, ili zato, jer su ti dijelovi samo iluzije, koje treba pripisati ograničenom poimanju naših organa, kroz koje ona djeluje u nižim krugovima svijeta. Činjenica, da pojedine objave Egoa proizlaze iz njegovih triju aspekta t. j. 1. iz spoznaje, 2. iz volje i 3. iz djelovanja, iz kojih opet nastaju: 1. misli; 2. želje i 3. čini, — ne smije da nas čini slijepima za drugu činjenicu, namine, da ne postoji dioba u substanci, pašto čitavi Ego spoznaje, čitavi Ego hoće, čitavi Ego radi. A isto tako ne mogu da se među sobom dijele niti funkcije Egoa; jer kada on spoznaje, onda on i radi, a i hoće; kada radi, onda hoće, a i spoznaje; a kad hoće, onda spoznaje, a i radi. Uvijek prevladava jedna od tih triju funkcija i to kadkad u tolikoj mjeri, da one druge padaju posve u pozadinu. Medjutim i kod najintenzivnije koncentracije, dakle kod one funkcije, kod koje je to dijeljenje najjače, ipak ima još uvijek i latentnog djelovanja i latentne volje; koja se, ako izvedemo poptnu analizu, može jasno razabrati.

Te tri funkcije nazvali smo »tri aspekta Egoa«. Nešto točnije tumačenje omogućit će nam bolje razumijevanje. Kad je Ego miran, objavljuje se aspekt spoznaje, koji postaje slikom onog predmeta, kojim se Ego bavi. Kad se Ego koncentrira, željan, da promjeni svoje stanje, onda nastupa aspekt volje. — Kad Ego u prisutnosti nekog predmeta izdaje energiju, da dođe s predmetom u dodir, onda se pokazuje aspekt rada. Iz toga proizlazi, da ta tri aspekta nisu među sobom odijeljeni dijelovi Egoa, da to nisu tri različne stvari, koje se ujedinjuju u jednoj sastavljenoj cjelini, već da imamo pred sobom jednu nerazlučivu cjelinu, koja se otkriva na tri različita načina.

Narav Egoa možemo najbolje prikazati i razjasniti tako, da ga jednostavno nazovemo njegovim pravim imenom. Ego je ono Jedno, što svjesno osjeća, što uvijek postoji i što u svakom od nas spoznaje da postoji. Nema čovjeka, koji bi sebi mo-

gao zamisliti samoga sebe, da ne postoji, ili koji bi svjesno mogao samomu sebi reći: »Ja nisam«. Bhagavan Das govori o tom: — »Ego je prvi i nenadomjestivi temelj života, pa onda nastavlja: — »U *Yachaspoti* — Mishra — komentaru k *Shariraka-Bashya* od Shankaracharya-e kaže se: »Nitko ne sumnja: jesam li ili nisam? Afirmacija Egoa »Ja jesam« dolazi prije sviju drugih stvari i stoji iznad i onkraj svakog dokaza. Nju se ne može nikakvim dokazom da pojača, nit bilo kojim oprovgavanjem da oslabi. Dokaz i oprovgavanje sastaju se u »Ja jesam«, u tom osjećaju vlastite eksistencije, koji se ne da dalje odgonetnuti i o kojemu možemo jedino reći, da može da raste ili da pada. — »Ja sam više« izraz je radosti; »Ja sam manje« izraz je nerazpoloženja.

Kada taj »Ja jesam« polilize promatramo, naći ćemo, da dolazi do izražaja na tri načina: a) kao unutarnji odraz jednog Ne-Egoa, kao spoznaja, koja je korjen mišljenja; b) kao unutarnja koncentracija, volja, koja je korjen sviju želja; c) kao ispoljavanje prana vani, energija, koja je korjen djelovanja: »spoznajem« ili »mislim«; »hoću« ili »želim«; »izdajem energiju« ili »radim«. — To su tri afirmacije nedijeljivog Egoa ili »Ja jesam«. Sve objave Egoa mogu se uvrstiti u jedan od tih triju razreda. Ego se manifestira u našim svjetlovima samo u tim trim vidovima. Kao što sve hoje nastaju iz triju primarnih hoja, tako i bezbrojne manifestacije Egoa nastaju iz spoznaje, volje i energije.

Ego, kao onaj, koji spoznaje, Ego, kao onaj, koji hoće i Ego, kao onaj, koji radi, — to je ono u vječnosti Jedno, naj korjen individualiteta u vremenu i prostoru. Ego u svom misaonom aspektu; Ego, kao spoznavalac jest ono, što imamo da ovdje istražimo.

Ne-Ego kao spoznato

Ego, čija »bit je spoznaja«, nailazi u sebi odražen veliki broj formi i uči spomoću iskustva, da u njima i kroz njih ne može spoznati, ne može djelovati, niti htjeti. On je otkrio, da nije u stanju, da te forme svlada, kako to može onu formu, koje si je ponajprije svjestan i s kojom se pogrije-

šuo, ali nužno identificira. On spoznaje, a te forme ne misle; on hoće, a one ne izrazuju nikakvih želja; on izdaje energiju, a one se ne inlećo. On ne može u njima reći: »Ja spoznajem«, »Ja hoću«, »Ja radim«; pa tako dolazi konačno do toga, da ih smatra kao druge Egose, koji su zatvoreni u mineralnim, vegetabilnim, animalnim, čovječjim i nadčovječjim formama, pa ih sve zajedno povezuje u pojmu *Ne-Egosa*, u kojima on nije sadržan kao neko za sebe postojeće biće, u kojemu on ne može da spozna, da hoće, da radi. I zato će od sada na pitanje: »Što je Ne-Ego?« za dugu vremena imati u pripremni odgovor: »To je sve ono, u čemu ja ne mogu spoznati, htjeti i raditi«.

I premda će, nakon točnog istraživanja, naći, da su svi njegovi vehikli ili haljine — izuzev najnježnije odjeće, a pomoću koje on postaje Egosom — također samo dijelovi Ne-Egosa, da su predmeti spoznaje, da su ono, što se spoznaje, a ne ona, što spoznaje. ... to je ipak gornji odgovor za sve praktične svrhe bezuvjetno zgodan. On ne može tu najnježnije odjeću, — koja ga tek čini odijeljenim Egosom, — nikada spoznati, kao nešto, što bi se dalo od njega odijeliti, jer je njezina prisutnost za to odijeljenje nužna i kad bi ju se spoznalo kao Ne-Ego, onda bi to značilo, utonuti u Sve.

Spoznanje

Da Ego postane spoznavaocein, a Ne-Ego, da postane ono, što se ima da spozna, mora da između njih postoji neka srodnost. — Ne-Ego mora utjecati na Ego, a Ego opet na Ne-Ego. Između obiju mora da postoji izmjenično djelovanje. *Spoznanje je dakle od-*

nošaj između Egoa i Ne-Egosa, a priroda tog odnosa jest ono, što imamo ovdje raspraviti. U prvom redu imamo objasniti činjenicu, da spoznanje znači odnošaj. Spoznanje involvira dvije stvari: svijest jednoga Egoa i postojanje jednoga Ne-Egosa. — pa je posebno, da te dvije međusobno suprotne stvari postaje, da spoznanje može nastati.

Spoznavalac, spoznato i spoznanje — to su te tri stvari, koje se slijevaju u jedno. Njih moramo razumjeti, ako želimo, da moć mišljenja ispuni pravu svoju svrhu, t. j. da koristi svijetu. Po zapadnjačkoj terminologiji je *intelekt subjekt, koji spoznaje; objekt je ono, što biva spoznato, a odnošaj između obiju jest spoznanje.* Prama tomu moramo naučiti da razumljemo bit spoznavaoce, pa onda bit spoznatoga i konačno bit odnosa, koji između njih postoji, te kako je taj odnošaj nastao. Uspije li nam, da sve te stvari shvatimo, onda ćemo u istom doći za korak bliže da samospoznaje t. j. do mudrosti. *Tek onda ćemo uistinu moći reći, da smo voljni pomoći svijetu, koji nas okružuje; tek onda ćemo ga moći pokrenuti i spasiti. Jer pravi cilj, za kojim teži mudrost jest: da žrtvu ljubavi uzdignemo svijet iz bijede do spoznaje, u kojoj će svaka bol nestati.* To je predmet našeg istraživanja. U knjigama onog naroda, koji je u najranije doba, a ujedna i najtočnije upoznao psihologiju, s punim pravom stoji napisano, da *konačni cilj svake filozofije ima biti, da učini kraj svakoj bijedi. Zato i misli istraživač, zato i mi težimo vijekom za spoznajom. Dokrajčiti svaku bol, to je konačni cilj svake filozofije i samo ona mudrost može biti prava, koja ide za tim, da nadje mir.*

Glava I.

Bit mišljenja

Bit mišljenja možemo istražiti sa dviju gledišta: bilo sa strane svijesti, koja je spoznaja, bilo opet sa strane forme, kroz koju se spoznaja postizava, a čija osjetljivost za modifikacije omogućuje, da se spoznaja postigne. Ova mogućnost dovela je u filozofiji do dviju ekstremnih smjerova, ali mi se moramo kloniti i jednog i drugoga, jer svaki

od njih ne uvažuje jednu stranu manifestovanog života. Jedan od tih smjerova smatra sve kao svijest i ignorira bit forme, kao uvjet svijesti, pa kojoj svijest tek može da postoji. Drugi opet smatra sve kao formu i ignorira činjenicu, da forma može da postoji samo zato, jer u njoj bivstvuje život. Forma i život, materija i duh, nosilac i svijest, mogu se manifestirati samo onda, kad su oboje nerazdijeljivo međusobno povezu-

ni i kad sačinjavaju nedijeljive aspekte onoga, što u obima bivstvuje, ... onoga, što nije niti svijest, niti njezin nosilac, već korjen obiju. Filozofija, koja nastoji, da sve protumači putem života, a uz to ignorirše život, sukobit će se sa problemima, koje ne će mnći riješiti. Filozofija pak, koja traži, da protumači sve putem života, a uz to ignorirše formu, naći će se pred zidovima, preko kojih ne će mnći preći. Posljednja riječ o tom jest: svijest i njezini nosioi t. j. život i forma, duh i materija, oni su vremeniti načini izražavanja ovih dviju aspekata u jednom bezuvjetnom Egosu, a taj ostaje za nas posvema sakriven sve dotle, dok se ne počne manifestirati bilo kao korjen duha (što Hindu i zovu Pratyag-Atman), apsolutno biće, abstraktni Logos, iz kojeg potječu svi individualni Egosi; ili pak kao korjen materije (Mulaprakriti), iz kojega potječu sve forme. Uvijek, kad dolazi do takovih manifestacija, iznosi taj korjen duha trostruku svijest, a taj korjen materije nosi trostruku materiju; iza koje stoji *Jedna Zbiljnost*, koju ograničena svijest nikada ne će moći da spozna. I svijetak ne može da vidi korjena, iz kog je nikao, ma da mu ima da zahvali cijeli svoj život, jer bez njega bio bi on uopće nemoguć.

Ego, kao spoznavalac, posjeduje karakterističnu funkciju, da u sebi odražuje Ne-Ego. Kao što za svjetlo osjetljiva fotografska ploča uzima na sebe zrake svjetla, koje su predmeti odrazili, pa kao što te zrake modificiraju materiju, na koju su pale, tako da slike tih predmeta ostaju uočavane, isto se tako i Ego u aspektu spoznaje odnosi prema cijelom vanjskom svijetu. Njegov nosio je sfera, u kojoj Ego prima od Ne-Egosa reflektirane zrake od Jednog Egosa, koji na površini te sfere proizvadjaju slike, a one su refleksi onoga, što taj Ego nije. Spoznavalac međutim ne prepoznaje te stvari sām, dok mu još svijest stoji u početnom stanju. On prepoznaje samo slike, što ih izvodi djelovanje Ne-Egosa na njegovoj tjeski, jer na to ona reagira, dakle samo na fotografiji vanjskog svijeta. Radi toga se intelekt, koji je nosio Egosa, kao spoznavaoca, uspoređuje sa zrealom, u kojem se mogu viditi slike sviju predmeta, koji se pred njega stavljaju. Stvari same ni ne prepoznajemo, već samo djelovanja, koja su te

stvari u našoj svijesti uzbudile; to nisu predmeti, već slike tih predmeta, koje smo u svom intelektu našli. Kao što nam se pričinja, da zrealo sadržaje u sebi predmete, a ti prividni predmeti su samo slike; — oni su tek iluzija, izazvana zrakama svjetla, što ih predmeti reflektiraju, dakle to nisu pravi predmeti sami, — tako i intelekt, kod svoje spoznaje vanjskog svijeta, ne poznava ti samo varave slike, a ne prave stvari same.

Ove u nosioi izazvane slike opaža spoznavalac kao predmete, a to opažanje sastoji se u tom, da ih on sam u sebi reproducira. Analogija sa zrealom i primjena riječi »refleksi«, u predašnjem odlomku, mogu da donekle dovedu do zabune, jer mentalna slika nije reprodukcija, a nije refleks dotičnog predmeta. Istina je, da materija intelekta (mentalna materija) uzima tačno formu predmeta, knji joj se pruža i tu kopiju onda spoznavalac sa svoje strane reproducira. Kad se on tako kao kopija vanjskog predmeta preudesio, onda se kaže: on prepoznaje predmet; međutim je — kod tog u razmatranje uzetog slučaja — ono, što on prepoznaje, samo slika, koju je izazvao predmet u njegovom nosioi, a ne taj predmet sām. Osim toga nije ni ta slika — s razloga, o kojem ćemo u slijedećem poglavlju govoriti — nipošto točna reprodukcija tog predmeta.

»Zar će to zbilja uvijek tako biti?« — pitati će se, »ne ćemo li nikada prepoznati stvari same?« To pitanje vodi do važnog razlikovanja, koje treba provesti između svijesti i materije, u kojoj svijest djeluje i koja nam sada pomaže, da dodemo do odgovora na gornje posve prirodno pitanje o čovječjem intelektu. Kad je svijest, nakon duge evolucije, razvila snagu, da u sebi reproducira sve ono, što vani eksistira, onda otpada materijalna haljina, u kojoj je do sada djelovala i ona do spoznaje dozrela svijest identificirati će sada svoj Ego sa svim onim Egosima, u kojima se je ona razvijala, pa će samo ona stvar, koja je sa svakim Egosom na poseban način povezana, smatrati kao Ne-Ego. U tom času, t. j. kad svijest prepoznaje samu sebe u drugima, a druge u sebi samoj, sviće u nama dan i nastupa sjedinjenje, koje je trijumf razvoja. Taj identitet nutarnje biti vodi do savršenije

spoznaje, i taj Ego ostvaruje undu ono divno stanje, u kojemu tog identiteta više ne nestaje; pamćenje se više ne gubi, a odljepljenost potpuno nestaje ili drugim riječima: stanje, u kojemu je spoznavalac, spoznato i spoznaju postalo jedno.

Zaista je divna narav Egosa, koja se u spoznaji, što stalno napreduje, momentano u nama razvija i mi treba, da ju studiramo, saopio da naučimo bolje shvatiti bit mišljenja, a zato je potrebno, da progledamo i njezinu iluzornu stranu, jer ju onda možemo upotrijebiti u svrhu, da i preko nje pređemo. U tu svrhu mi ćemo sada istražiti, kako se dolazi do spoznavanja — t. j. koji je odnošaj između spoznavaoce i spoznatoga, — a to će nas ouda dovesti do dubljeg uvida u samu bit mišljenja.

Lanac između spoznavaoce, spoznanja i spoznatoga

Ima jedna riječ, — a to je *titranje* ili vibriranje, koja sve više postaje temeljnom tonom zapadnjačke znanosti, a koja je to za istonjačku znanost bila već od davnih vremena. *Gibanje je korijen svega. Život je gibanje; svijest je gibanje. I ono gibanje, koje utječe na materiju, jest titranje. Veliko Jedno, Sve, treba da si zamišljamo kao nešto nepromjenljivo i to bilo kao apsolutno gibanje, ili kao nešto negihivo, jer u toj Jedinici ne može da se odvija relativno gibanje. Tek onda, kad nastupa diferencijacija, t. j. cijepanje u dijelove, možemo govoriti o gibanju, jer gibanje zači izmjenu mjesta u vremenu, koje slijedi jedno za drugim. Kad iz Jednoga postanu Mnogi, onda nastaje gibanje; kad je to gibanje pravilno i ritmičko, tad imamo zdravlje, život i svijest; kad je ono nepravilno i neritmičko, onda imamo bolest, smrt i besvijest. Jer Život i smrt su blizanci, oboje su proizašli iz gibanja t. j. iz manifestovanja.*

Kada iz Jednoga postaju Mnogi, onda prirodno nastaje gibanje; kada sveprisutno daje, da nastaju odijeljeni dijelovi, onda mora na mjesto Sveprisutnosti da stupi beskrajno gibanje, ili drugim riječima: beskonačno gibanje mora da nastupi kao refleks ili slika Sveprisutnosti u materiji. *Bit materije jest — odijeljenost, kao što je bit Duha — jedinstvo; ako se ono dvoje pojavi*

u Jednom, kao skorup u mlijeku, onda je refleks Sveprisutnosti tog Jednoga u mnoštvu materije neprestano i beskrajno gibanje. Apsolutno gibanje — t. j. prisutnost svake gibanje se Jednace na svakoj tački prostora i u svakom vremenskom času, — identično je s mirom, ... s mirom, koji moramo shvatiti na neobičan način, t. j. ne sa gledišta Duha, već sa gledišta materije. Su gledišta Duha promatrano, postoji uvijek samo Jedno, dok sa gledišta materije postoje vječno samo Mnogi.

Ovo beskrajno gibanje pojavljuje se u materiji, kad se ona manifestira, kao ritmičko gibanje, kao titraji ili vibracije. — Svaki Jiva (čitaj: Dživa) ili svaka pojedina svjesna Jedinica, izolirana je od svijeta ostalih Jiva po materiji, koja ju opasuje poput zida. Svaki je Jiva nsim toga odjeven u razna tvarna odijela. Pa kako ova odijela vibriraju, tako ona saopćuju svoje titraje i materiji, koja se oko njih nalazi i tako ta materija postaje medijem, s pomoću kojega se ovi titraji prenose prama vani. Taj medij saopćuje sada, sa svoje strane, ovaj vibracioni impuls odijelima kojeg drugoga Jive i slavlja na taj način onu drugu svjesnu Jedinicu u sličnu vibraciju, u kakvoj se nalazila ona prva. Titraji idu slijedećim redom: oni nastaju u Jivi; odatle budu preneseni u tijelo, koje tog Jivu opasuje; ovo ih tijelo šalje opet u medij, koji se ulazi oko njega; medij ih saopćuje dalje kojem drugomu tijelu; ovo ih konačno prenosi na Jiva, koje ono okružuje, i tako, idući tim redom imamo pred sobom čitavi lanac titraja, po kojemu jedan Jiva prepoznaje drugoga. Drugi prepoznaje prvoga, jer je prvoga u sebi samom reproducirao, pa doživljuje tako ista iskustva, kao i onaj prvi, ali ipak s nekom izvjesnom razlikom. Jer ovaj drugi Jiva nalazi se sam po sebi već u titrajućem stanju, pa zato vrst njegovog titranja, nakon što je primio impuls sa strane prvoga Jive, nije više jednostavno opetovanje onog prvog impulza, već je kombinacija njegovog vlastitog, prvobitnog titranja i onog, kojeg je primio iz vani i zato je tačna reprodukcija isključena. Može se dakle govoriti samo o sličnosti, koja biva sve većom i većom; potpuna identičnost ostaje nam međutim uskraćena tako dugo, dok postoje odijela, u koja su Jive obučeni.

Takvo pravilno titrajno djelovanje može

se čestoput promatrati u prirodi. Plamen je centar titrajnog djelovanja u eteru, koje mi nazivamo toplinom; ovi titraji topline uzrokuju u okolnom eteru iste valove, koji opet stavljaju eter u susjednom komadu željeza u slične titraje; njegovi sitni dijelovi vibriraju pod utjecajem njihovog impulsa, pa tako postaje i željezo vruće, dakle sada i sa svoje strane vreloj toplini. Na isto takav način prelazi titrajna serija jednog žive na drugoga, pa su i sva bića među sobom povezana, kao u nekoj mreži svijesti.

Razne frekvencije titranja, koja nalazimo u fizčkoj prirodi, označujemo raznim imenima; tako jedne zovemo *svjetlom*, druge *toplinom*, treće *elektricitetom*, četvrte *zvukom* itd. Sve su one iste prirode, sve su one izvjesne vrsti gibanja u eteru (zvuk je primarno također jedno gibanje etera) i jedna se od drugih razlikuju po titrajnoj frekvenciji kao i po karakteru valova. Isto tako i misli, želje i čini, aktivne su manifestacije naše spoznaje, volje i energije u materiji; sve je to iste prirode, sve počiva na titrajinama, a razlikuje se u svojoj pojavi zato, jer su odnorni titraji različitog karaktera. U izvjesnoj vrsti materije nastupaju titraji izvjesnog karaktera, a mi ih nazivamo titrajinama mišljenja ili misaonim titrajinama. U drugoj vrsti materije nastupaju titraji, koje nazivamo titrajinama želje. U trećoj vrsti materije opet takovi, za koje kažemo, da su titraji djelovanja ili rada. S takovim izrazima označujemo dakle posve određene događaje u prirodi. Ima izvjesna vrst etera, kojeg titraji djeluju na našu retinu; to gibanje zovemo svjetlom. Ima opet druga vrst mnogo finijih eternih titraja, koje per-

cipiramo t. j. na koje reagiramo po svom intelektu i te titraje zovemo mislima. Okruženi smo materijum različite gustoće, a njezino titranje ozoačujemo, već prema vrsti, kako ono na nas djeluje i kako razni organi pojedinih naših tjelesn, fizčkog, eteričkog itd. na njih reagiraju. »Svjetlom« zovemo izvjesno titranje, što djeluje na naše oko; »mislima« pak izvjesno titranje, što djeluje na neki drugi organ, — na naš intelekt. »Gledanje« nastupa, kad eter svjetla dođe u valovima s nekog predmeta u naše oko; »mišljenje« nastupa, kad »misaoni eter (mentalna materija) stupa u titranje između jednog predmeta i našeg intelekta. Jedan je događaj isto tako tajnovit, kao i drugi.

Kad pomnije promotrimo intelekt, opazit ćemo, da uslijed djelovanja misaonih valova nastaju promjene u poretku njegovih sastavnih dijelova i da kod konkretnog mišljenja primamo izvana uvijek nove titraje. Spoznavalac nalazi u tim titrajinama svoje djelovanje i sve ono, na što oni odgovaraju, t. j. sve, što su oni u stanju reproducirati, označujemo riječju: *spoznaju*. *Misao jest po spoznavaocu u intelektu izvedena reprodukcija onoga, što spoznavalac, odnosno Ego nije; misao je lik, koji nastaje kombinacijom valovitih titranja; ona je dostovno — slika*. Jedan dio Ne-Egosa titra, pa kad spoznavalac na to reagira i sâm titra, onda je taj dio pa njemu spoznao. Materija, koja između njih titra, omogućuje spoznanje time, što jedno i drugo dovodi u dodir. I tako se stvara trojni lanac između spoznavaoca, spoznatoga i spoznanja.

Glava II.

Stvaralac iluzije

»Kad je učenik postao posve ravnodušan prema svim predmetima promatranja, onda neka u sebi potraži Radu (kralja) ćutila, stvaraoča misli, koji je vrelo iluzija.«

»Intelekt (misaoni princip) veliki je krvnik zbiljnosti.«

Tako čitamo u jednom fragmentu, kojeg je H. P. Blawatsky prevela iz »Knjige zlatnih nauka«, iz one vanredne pjesme u prozi,

kaja je jedan od najdragocijenijih darova, što ih je ona svijetu ostavila. Pa zaista i nema bolje oznake za intelekt ili za misaoni princip, do li te, da je on »stvaralac iluzija«.

Intelekt nije spoznavalac sâm, pa zato treba, da ga se uvijek točno razlikuje od ovoga potonjega. Mnoge zabune i teškoće, koje istraživača smetaju, nastaju uslijed toga, što on ne pravi razliku između onoga, koji spoznaje i intelekta, koji je samo sred-

stvo, kojim se dolazi do spoznaje. To je isto tako, kao kad bismo kipara litjell postavili u isti red s njegovim djetetom.

Intelekt je po svojoj biti dvojake i to tvarne naravi, a sastoji se s jedne strane iz jednog plašta finije materije, zvanog Kausalno tijelo i Viši Manas, odnosno astraktni intelekt; s druge strane iz jednog plašta grubije materije, zvanog Mentalno tijelo i Niži Manas, odnosno konkretni intelekt. — pri čemu se pod Manasom razumjeva refleksa onog Egasonog aspekta, koji je spoznaja u atomističkoj materiji. — Taj intelekt sputava Jiva, koji, — dok samosvijest raste — biva od njega sa sviju strana sprečavan. Kao što čovjek, koji navukavši za izvjestan posao na ruke debele rukavice, otkriva, da su mu ruke time izgubile prijašnji fini osjećaj i sposobnost da hvataju sitne predmete, jer mogu hvatati samo velike stvari i provesti grube dodire, — isto tako se događa i spoznavaoču, kad se obuče, u intelekt. Ruka je uvijek ostala ista, ali je spretnost sada mnogo manja; spoznavalac je također isti, ali njegova je snaga u svom izrazu mnogo sprečavana intelektom.

U sljedećim odlomcima razumjet ćemo pod izrazom intelekt samo konkretni intelekt t. j. Mentalno tijelo i Niži Manas.

Intelekt je rezultat prijašnjeg mišljenja i biva neprestano modificiran sadašnjim mišljenjem; on je posve određena stvar sa određenim silama i pogreškama, koje sačinjavaju posljedicu djelovanja, koja su počinjena u prijašnjim životima. On je ono, što smo mi sami iz njega učinili; mi ga možemo tek polagano preudeliti; ne koristiti nam nikakovo naprezanje volje, da preko njega predjemo, niti ga možemo na stranu potisnuti, niti možemo najednput odstraniti njegove nedostatke. Takav, kakav jest, on je naša svojina, on je jedan dio Nee-gosa, koji se je prilagodio našoj uporabi i samo spomoću njega možemo spoznavati.

Svi rezultati našeg prošlog mišljenja prisutni su u nama kao intelekt; svaki intelekt posjeduje svoj vlastiti titrajni ritam, svoju vlastitu titrajnu frekvenciju i nalazi se u stanju stalnog gibanja, koje mu neprestano predvodi cijeli niz slika, koje se mijenjaju. Svaki iz vana dolazeći utisak ulazi, kao novi pridošlica, u tu radnu sferu, pa će modificirati titraje, koji se ondje

već nalaze, a i sâm će biti modificiran. Ono, što iz toga rezultira, nije prema tomu tačna reprodukcija novih titraja, nego je kombinacija ovih već postojećih titraja i onih, koji su nanovo pridošli. Da nam to bude što jasnije, vratimo se ponova k primjeru svjetla. Kada kroz crveno staklo promatramo kakav zeleni predmet, pričinat ćemo nam se on crnim. Vibracije, koje u nama izazivaju osjećaj o crvenom, budu uklonjene od onih, koje pohuduju u nama osjećaj o crvenom, oko je tako zavarano i vidi predmet crnim. Isto tako, kad gledamo na kakav modri predmet kroz žuto staklo, činit će nam se on crnim. U svim tim slučajevima šarenje će medij izazvati utisak jedne boje, koja se razlikuje od one, u kojoj nam se prikazuje dotični predmet, kad ga gledamo prostim okom. Pače i kod gledanja prostim okom, vide pojedini ljudi različito, jer i samo oko modificira primljene titraje i to u većoj mjeri, nego što mi to sebi obično zamisljamo. Utjecaj intelekta, kao medija, kroz kojega spoznavalac promatra vanjski svijet, ima veliku sličnost sa utjecajem šarenog stakla na boje predmeta, koje gledamo kroz staklo. Spoznavaoču ne dolazi taj utjecaj intelekta do svijesti, kao što ni čovjeku, — koji bi uvijek gledao kroz obojeno staklo, — ne bi nikada došlo do svijesti, da to staklo potpuno mijenja šarenu sliku njegove okoline.

U tom smislu, koji na površini leži i lako se progledati može, možemo intelekt nazvati stvarnom iluzijom. On nam predvodi samo iskrivljenu sliku, t. j. kombinaciju samega sebe i vanjskaj predmeta. On je međutim stvaralac iluzije još i u jednom mnogo dubljem smislu, naime u toliko, što su te iskrivljene slike, samo slike utvarana ne slike zbiljnosti. Sve, što nam on donosi, samo su sjene od sjenâ. Za sada će međutim biti dovoljno, da razmotrimo iluzije, što ih stvara njegova vlastita bit.

Naše predodžbe o svijetu bile bi posve drugačije, kad bismo ga mi mogli upoznati i s njegove fenomenalne strane, kakav on istinu jest, a ne samo preko titraja, koji su izvrgnuti modifikatornom djelovanju. A to nije niti potpuno nemoguće. Razumije se, da je to moguće samo onima, koji su u svladavanju svojeg intelekta veoma daleko napredovali.

Titraci intelekta mogu se eliminirati tako, da se intelektu oduzme svijest. U tom će slučaju vanjski impulsi proizvesti posve vjernu sliku, jer su onda vibracije kvalitativno i kvantitativno identične i nisu ispremešane sa vibracijama, koje pripadaju posmatraču. Osim toga možemo učiniti i to, da naša svijest izade iz nas i da se prenese u predmet tako, da njegovi titraci mogu direktno djelovati na nas. U obim slučajevima dobije se pravo poznavanje forme. Isto je tako moguće spoznati ideju u svijetu noumena, koji nalazi svoj fenomenalni izražaj u formi, ali samo putem svijesti, koja djeluje u kauzalnom tijelu i koja se ne nalazi u okovima konkretnog intelekta i njegovih nižih vehikla.

Cinjenica, da spoznajemo samo utiske, koje na nas čine stvari, a ne stvari same, — izuzev ove netom iznesene slučajeve, — od vitalnog je značenja za praktičan život. Ona nas uči: poniznosti, opreznosti i pristupačnosti za nove ideje. Ona nam oduzima instinktivni osjećaj sigurnosti u pogledu ispravnosti našeg promatranja i još nas uči, da moramo tačno ispitati same sebe, prije nego što druge osudujemo.

Da nam to bude jasno, treba da sebi predložimo sljedeće: Uzmimo, da se sastanemo sa nekom osobom, čija titrajna djelatnost čini donekle nadopunjak naše vlastite. U času, kad smo se srel, mi se na neki način među sobom paraliziramo i usljed toga ne možemo jedan drugoga da trpimo. Nijedan od nas ne može, da u drugomu nađe nešto zajedničkog i zato smatramo jedan drugoga bedastim. Ima li ali u nas nešto malo samospoznaje, to ćemo sa svoje strane naskoro cijeloj stvari doći na kraj. Umjesto, da onog drugoga jednostavno proklamiramo bedastim, mi ćemo sebi postaviti pitanje: »Šta nedostaje meni, da ne mogu na njegove titraje reagirati? Ta titraci postoje i kod mene i kod njega, pa ako ja za život i mišljenje toga čovjeka nemam pravog shvaćanja, onda uzrok tome leži u tom, što ja ne mogu, da reproduciram njegove titraje. Zato dakle, da ja njega osudujem, kad i onako nemam nikakvog prava, da o njemu sudim, sve dotle, dok samoga sebe nisam toliko preudeslo, da ću moći sebe duševno prenijeti, u njega?« Druge ne možemo preudešavati, ali sebe možemo i, bilo bi dobro,

da stalno na tom radimo, da proširimo svoju nutrinju za što obilnije primanje. Moramo se tržiti, da budemo kao bijelo svjetlo, koje u sebi sadržaje sve boje. Jer ni jednu ne odbija i nijednu ne izvraća, već ima u sebi toliko snage, da se može prilagoditi svim bojama. Iskrenost pak svojeg nastojanja, da se približimo savršenosti bijeloga svjetla, moći ćemo mjeriti onom sposobnošću, kojom ćemo se znati prilagoditi najrazličitijim karakterima.

Mentalno tijelo i Manas

Sad ćemo se pozabaviti s intelektom i razmotriti kakav je on u svojem sastavu, kao organ svijesti i u svojem aspektu kao spoznavalac, nadalje kakove je vrsti taj snslav; na koji smo način mi svoj intelekt u prošlosti izgradili i kako bi ga mogli u sadašnjosti preudesiti.

Na strani života intelekt je Manas. Manas je refleks spoznavajućeg Egosovog aspekta — Egoa kao spoznavaoa, u atomističkoj materiji, treće razine, t. j. mentalne sfere.

Na strani forme pruža intelekt dva aspekta, od kojih svaki za sebe zahtjeva djelovanje Manasa t. j. one svijesti, koja djeluje u mentalnoj sferi. Ovi aspekti nastaju skupljanjem materije dotične sfere oko titrajnih centara. Bit i svrha te materije dovela je do toga, da ju zovemo mentalnom ili misaonom tvari. Ona čini u svemiru golemi krug, proširuje astralnu i fizičku materiju i dijeli se, kao i fizička materija, u sedam podrazreda. Ona reagira samo na titraje, koji dolaze od onog aspekta Egosovog — koji znači spoznaju — a taj aspekt udara joj žig njezinog posebnog karaktera.

Prvi i viši aspekt formalne strane tog intelekta zove se *Kauzalno tijelo*. On obuhvaća peti i šesti podrazred mentalne sfere, što analogno odgovara finijim eteričkim vrstama fizičke sfere. Ovo kauzalno tijelo je kod većine današnjeg ljudstva još slabo razvijeno, jer ostaje posve netaknuto od mentalnog djelovanja, koje je upravljeno samo na vanjske stvari. Radi toga možemo, barem za sada, preko njega preći. U zbiljnosti čini ono organ za apstraktno mišljenje.

Drugi aspekt zove se *Mentalno tijelo*, a sastoji se iz misaone tvari, koja pripada de-

lirima nižim podrazredima mentalne sfere, što bi analogno odgovaralo eteričko-najgušćem, plinovitom, tekućem i čvrstom agregatnom stanju fizičke sfere. Moglo bi ga se punim pravom nazvati: gustim mentalnim tijelom. Mentalna tjelesa iskazuju sedam velikih fundamentalnih tipova; svaki pojedini od tih tipova ima opet forme, koje stoje na najrazličitijim razvojnim stepenicama. Tko te zakone shvaća i razumije da ih primijeni, taj može, da spori evolucioni tok prirode pretvori vlastitim obzirnim nastojanjem u rapidno rastenje. Zašto i jest studij tih zakona tako neizmjereno važan.

Stvaranje i razvoj mentalnog tijela

Metoda, po kojoj svijest izgrađuje sebi nosioca, jest stvar, koju bismo morali osobito dobro poznavati, jer nam svaki dan, pače i svaki sat našeg života pruža priliku, da tu metodu upotrijebimo u velike svrhe. Kad smo budni, a i kad spavamo, uvijek preučešavamo svoje mentalno tijelo; jer čim nam svijest vibrira, ona time već djeluje na mentalnu tvar, koja se nalazi oko nje. Pače i najneznatniji drhtaj svijesti, koji uzrokuje moguće samo sasvim prolaznu misao, uvlači nekoliko sitnih dijelova mentalne tvari u mentalno tijelo, a druge opet tjera napolje. Što se tiče nosioca — tijela — to titraji dolaze k njemu. *Ne smijemo međutim zaboraviti, da prava bit svijesti leži u tom, da se ona stalno identifikira sa Ne-Egosom i isto tako stalno sama sebe utvrđuje odbijajući od sebe Ne-Ego.* Svi jest se dakle sastoji iz stalnog alterniranja između afirmacije i negacije: — »ja sam to«, »ja nisam to«, a to je kretnja, koja u materiji izaziva privlačenje i odbijanje, što mi zovemo: titranjem. Materija, što se nalazi naokolo, doći će također u valovito gibanje i služiti tako kao medij, preko kojega se utječe na svijest drugih.

Finocna ili grubocna te tako upotrijebljene materije ovisi o kvaliteti titraja, koji su proizvedeni po svijesti. Čiste i visoke misli sastoje se iz vrlo brzih titraja, u koje se mogu staviti samo fini i subtilni partikli mentalne tvari. Grublji partikli ostaju pritom netaknuti, jer ne mogu sudjelovati kod tih brzih titraja. Kad takova misao stavi

mentalno tijelo u titranje, onda budu grublji partikli istjerali iz tijela, a na njihovo mjesto dolaze finiji partikli, tako da se na taj način poboljšava materijal, iz kojeg je građeno mentalno tijelo. Obratno opet, ružne i gadne misli uvlače u mentalno tijelo grublji, za svoj izražaj potrebni, materijal, koji onda istiskiva onaj finiji materijal, koji se ondje nalazi.

Na takav način bivaju, uslijed ovih titraja svijesti, izvjesni partikli neprestano iz mentalnog tijela izbacivani, a drugi opet ulaze u njega. Iz toga prirodno slijedi, da sposobnost reagiranja na misli, koje dolaze iz vani, ovisi o tom, koje smo vrsti materiju upotreblili u prošlosti, kad smo izgrađivali svoje tijelo. Ako je ono sastavljeno iz finijeg materijala, onda ne će reagirati na surne i zle misli, pa mu zato one ne mogu ni škoditi. Sastoji li se ono nasuprot iz grubnog materijala, onda će svaka zla misao, koja do njega dolazi, na njega utjecati, dok sve dobre iz vani k njemu dolazeće misli ne će dobiti odgovora, pa će ostati bez svakog uspjeha.

Kad dodemo u doticaj s kojim čovjekom, čije se misli kreću u višim sferama, onda će njegovi misaoni titraji u našem mentalnom tijelu staviti u vibraciju one tvarne partikule, koje su za to sposobne. Te će vibracije nekoje od onih partikula ispremjekat. a moguće je, da će i istjerali one, koje su odviše grube, a da bi mogle zajedno titrati u toj visokoj frekvenciji titranja. U kojoj će mjeri suslanak s takovim čovjekom za nas biti od koristi, ovisi isključivo o kvaliteti našeg dosadašnjeg mišljenja, i o mogućnosti, da ga pratimo s razumjevanjem t. j. da s njegovim mislima zajednički titramo. Mi ne možemo jedan za drugoga misliti, on može da misli samo svoje vlastite misli; ovi time stvoreni titraji, koji su se nalazili oko njegove mentalne tvari, nasrnu na nas i stave naše mentalno tijelo u harmoničko titranje. Ovo djeluje opet na našu svijest. Drugi misliiine može dakle da na našu svijest utječe samo tako, da stavi naše mentalno tijelo u titranje.

Međutim na ove iz vani prouzročene titraje ne slijedi uvijek neposredno razumjevanje. Više puta to nalikuje djelovanju sunca, kiše i zemlje na posijano sjeme. Najprije se ne opažu nikakav utjecaj vibracija

na sjeme iz vana; ali u nutrinji počeo je život da tiho ultra i' to titranje biva od dana do dana sve jače, dok konačno onaj život, koji se razvija, ne probije ljusku sjemena, potjera korjenčić i doskora se mogu opaziti vršci kako rastu. Posve slično događa se i sa intelektom. Najprije mora da nastupi neko tiho vibriranje svijesti u njegovoj nutrinji i to prije, nego što je on u stanju, da odgovara na vanjske prirece. Ako i nismo u stanju da razumijemo misli čovjeka, koji plemenito misli, one ipak pokreću u nama neko besvjesno tiho vibriranje, što krči put dolazećoj svjesnoj rezonanci.

Prisutnost kojeg velikog mislioca, dovodi nas nešto bliže do bogatog misaonog života, koji iz njega suklja i mi mu se besvjesno približujemo. Misaone klice, koje su u nama mirovale, iznenada se prenu i cijeli naš intelektualni razvoj biva najjednom pokrenut.

Zu stvaranje i razvoj našeg intelekta može se i izvana nešto doprinijeti, no glavni udio može da daje samo iz radu vlastite nam svijesti. Ako dakle želimo, da nam mentalno tijelo bude puno snage i života, da je radno i da može u sebe primiti viši misaoni svijet, koji mu stoji otvoren, onda se moramo stalno trahiti, da ispravno mislimo, jer mi smo svoji vlastiti stvaraoci, pa sami formiramo i stvaramo svoj intelekt.

Ima ljudi, koji mnogo čitaju. Čitanje samo ne doprinosi nikla izohrazi intelekta, njega može da izgradi samo mišljenje. Čitanje je od koristi samo u toliko, u koliko pribavlja mišljenju materijala. Čovjek može da mnogo čita, ali njegov mentalni razvoj ravnat će se prema količini misaonog rada, koji smo u čitanje uložili. Vrijednost misli, koju je on čitao, ovisi kod njega o tom, kako ju je upotrijebio. Ako on misao nije dobro zahvatio i potpuno prokuhao, ona će mu tek malo koristiti, a i ta će korist biti prolazna. »Čitanje ispunjuje čovjeka — kazao je Lord Bacon (engleski državnik i filozof god. 1561.—1626.), a to vrijedi isto tako za intelekt, kao i za tijelo. Jelo ispunjuje želudac, ali ono nema vrijednosti za tijelo, dok nije prokuhao i asimilirano. Isto tako možemo i intelekt napuniti čitanjem, ali bez razmišljanja nemoguća je asimilacija onog, što se čitalo, pa

zato i intelekt ostaje ne samo prazan, nego će mu to nakreavanje samo škoditi; teret neasimiliranih misli više će ga oslabiti nego li ojačati.

Ako dakle želimo pospješiti porast svog intelekta i razvoj svoje inteligencije, onda moramo manje čitati, a više razmišljati. Gajimo li ozbiljnu želju, da svoj intelekt zbilja izohrazimo, onda moramo svaki dan posvetiti barem jedan sat studiju bilo kojeg vrijednog djela, ali tako, da nakon, što smo pet časaka čitali, da onda barem deset časova o tom razmišljamo. Običan način čitanja jest jednostavno, mehaničko čitanje, dok se knjiga ne odluži na stran i dok opet ne dođe sljedeće vrijeme za čitanje.

Međutim, to je baš i razlog, zašto misaona snaga kod prosječnih ljudi tako izvanredno polagano raste.

Jedna od najnapadnijih pojava u teozofskom pokretu jest mentalni porast, koji se od godine do godine može opaziti kod njegovih pristasa. U glavnom se to može pripisati okolnosti, da su oni upućeni u bit mišljenja. Oni nasljed toga sve više shvaćaju moć njegova djelovanja i prama tojnu znaju, kako moraju odgajati svoje mentalno tijelo, umjesto da tok njegovog razvika prepuste procesu prirode, a da ga nimalo ne podupru. Istraživač, koji zbilja teži za tekovni napredkom, mora stvoriti odluku, da ne će propustiti ni jedan dan, a da ne bi bar pet časova čitao i bar deset minuta razmišljao o onom, što je pročitao. U prvo vrijeme činit će mu se, da je ovakova vježba u mišljenju naporna i da umara, ali to će mu samo pokazati, kako slaba je njegova misaona snaga. Ovo otkriće određuje već prvi korak, koji se ima poduzeti; jer već je i to mnogo, kad čovjek sam sebi prizna, da nije bio dovoljno jak, da oštro i dosljedno misli. Ljudi, koji ne mogu misliti, ali si usprkos toga stvaraju, da bi to mogli, ne čine nikakav napredak. Bolje je poznavati svoje slabe strane, nego li utvarati si, da smo jaki, dok u istinu smo slabi. Osjećaj slabosti, lutanje misli, uzbudenje, zatim smetenost i iznemoglost, što sve nakon dužeg neprekidnog, intenzivnog misaonog rada izbija u mozgu, podsjeću nas na slične pojave u mišićima, nakon što smo ih mnogo naprezali. Redovitim, neprekidnim, ali i nepretjeranim vježbanjem pospješuje se snaga mišljenja

Isto tako, kao i snaga mišica, Misaona snaga postepeno će rasti, a mi ćemo se naučiti da držimo misli u vlasti i da ih upravljamo na izvjesne tačke. Bez takovog školovanja ostaje mentalno Ujelo nestajan produkt bez

organizacije i ako se nije postigla sposobnost koncentracije t. j. fiksiranje misli na određenu tačku, onda se u opće ne može govoriti o bilo kakovoj vježbi misaone snage.

(Nastavit će se.)

Moć mišljenja Njegovo svladavanje i izobrazba

Napisala Dr Annie Besant.

(Prvi nastavak.)

Glava III.

Prenašanje misli

Dan danas se ljudi vrlo rado bave problemom prenašanja misli. Mnogi je od nas već pomislio, kako bi lijepo bilo, kad bi se čovjek, onako posve bez posredovanja pošte i telegrafa, mogao staviti u saobraćaj s kojim udaljenim prijateljem. Izgleda, da mnogi misle, da to ide bez teškoća i da se pri tome ne treba nimalo naprezati, ali doskora su ti ljudi nemalo iznenađeni kad im taj pokus ne pođe za rukom. Međutim svakomu bi moralo biti jasno, da prije, nego što možemo misli prenositi, moramo biti u stanju, da

zbilja mislimo; da prije svega moramo posjedovati sposobnost sigurnog i stalnog mišljenja, i da ćemo tek onda moći u prostor slati struju misli. Slabašno mišljenje, koje koleba ovamo-onamo, kod većine ljudi stvara u misaonoj sferi samo hrome titraje, koji od časa do časa nastaju, onda opet nestaju i proizvode samo neodređene forme sa veoma slabom životnom snagom. Misaona forma mora da ima jasne, određene konture, zatim, mora da je puna života, kad treba, da ju se otpošalje u stanovitom pravcu, nadalje mora imati dovoljnu jakost, da

onda, kad stigne do cilja, uzrokuje proizve-
sti i reprodukciju same sebe.

Ima dvije vrste metoda za prenašanje mi-
sli: jednu bismo mogli nazvati fizičkom, a
druga psihikom; jedna se odnosi jednako
na mozak, kao i na intelekt, a druga samo
na intelekt. Svijest je ona, koja stvara mi-
sao (time, da počima proizvoditi titraje i to
najprije u mentalnom tijelu, onda u astral-
nom tijelu, zatim u eteričkim molekulima
mozga i konačno u fizičkim molekulima.
Ovi mozgovni titraji stavljaju susjedni eter
u vibracije; te vibracije se onda rasprostiru,
dok konačno ne dođu do drugog kojeg moz-
ga, stavljajući tako u titranje njegove fi-
zičke i eteričke sitne dijelove. Preko tog
drugog mozga, koji je primio to gibanje,
stvaraju se u pripadajućem eteričnom,
astralnom i mentalnom tijelu titraji i ovi ti-
traji mentalnog tijela izvode konačno u od-
nosnoj svijesti izvjesno vibriranje, koje na
to odgovara. To su prelazi preko raznih ste-
pena, po kojima jedna misao prolazi. Me-
đutim ovakav prolaz nije uvijek bezuvjetno
potreban. Svijest, koja šalje vibracije, može
u svom mentalnom tijelu stvoriti titraje tu-
kođer i direktno prenesti mentalnom tijelu
svijesti i time mimoći onaj dugi put, što
sino ga gore opisali. To su obe metode pre-
našanja misli.

Mi ćemo sada pogledati, što se događa kod
prve metode.

U mozgu ima jedan maleni organ t. z. »Ži-
votna žlijezda«, čije funkcije su našim fizio-
lozima totalno nepoznate i za koje se naši
psiholozi ništa ne brinu. (Francuski filozof
René Descartes, zvao Cartesius — (1596. —
1650.) — držao je, kako je poznato, tu Ži-
votnu žlijezdu središtem duše). Kod većine
ljudi to je sasvim rudimentaran organ; on
se međutim razvija, a ne zakržljuje i u svom
razvoju daje se dovesti do stanja, u kojem
može doista da izvodi svoju određenu funk-
ciju, koju će morati obavljati u budućnosti
kod svih ljudi. *To je organ za prenašanje
misli, kao što je oko organ za vid, a uho za
sluh.*

Ako dakle netko s punom koncentracijom

i odlučnom pažljivošću vrlo intenzivno raz-
mišlja o izvjesnoj ideji, onda će osjetiti u
toj »životnoj žlijezdi« neko tiho podrhtava-
nje ili šakljanje, slično, kao kad miravi
prolaze. Ovo se podrhtavanje odigrava u
eteru koji prožima tu žlijezdu, te uzrokuje
slabu magnetsku struju, što u fizičkim mo-
lekulima te žlijezde stvara onaj osjećaj
šakljanja. Ako je dotična misao tako in-
tenzivna, da može tu struju stvoriti, onda
će mislilac moći iz toga zaključiti, da mu je
uspjelo, da je svoje misli dotjerao do takove
jasnoće i jakosti, da će moći biti prenesene.

Titraji u eteru, što prožimlju »životnu
žlijezdu« uzrokuju u okolini valove, slične
valovima svjetla, samo što su ovi kraći i br-
ži. Ovo titranje širi se u eteru na sve stra-
ne, pa ovi tako izvedeni eterski titraji dje-
luju sada, sa svoje strane, na eter u »život-
noj žlijezdi« svakoga drugog mozga, čiji ti-
traji bivaju u pravilnom redoslijedu prene-
seni najprije na astralno, onda na mentalno
tijelo, da mogu tako dospjeti do svijesti.
Ako ta druga »životna žlijezda« nije u stan-
ju, da učestvuje u tom valovlomu titranju,
onda će ta misao proći posve neopaženo mi-
mo nje; ona će na nju učiniti isto tako slabi
utisak, kao valovi svjetla na oko slijepca.

Kod druge metode prenašanja misli, mi-
slilac, koji je u vlastitoj sferi stvorio izvje-
snu misaonu formu, ne šalje tu formu u
svoj mozak, već je vodi u mentalnoj sferi
neposredno do drugog mislioca. Da se to bez
teškoća izvede, potreban je mnogo viši men-
talni razvoj, nego kod one prve, netom opi-
sane fizičke metode prenašanja misli, jer
onaj, koji šalje, mora da zna staviti svoju
svijest u mentalnu sferu, da tako izvede
svjesno ovo djelovanje.

Ovaj posao vršimo mi svi neprestano, bilo
direktno, bilo indirektno, u koliko namie ei-
jelo naše mišljenje u mentalnom tijelu uzro-
kuje vibracije, koje opet, u koliko odgovara
njihovoj biti, moraju da se dalje šire kroz
mentalnu tvar, koja se naokolo nalazi. I ne-
ma razloga, zašto da se pojam o prenašanju
misli ograniči jedino samo na svjesno i ho-
timično prenašanje od jedne osobe na

drugu. Kroz to spojnica, ovog besvjesnog šiljanja misaonih titraja, utječemo mi stalno jedan na drugoga, pa to, što se zove javnim mišljenjem, stvara se u glavnom na takav način. Veći dio ljudi misli o izvjesnim stvarima, na slični način, ne moguće radi toga, jer su o tim stvarima pomno razmišljali ili jer su došli do utvrdenog samostalnog mišljenja, već jednostavno zato, jer vrlo mnogo ljudi na isto takav način o toj stvari misli i prema tomu i druge su sobom povlači. Snažna misao kojeg velikog mislioca izljevna se u mentalnu sferu ili misaoni svijet, na što će svi intelekti, koji ju mogu primiti ili na nju reagirati, ustiću je i prihvatiti. Oni reproduciraju njezine titraje i pojačavaju na taj način misaoni val, tako da on sada utječe i na one, koji inače ne bi reagirali na prvobitne titraje. Opetovan takovim reagiranjem postaju titraji sve jači, dok konačno ne postanu tako jaki, da će utjecati na veliku masu.

Čim se jedamput stvorilo javno mišljenje, ono ima dominantan utjecaj na misaoni pravac velike mase, budući da bez prestanka utječe na razne mozgove i proizvodi u njima adekvatne titraje.

U svakom narodu ima izvjesnih misaonih pravaca, izvjesnih duboko izgrađenih misaonih kanala, koji su nastali stoljetnom reprodukcijom istih misli, koje su povezane tradicijom, borbama i običajima odnosnih naroda. Na svaki intelekt, koji se je u takvom narodu rodio, utječu one određeno i u istim bojama i sve, što od novih ideja do tog naroda dolazi, biva odmah preuđeno prema nacionalnom ritmu.

Kao što misli, koje su do nas došle, a koje naše mentalno tijelo onda modificira tako, da one, kad ulaze u našu svijest, predstavljaju rezultantu između vlastitog i prirodnog ritma, isto tako i narodi, kad su primili utiske od drugih naroda, preuzimaju te utiske nakon što su ih prema svom vlastitom titrajnom ritmu modificirali. Tako n. pr. gledaju Englezi, Francuzi, pa Englezi i Nuri na jedne te iste činjenice sa posve različitog stanovišta. Svaki od tih naroda pro-

matra te činjenice pod utjecajem vladajućih predrasuda, pa onda posve ispravno predbacuje jedan drugomu, da ih onaj drugi izvrta i okrivljuje ga zbog njegovog nepoštenog shvaćanja.

Kad bi se priznavalo i uvidalo, da je ta istina neminovna posljedica, mnogi bi internacionalni spor bio riješen laglje nego što se to danas dešava, mnogi rat bi bio spriječen, a oni, koji su izbili, laglje i brže bi bili dovršeni.

Jer svaki bi narod onda uvažio on, što se znanstveno naziva osobnom jednadžbom i umjesto da se psuje na druge narode, radi njihovog drugačijeg mišljenja, svaki bi nastojao, da pronade srednji put između razilazećih se shvaćanja i ne bi više tvrdokorno ustrajao kod svojega shvaćanja. Praktički važno pitanje, koje nastaje iz spoznaje tog neprestanog, svopćeg prenošenja misli, jest za individuum sljedeće: koju korist mogu da erpim i kojim neprilikama mogu da izbjegnem kad vidim, da moram živiti u takvoj mješovitoj atmosferi, u kojoj neprestano rade i dobri i loši misaoni titraji i jurkaju na moj nznak? Kako ću se s jedne strane zaštititi od štetnih misaonih prenošenja, a kako ću s druge strane erpsiti korist od onih dobrih? Prama tomu je upoznavanje načina, na koji će vršiti ispravan izbor, od eminentne važnosti.

Svaki pojedinac nepristano utječe na svoje vlastito mentalno tijelo. I drugi ljudi to čine prigodice, ali on sám čini to uvijek. Govornik, kojega sluša, ... autor knjige, koju čita, utječu na njegovo mentalno tijelo, ali oni djeluju samo kao prigodni faktori, on sám djeluje, u tom smjeru permanentno. Njegov vlastiti utjecaj na sastav svojeg mentalnog tijela mnogo je jači, nego li ijedan od bilo koga drugoga; on sám fiksira normalni titrajni ritam svog intelekta. Misli, koje se s tim ritmom ne nalaze u harmoniji, bit će, čim se samo dodirnu intelekta, smjesa odbačene. Misli li čovjek ispravno, nema u njegovom intelektu mjesta za laž; misli li o ljuhavi, ne može ga mučiti mržnja; misli li mudro, ne može ga nakaziti lu-

dost. Jedino na taj način, možda: da vlada, sigurnost, da vlada prava snaga. *Intelekt ne smije da leži lakorekad pust, jer u tom slučaju može svaka misao da uхвати korjenje, i da raste; on ne smije da vibrira onako, kako se njemu sviđa, jer onda bi odgovarao na svaku vibraciju, koja do njega dolazi.*

U tom leži praktičnost ove nauke. Čovjek, koji se ravna po njoj, naskoro će pronaći i otkriti njezinu vrijednost, najpre da se spomoću misli može život učiniti plemenitijim i sretnijim i da je istina, da ćemo putem mudrosti dokrajčiti sve jake i nevolje.

(Drugi nastavak.)

Glava IV.

Počeci mišljenja

Izvan uskog kruga pravih stručnjaka psihologije, malo će biti ljudi, koji bi se htjeli mučiti pitanjem: Kako uopće nastaje mišljenje? Kad sada dndemo na svijet, posjedujemo već dosta veliki broj gotovih temeljnih pojmova, dosta velikih zalila takozvanih »prirodnih ideja« (Filozof Leibnitz 1646—1716, u svojoj nauci o Monadama, govorio je o idejama, točnije: o temeljnim pojmovima, koji su pojedlnom čovjeku priili holje — urodjeni. — Isto tako i Descartes, a pogotovo Plato. U sadašnjici teško da ima koji znanstveno priznati filozof, koji bi govorio o idejama, koje da su čovjeku prirodne.) To su izvjesni pojmovi, koje donosimo sa sobom na svijet, to su kondenzirane ili sumirane posljedice naših iskustava, koje smo sakupili u životima, koji su bili pred ovim sadašnjim. S ovim temeljnim kapitalom započimamo vršiti dužnosti ovoga života i prama tonu ne dolazi psiholog nikada u priliku, da bi mogao direktnim promatranjem študirati prave početke mišljenja.

Ipak on može nešto da nauči dok promatra dijete; jer upravo tako, kao što novo fizičko tijelo u svom životu, prije rođenja, prolazi cijelu fizičku evoluciju, kojom je u prošlosti prolazilo čovječje tijelo, isto tako prolazi i novo mentalno tijelo u brzini sve stepenice svojeg dugučkog razvitka. Ovo »mentalno tijelo« nipošto nije identično sa »mišljenjem«, pa kada istražujemo ova nova mentalna tijela, onda time još ni iz daleka ne istražujemo »po-

četke mišljenja«. To će nam biti još jasnije, ako uzmemo u obzir, da su neki ljudi u stanju, da počne i direktno istražiti mentalno tijelo, ali se kraj toga moraju ograničiti na promatranje onog djelovanja, koje ovo tijelo vrši na svoje gušće drugove, naime na mozak i živčani sistem. »Mišljenje« isto se tako razlikuje od mentalnog tijela, kao i od fizičkog tijela; ono pripada svijesti, dakle životnoj strani, dok mentalno i fizičko tijelo na jednaki način pripadaju strani forme, strani materije i predstavljuju samo prolazne nosioce ili orude. Kako je već prije spomenuto, mora istraživač sebi da drži pred očima dvije stvari: 1. da znađe razlikovati između onoga, koji spoznaje i intelekta, koji je samo njegovo orude, koje mu služi, da može doći do spoznaje, i 2. onu već napred postavljenu definiciju riječi: »intelekt«, naime intelekt »kao »mentalno tijelo i Manas« — dakle, kao nešto, što je sastavljeno.

No ipak možemo istražiti djelovanje mišljenja na obim ovim tjelesima, dok su ona još nova, i možemo putem analogije sebi prihvatiti razjašnjenje o počecima mišljenja, kad lego, u bilo kojem svemiru, prvi put dolazi u dodir sa Ne-Egom. Ovakova istraživanja mogla bi nam biti korisna prama onom poznatom aksiomu: »Kako gore, tako dolje«. Ovdje dolje sve je samo refleks, pa dok te reflekse istražujemo, možemo nešto naučiti o stvarima, koje su te reflekse izazvale.

Kad pomno promatramo koje maleno dijete, vidjel ćemo, da se osjećaji — t. j. odgovori na čutilne podražaje veselja ili boli

(u početku pače samo ovih polonjih) — pokazuju prije svakog i najmanjeg znaka inteligencije t. j. da se nestalno osjećaju pojavljuju prije, nego li određeno shvaćanje. Prije poroda biva dijete uzdržavano životnim silama, koje utiču u njega kroz materino tijelo. Onim časom, kad dijete — prelazeći u samostalnu egzistenciju — stupa u svijet, te sile su odrezane. Život istječe iz tijela i ne obnavlja se više; čim popušte životne snage, osjeti se neki manjak, a taj manjak znači bol. Udovoljenje potrebe pruža voljkost i veselje i dijete pada natrag u besvijest. Opužanja i glasovi pobuđuju sada osjećaje; ali još uvijek nema znaka intelektualnog života. Prvi znak inteligencije javlja se, kad se ugledanje majke ili njezin glas veže sa udovoljenjem one potrebe, koja se uvijek i opetovano ponavlja uslijed voljkosti, što je pruža hrana, t. j. ako se jedna grupa osjećaja, koji se ponavljaju, povezuje sa jednim vanjskim predmetom putem sjećanja; sa predmetom, koji se smatra kao od tih osjećaja odjeljena stvar i kao njihov uzročnik. *Mišljenje jest: biti sebi svjestan odnošaja, koji postoji između mnogih osjećaja i jedne jedinice, koja ih povezuje.* To je prvi izražaj inteligencije, prva pomisao, ono, što zovemo »misaonim zapažanjem« (apercepcija). Bitno kod toga jest, da je uspostavljen takav odnošaj između jedne svjesne jedinice — jednog Jive — i jednog predmeta; gdje god je takav odnošaj uspostavljen, — ondje postoji mišljenje.

Ova jednostavna činjenica, koju treba uvijek ustanoviti, neka posluži kao sveopći primjer za početno mišljenje u jednom za sebe postojećem Egosu t. j. u jednom trostrukom Egosu, koji je zatvoren u odjelju od neizmjerne fine materije, »jednom« Egosu, za razliku od EGOSA. U jednom takvo odijeljenom Egosu dolaze osjećaji prije misli; pažnja Egosu bode pohudena utiskom, koji se kod njega izaziva i na koji se odgovara osjećajem. Masivan osjećaj neke potrebe, kad je probudeu uslijed nastalog

pomanjkanja životne energije, još ne izaziva sam po sebi mišljenje; međutim taj potrebi bude udovoljeno spomoću mlijeka. Što uzrokuje posve određen lokalni utisak... utisak, nakon kojega slijedi osjećaj voljkosti. Kad se taj osjećaj češće opetuje, onda počima Ego lagano i oprezno prama vani da pipu; prama vani, poradi smjera onog izvana dolazećeg utiska. Životna energija utječe na taj način na mentalno tijelo i oživljuje ga tako, da predmet, koji je svojim dodirnom sa tijelom uzrokovao onaj osjećaj, reflektira, ma da je to u početku i posve slabo. Ako se ta promjena u mentalnom tijelu često odigrava, onda ona pobuđada Ego u njegovom aspektu spoznaje i ona počima onda da prama tomu i vibrira. On je osjetio potrebu, dodir i voljkost i sa dodirnom proša mu se slika; oko je isto tako aficirano kao i usnice i sada se stapaju dva čutilna utiska. Egosova osluhna inherentna narav obuhvaća tri stvari i to: 1. potrebu, 2. sliku kontakta i 3. voljkost, a to sve zajedno jest mišljenje. Dok Ego na takav način ne reagira, mišljenje je nemoguće. Ego je onaj, koji čini ta opažanja, a ne netko drugi, niži od njega.

Takovim opažanjem postaje težnja nešto posve određena. Ona više nije neodređeno zahtjevanje za nečim, već je određeno zahtjevanje za nečim posve specijalnim — za mlijekom. Međutim i to opažanje treba da se revidira, jer je spoznavalac ujedinio u sebi tri stvari i jedna od tih treba da se odijeli — a to je potreba. Značajno je, da na početnoj stepenici ugledanje darovateljice mlijeka, pohuduje potrebu, jer je spoznavalac izazvao potrebu, čim se pojavi slika, koja je s tim u vezi. Dijete će, ma da i nije gladno, ipak vikati za prsima, čim je ugledulo majku; kasnije se ta pogrešna veza uklanja, kad se darovateljicu mlijeka povezuje sa uživanjem, kao uzrokom i kad ju se gleda kao uzrok voljkosti. Na takav način stvar se čežnja za materom, što onda daje povod za daljnje mišljenje.

Odnosaj između osjećaja i mišljenja

U mnogim psihološkim djelima istočnog i zapadnog porijekla, uče nas, da sve mišljenje ima svoj korjen u osjećaju i da, dok nema osjećaja u velikom broju, ni mišljenje nije moguće. »Intelekte kaže H. P. Blavatsky u »The Secret Doctrine« (I. 31.) — »kako ga mi poznajemo, dade se razdijeliti u stogja avjesta različitog trajanja, intenzivnosti, sastava itd. Sve se konačno osniva na osjećaju. Pojedini autori pošli su pače još i dalje, nakon što su se izjasnili, da ne samo da osjećaji čine materijal, iz kojeg se izgrađuju misli, već da osjećaji stvaraju misli. Ti autori ne znaju dakle ništa o misliocu, o spoznavaoeu. Protivno od toga smatraju opet drugi, da je mišljenje rezultat djelatnosti mislioca, koja se uvodi iznutra, mjesto da dobije svoj prvi impuls iz vani, pošto osjećaji čine materijal; s njima mislioc postupi prema svojoj specifičnoj osobnosti i oni ne sučinjavaju nikakav nuždan uvjet za njegovo djelovanje.

Oba nazora, ovaj prvi, po kojem se mišljenje ima shvatiti kao čista posljedica osjećaja, kao i ovaj drugi, po kojemu je ono čisti produkt spoznavaoea, sadržavaju djelomičnu istinu; potpuna istina leži međutim u sredini. Dok je za spoznavaočevu pobudu nužno, da osjećaji utječu na njega izvana i dok prva misao izvire iz impulsa, koji opet izlaze iz osjećaja, a ti osjećaji sačinjavaju njezine nužne antecedencije, to ipak ne bi nikada mogla nastati nijedna misao, ma se Ego i stalno dovodili osjećaji, kad ne bi postojala inherentna sposobnost povezivanja stvari i kad Ego, po svojoj pravoj biti, ne bi bio — spoznaja. *Samo polovična je, ova istina, kad se kaže, da mišljenje ima svoj korjen u osjećajima; na osjećaje mora također da djeluje neka sila, koja ih organizira, koja postavlja vezne karike, t. j. odnose između njih samih kao i između njih i vanjskog svijeta. Mi-*

slilac je otac, osjećaj je mati, a misao je dijete.

Ako misli imaju svoj začetak u osjećajima, a ti osjećaji budu opet uzrokovani porivima izvana, onda je napose važno, da se, — čim je osjećaj nastao, — promatra također i vrst, kao i jakost tih osjećaja. *Prvi posao, koji spoznavalac ima da izvede jest, da točno promatra. Da nema ništa za promatrati, on bi se neprestano nalazio u spanjufušenj stanju; čim mu se međutim pruži kakao predmet, čim on kao Ego bude sebi svjestan, da izvana dolazi neki utjecaj, onda on promatra kao spoznavalac. O tačnosti toga promatranja ovisi misao, koju on ima da stvori iz mnogih takovih promatranja. Promatra li netočno, on time uspostavlja krivi odnosaj između predmeta, koji je dao pobudu i između samoga sebe, koji je tu pobudu promatrao. I tako iz te pomutnje nastaje cijeli niz pogrešaka, koje se daju popraviti samo tako, da on počne promatrati točno od prvog ishodišta.*

Sad ćemo pogledati, kako djeluje osjećaj i opažanje, u slijedećem specialnom slučaju. Uzmimo: Ja osjećam dodir svoje ruke. Dodir uzrokuje izvjesni osjećaj u meni; upoznavanje stvari, koja je taj osjećaj uzrokovala, jest *misao*. Čim dodir nastane, ja ga eto osjećam i u koliko se tiče toga čistog osjećaja, nije potrebno ništa više dodati. Prelazim li ja sada od osjećaju do predmeta, koji je taj osjećaj uzrokovao, tunc ja taj predmet zapažam i to zapažanje i opet jest *misao*. To zapažanje znači, da ja, kao spoznavalac, spoznajem odnosaj, koji postoji između mene i predmeta, u toliko, u koliko je on u mojem Egosu izazvao izvjesni osjećaj. To međutim još nije sve, što se događa, jer ja istodobno imam još i drugih osjećaja, kao n. pr. osjećaje boja, forme, mekoće, topline, teksture i t. d. Ovi osjećaji bivaju meni — kao spoznavaoeu. — opet predvedeni i kad sam ja potaknut sjećanjem na slične prije primljene utiske t. j. kad usporedim te slike iz prošlosti, sa slikama predmeta, koji je sada moju ruku

dirnuo, onda slijedi moja odluka o vrsti predmeta, koji je moju ruku dodirnuo. U tom zapažanju stvari, koje kod nas uzrokuju osjećaje, imaju počeci mišljenja svoj korijen ili kako se metafizički obično izražavamo: *početak apozonovanja znači opažanje Ne-Egosa, Kao uzročnika izvjesnih stvari*. Osjećanje samo, kad bi to uopće bilo moguće — ne bi moglo izazvati svijest Ne-Egosa. U tom slučaju bi u Egosu postojalo samo čuvstvo veselja ili žalosti, neka nultarnja svijest proširenja ili stega. Kad čovjek ne bi mogao da čini ništa drugo, već samo da osjeću, onda viši razvoj ne bi uopće bio moguć; tek onda, kad on počima spoznavati predmete, kao uzročnike uživanja ili boli, tek se onda može da govori o početku čovječjeg uzgoja. O tom, kako se ima da postavi svjestan odnošaj između Egosa i Ne-Egosa, ovisit će cijeli budući razvoj i taj razvoj sastojat će se u glavnom iz tih odnošaja, koji će na spoznavaočevoj strani biti uvijek mnogobrojniji, uvijek zamrenitiji i uvijek točutiji. Vanjsko spoznavaočevu proširenje počima onda, kad probudena svijest kod osjećaja sreće ili nesre-

će upravi svoj pogled na vanjski svijet i sebi rekne: »Ta mi je stvar priredila užitak; ona mi je stvar priredila boli«.

Prokušat se mora velik broj osjećaja prije, nego što Ego uopće reagira spram vani. Zatim slijedi nesigurno, konfuzno pipanje za užitkom, što se ima pripisati želji Ego-sa, samo da bi mogao ponovno uživati. *To je dobar primjer za ono prije spomenuto stanje, da što takova, kao čisto čuvstvo ili čisto mišljenje uopće ne eksistira, jer želja za opetovanjem užitka uvjetuje u sebi, da slika užitka, — bila ona na kako slaba, — ostaje u svijesti, a to je pamćenje i spada u mišljenje*. Na pola probuden Ego luta od sada dugo i dugo od jedne stvari do druge i sukobljuje se pri tom sa Ne-Egosom u bilo kojoj po slučaju određenoj formi, a da pri tom sa strane svijesti nitko ne upravlja. On će pri tom prokušati veselje i boli, a da ni u jednomo od tih slučajeva ne zapazi uzroka. Tek onda, kad se to kroz dulje vremena tako ponavljalo, biti će ovo gore spomenuto zapažanje moguće i s tim će onda započeti odnošaj između spoznavaoca i između onoga, što je spoznato.

Glava V.

Pamćenje

Bit pamćenja

Cim je jedanput uspostavljena veza između užitka i izvjesnog predmeta, onda nastaje određeno zahtjevanje, da se do tog predmeta ponovno dođe — i da se onaj s tim skupčani užitak opetuje. Isto tako nastaje, čim je između boli i izvjesnog predmeta uspostavljena veza, određen zahtjev, da se tom predmetu i onom s tim skupčanom nerasploženju, izhjegne. Kad mentalno tijelo dobije za to poriv, onda ono drugovoljno opet iznosi sliku predmeta; jer pu sveopćem zakonu, da svaka forma energije udara smjerom najmanjeg otpora, pada i materija mentalnog tijela opetovano natrag u formu, koju je već čestoput bila zauzela.

Ovo naginjanje materije, da uvijek opetuje jedanput zauzete vibracije, čim na njih utječe energija, izvire iz takozvanog *Tamasa*, ustrajnosti materije; to sačinjava i klicu pamćenja. Molekuli materije, koji su se na izvjestan način bili grupirali, čim na njih djeluju druge forme energije, polagano se raspadaju, ali zadržavaju dosta vremena ono nagnuće, da se poverate u svoj stari međusobni odnošaj. Cim oni onda ponovno prime isti onaj impuls, koji ih je prije bio grupirao, oni padaju natrag u svoj stari međusobni položaj. Ako je nadalje spoznavalac jedanput na izvjestan način vibrirao, on onda pridrž i *moć vibriranja*; nastupi li dakle slučaj, da jedan predmet stvara užitak, odnosno nerasploženje, onda počima

djelovati ta moć — kao čežnja ili kao odbijanje, ona ga tako rekuć izgura napolje i time pada mentalnom tijelu potrebni poriv.

Ovu stvorenu sliku spoznavalac čnda prepoznaje i ta ponovna naklonost, koja je povezana s užitkom, uzrokuje u takvom slučaju, da si on opetuje također i sliku uživanja. Isto tako i u drugom slučaju, stvara slika predmeta onu antipatiju, koju je izazvalo neraspoloženje. Predmet i s njim povezano uživanje, ili pak, predmet i s njim skopčano neraspoloženje, povezani su daleko međusobno iskustvom, pa ako počne vibracioni modus, iz kojeg je sastavljena slika predmeta, onda se također stavlja u gibanje i vibracioni modus, koji sačinjava osjećaj uživanja, a osjećaj uživanja odnosno neraspoloženja može se prokušati također i u odsutnosti predmeta. To međutim nije ništa drugo, već pamćenje u svojoj najjednostavnijoj formi: jedna po sebi izazvana vibracija iste vrsti, kao i ona, koja je osjećaj voljkosti ili neraspoloženja stvorila i koja te osjećaje isto tako i sada stvara. Ove su slike međutim manje masivne i radi toga za spoznavaoce, koji je samo djelomično razvijeni, one su i manje žive, nego li slike, koje su nastale iz dodira s vanjskim predmetom, jer masivne fizičke vibracije dovode tako nastalim mentalnim slikama, mnogo od svoje energije. Po hili su međutim ove obe vibracije identične, a pamćenje sastoji se prema tomu iz reprodukcije predmeta, što ih je spoznavalac pokrenuo u mentalnoj materiji, kad je prije toga došao s njima u doticaj. Ovakovo se povraćanje može, a ono se i bude opetovalo u sve finijoj i finijoj materiji, bez obzira na bilo kojeg odijeljenog spoznavaoce, a sva ta reflektiranja zajedno sačinjavaju jedan dio pamćenja Logosova, gospodara jednoga Svemira. Ove slike od slika pristupačne su svakom odijeljenom spoznavaoce u onoj mjeri, u koliko je on u sebi razvio onu gore spomenutu »moć vibriranja«. Kao što u telegrafiji bez žica prikladan primalac, može da reproduciraju izvjesnu

seriju titraja, tako može i latentna moć jednog spoznavaoce, da bude stavljena u djelovanje po ovim sličnim vibracijama, koje su sadržane u tim kozmičkim slikama. Ovdje se govori o »Akasha-zapiscima«, koji se nalaze u »Akashasferici«, o kojima se često govori u tenzofskoj literaturi, a koji preživljaju čitav svemirski sistem.

Slabo pamćenje

Da nam bude jasno, što čini korijen slabog pamćenja, treba da istražimo procese, iz kojih se sastoji ono, što mi zovemo pamćenjem. Akoprem se u mnogim psihološkim djelima pamćenje označuje kao mentalna sposobnost, to ono zapravo nema nljedne sposobnosti, koju bi mogli nazvati pamćenjem. Fiksiranje jedne mentalne slike ne događa se na temelju neke posebne sposobnosti, već to pripada sveopćoj sastavini intelekta. Ako je intelekt slab u svemu drugomu, onda je on slab i u fiksanju i kao što supstancija, ako je odviše tekuća, a da bi mogla pridržati formu kalupa, u koji je bila ulivena, pa se mora raspasti, tako i slabi intelekt brzo ispadne iz forme, koji je bio zauzet. Gdje organizacija mentalnog tijela nije još dovoljno napredovala, ondje slabo zajedno drže i molekule mentalne tvari — maglovita masa, kojoj fali još prava kohezija — pa se tako i ovdje ne može govoriti o nekom pamćenju. Konačno nije to neka posebna, već je to sveopća slabost cijelog intelekta, posljedica njegove niske razvojne stepenice.

Pače i onda, kad je mentalno tijelo već primilo bolju organizaciju, i kad u njemu rade sile žive, ipak i u tom slučaju nalazimo često ono, što zovemo lošim pamćenjem. Ako međutim nešto točnije istražimo takovo loše pamćenje, onda ćemo otkriti, da se ne može u svakom pogledu nazvati manjkavim, već da ima izvjesnih stvari, koje intelekt bez naprezanja pridržati za sebe i za koje se pače ispostavilo, da je pamćenje posve dobro. Ako mi sada tim stvarima, koje su bile dobro upamćene, pristupimo nešto

bliže, to ćemo mići, da su to stvari, koje za odnosni intelekt posjeduju vrlo jaku privlačivu moć i da one stvari, za koje je osobito zauzet, ništa ne zaboravlja. Poznavahu sam jednu gospodu, koja se je tužila na svoje loše pamćenje, što se tiče nekih stvari, pa ako je htjela, da ih upamti, trebala je za to čitav studij, dok sam opet našla, da posjeduje vanredno pamćenje, u pogledu detalja kod jedne toilete, kojoj se je osobito divila. Njezinom mentalnom tijelu nije ništa nedostajalo snaga fiksiranja, jer kud je ona sabrala na nešto pazilu, stvorila si je o tom posve jasnu mentalnu sliku, koju je i dosta dugo zadržala. *Tu dakle imamo »ključ« k onomu, što zovemo »lošim pamćenjem«. Krivnja tomu jest pomanjkanje pažljivosti, pomanjkanje točnog promatranja, te pobrkano mišljenje, koje najteže mutne utiske, koji nastaju uslijed neponnog promatranja i manjkave pažljivosti, dok jasno mišljenje bazira na oštrim utiscima, koji stoje u vezi sa koncentriranom pažljivošću i točnim, brižljivim promatranjem.* Mi se ne sjećamo stvari, koje imaju za nas malo značenja, dok se naprotiv vrlo dobro sjećamo onih, za koje imamo mnogo interesa.

Kako se treba prema tomu da postupa sa »lošim pamćenjem?« Najprije moramo uočiti stvari, u pogledu kojih je sjećanje dobro, a onda one, u pogledu kojih je sjećanje zlo i tako ćemo se doskora orijentirati u pitanju sveopćeg svojstva fiksiranja. Onda bi trebalo stvari, u pogledu kojih je pamćenje zlo, da se pobliže ispituju, pa da se vidi, da li su vrijedne, da ih se sjećamo i da li su to stvari, do kojih nam je malo stalo. Ako su to stvari, do kojih nam oje ništa stalo, o kojima ali imamo u svojim najboljim časovima osjećaj, da bi bolje učinili, da nam je ipak do njih bar nešto stalo, onda bi trebali sebi reći: »hoću da na njih pazim; hoću, da ih točno promatram; hoću da savjesno i stalno na njih mislim«. Ako to činimo, onda ćemo otkriti, da nam se je pamćenje poboljšalo. Jer naše

mišljenje ovisi, kako je prije bilo spomenuto, uistinu o našoj pažnji, o točnom promatranju i jasnim mislima. *Element privlačivosti je samo u toliko važan, u koliko povezuje pažljivost, ako ga uopće nema, onda ga se mora nadomjestiti voljom.*

Upravo ovdje nastaje jedna posve određena i teško osjećana teškoća. Kako može volja da stupi na mjesto privlačivosti? Što može volja staviti u gibanje? Privlačivost probuduje čežnju, a čežnja goni do kretanja za privlačivim predmetom. U našem pak slučaju nema uopće predmetu privlačivosti. Kako da se dakle odsutnost čežnje popravi spamoću volje? Volja je snaga, koja goni na rad i koja može da bude određena u izvjesnom smjeru po promišljenom razumu, a ne po utjecaju vanjskih predmeta, koji nas privlače. *Ako impuls za radom, to jest ono, za što smo rekli da je energija Egoa, a ima svoj porijek u vanjskim predmetima, bude izazvan po tim predmetima, onda taj impuls zovemo težnjom; bude li on pak odavisan s razloga, jer ga je na to tjerao čisti razum, onda ga zovemo voljom.* U slučaju, da se ne osjeti privlačivost izvana — onda je bezuvjetno potrebno, da prosvjetljenje dođe iznutra. Motiv za volju proizlazi iz intelektualne ocjene. Što ju je dala situacija; nadalje iz toga, kako da se provede prosudivanje obzirom na najviši cilj, prema kojem bi se mogao upraviti sav napor. Ono, što onda razum odabere, da služi bolju Egoa, kao najbolje, služiti će također i volji kao motiv. I kad je to jednput stalno učinjeno, onda će dozivanje u pamet misaonog reda, koji je taj izbor potaknuo, pače i u momentima nemarnosti ili slabosti, ponovno pokrenuti volju. Tako promišljeno odabrani predmet može onda time da postane privlačiv t. j. može postati predmetom težnje, da si našta i dalje dočara njegova ugodna svojstva, kao korisna, usređujuća djelovanja njegovog posjeda. Budući da ovaj, tko jedan predmet hoće, hoće i za to potrebna sredstva, to ćemo mi biti također i u sta-

nju — jednim tako motiviranim vršenjem volje — da nadvladamo prirodan strah pred naporom i neugodnim zaptom. Kad smo ni, kao u predležćem slučaju, jednom uslovili, da su izvjesni predmeti eminentno poželjni, jer dovode do trajne sreće, onda ćemo i upreti svu svoju volju, da provedemo djelovanje, kojim se oni mogu postići.

Zelimo li u sebi izobraziti dar promatranja, onda je — kao u svim ostalim slučajevima — mnogo bolje, da se svaki dan vježbamo, nego li da se mnogo naprežemo, jer nakon toga slijedi perioda potpune nedjelatnosti. Svaki dan morali bismo se podvrći malenoj zadaći, da bilo koji predmet oštro uočimo i da ga u svim njegovim pojednostima nastojimo točno u sebi uliti, i j. da na kratko vrijeme koncentriramo na njega svu pažnju, kako to činimo sa fizičkim okom, kad fiksiramo pojedini predmet. Slijedeći dan trebali bi onda ovu tako dohivenu sliku ponovno izazvati i nastojati, da ju, koliko je moguće, vjerno reproduciramo i odmah za tu usporedimo sa samim predmetom i konstatiramo eventualne nejednakosti. Ako svaki dan potrošimo na takovu vježbu pet minuta, naime da izjenuično jedan dan uočimo predmet s nakonom, da si o njemu stvarno točnu predobću, a drugi dan opet, da tu predobću u sebi izazovemo i nju zatim sa predmetom usporedimo, to ćemo vrlo brzo poboljšati svoje pamćenje i bitno povisiti svoj dar promatranja, svoju pažljivost, svoju maštu i sposobnost koncentracije. Mi ćemo time uistinu izgraditi nutarnju organizaciju svojeg mentalnog tijela, i prinčiti ga, da svoje funkcije plodonosno i djelotvorno vrši. Nema čovjeka, na koga te vježbe ne bi utjecale. Svako, tko tako radi, uskoro će sa zadovoljstvom konstatirati, da su njegove sposobnosti porasle i da stoje bolje u vlasti njegove volje, nego li je to bilo prije.

Obična metoda, da se pamćenje umjetnim načinom poboljša, sastoji se u tom, da se stvari, koje treba upamtiti, pridrž u pri-

vlačivoj formi, ili da se stvari, na koje se treba sjetiti, s lakovom formom povežu. Osoba, koja je lako pristupačna za utiske vida, poboljšala će svoje loše pamćenje, Inko, da si sastavi sliku i na izvjesnim točkama te slike namjesti stvari, na koje bi se htjela sjetiti. Izazivanje te slike dovodi sa sobom i stvari, kojih se treba sjetiti. Druge osobe, kod kojih dominiraju utisci sluha, mogu da izazovu svoje utiske spomoću zvukova izvjesnih ritma ili Inko, da cijeli niz godišnjih brojeva ili druge stvari neznatne privlačivosti donesu u stihove, koje se utisnu u duh. *Mnogo bolje ali od tih metoda jest ona gore navedena, čijom upotrebom mentalno tijelo postigne bolju organizaciju, u materijal, iz kojeg se sastoji, da nije više kohezije.*

Pamćenje ili antecipacija*)

Mi ćemo se sada vratiti našem nezavrtom spoznavaoću.

Čim pamćenje počimo funkcionirati, odmah slijedi i antecipacija. *Antecipacija nije ništa drugo, već pamćenje, koje nije upravljeno prema natrag, već prema napred.* Kad jednu u prošlosti užitu slast opet uživamo u sjećanju, onda čežnja traži, da ponovno postigne onaj predmet, koji nam je ono uživanje bilo pružilo i kad si ovo opetovano prokušanje tog užitka predstavljamo kao rezultat pronalaska u vanjskom svijetu i kao uživanje tog predmeta, onda imamo ono, što označujemo antecipacijom. Spoznavanje si predstavlja sliku predmeta i sliku uživanja u njihovom uzajamnom međusobnom oduošaju, pa ako k tomu promatranju doda još i element vremena, prošlosti ili budućnosti, onda dobivamo slijedeća dva slučaja: *promatranje plus ideje prošlosti zovemo sjećanjem; promatranje plus ideje budućnosti, zovemo antecipacijom.*

* Običuje se kazati antecipacija, no jezično točnije jest antecipalja.

- Kad te slike tčnije istražujemo, onda počinjamo shvaćati punu istinu, što leži u aforizmu Patanjali-a, koji uči, da čovjek, ako hoće da se vježha u »Yoga« disciplini, mora da dovede misaoni princip u mir. Promatramo sa stanovišta okultne znanosti, modifikira se mentalno tijelo uslijed dodira sa Ne-Egosom. *Jedan dio Ivari, iz kojeg se sastoji mentalno tijelo, porca se u formi kojeg kipo ili koje slike nanjskog predmeta. Postave li se između tih zlikū odnošaji, onda to znači mišljenje, gledano sa strane forme.*

Tomu odgovaraju one vibracije, koje nastaju u Spaznavaocu Samomu, a to modifikacije unutar spoznavaoea znače mišljenje, što ga gledamo sa strane žinota. Ne smije se međutim zahocaviti, da uspostava takovih odnošaja čini zapravo pravi rad spoznavaoea t. j. da predstavlja ono, što je spoznavaoea onim slikama dodao i da uslijed toga dodavanja te slike budu pretvorene u misli. Karakter tih u mentalnom tijelu nalazećih se slika, daje se vrlo lako objasniti na taj način, da ih se uspoređi s utiscima, koji hivaju izazvani na senzitivnoj ploči pleterskim valovima, koji leže izvan vidljivog područja spektra, a koji kemički djeluju na srebrne soli, pošto na senzitivnoj ploči postavte materiju u red tako, da onda na njoj nastaju slike predmeta, za koje je ploča bila ekspozirana. Isto tako hiva i materija na senzitivnoj točki, koju zovemo mentalnim tijelom, poredana da postane

slikom predmeta, koji dolaze s njom u dodir. Spoznavaoea je opazio te slike putem svojih titraja, koji na to reagiraju. On ih onda istražuje i počinja, nakon nekog vremena, da ih posredovanjem onih, po njemu izazvanih titraja, stavlja u red i da ih modifikira. Po tom, gore spomenutom zakonu, da naime energija ide uvijek smjerom najmanjeg otpora, preformira on na taj način, te slike jednu za drugom i time pravi slike iz slika. Dok se on ograničuje na te jednostavne reprodukcije i tomu dodaje samo element vremena, imamo, kako je već spomenuto, ili sjećanje, ili antecipaciju.

Konkretno mišljenje sastoji se prema tomu samo iz ponavljanja svakidašnjih iskustava u suptilnoj materiji, s tom razlikom, da spoznavaoea može nva iskustva posve svojevotjno u njihovom redu izmijeniti, opetovati, pospješiti ili usporiti. On se može zastaviti kod svake slike, može o njoj da razmišlja i kad je s uživanjem proveo rekapitulaciju tih iskustava, može još mnogo toga nadoknaditi. Što mu je izbjeglo, kad ih je, prikovan uz nestašno kolo vremena, proživio. Unutar svog vlastitog okruaga može on, u koliko se tiče njegovih vlastitih odnošaja, da si odabere svoje posebno vrijeme, baš kao što to čini i Logos za svoje svijetove. Jedino hili i poredku vremena ne može on da izbjegne, dok se nije uzvinuo do svijesti Logosa i oslobodio se veza sa svjetskom materijom.

Moć mišljenja

Njegovo svladavanje i izobrazba

Napisala Dr Annie Besant.

(Treći nastavak.)

Glava VI.

Porast misli

Promatranje i njegova vrijednost

Prvi uvjet za ispravno mišljenje jest, pomno i točno promatranje. Ego, kao spoznavalac, mora da promatra Ego pažljivo i točno, ako hoće, da bude upoznat i sa Ego-som sličen.

Drugi zahtjev jest, da je mentalno tijelo sposobno za dojmove i fiksiranje, t. j. da je u stanju, da brzo popušta na utiske i da prilvađene utiske fiksira.

U razmjeru, kako je točno i pažljivo spoznavalac promatrao, nadalje, kako je osjetljivo i postojano znao držati svoje mentalno tijelo stoji također brzina tempa, kojim se on razvija, kad latentne snage imaju pustiti naktivnim silama.

Ako spoznavalac nije točno promatrao misaonu sliku ili, ako je mentalno tijelo još nerazvijeno i osjetljivo samo za jače vibracije vanjskog predmeta, pa tako u njemu dolazi samo da nepotpune reprodukcije, onda takav misaoni materijal, nije sposoban i može samo da stvara zabunu. To, što se je najprije postignulo, nije ništa drugo, nego grubli okvir; svi detalji su izbrisani ili manjkaju posvema. Čim mi svoje sposobnosti dalje razvijamo i u svoje mentalno tijelo dalje uvodimo finiju tvar, naći ćemo, da mnogo više u sebe prihvaćamo od vanjskog predmeta, nego li u danima nerazvijenosti. Na tom predmetu nalazimo onda mnogo više, nego što smo prije u njemu nalazili.

Uzmimo, da za vrijeme jednog prekrasnog ljetnog dana, stoje u polju dva muža. Jedan od tih muževa, da je nerazvit poljo-

djelac, seljak. Njegov običaj nije uopće, da promatra prirodu, osim ukoliko se to tle njegovih usjeva; on gleda prema nebu samo onda, kad hoće znati, dali će biti kiše ili će sjati sunce. Promatranje neba interesira njega samo u toliko, u koliko se odnosi na njegov život i njegovo zanimanje. Drugi od tih muževa, jest umjetnik, genialan slikar, pun smisla za ljepotu i toliko uvježban, da promatra i uživa u svakoj sceni, svakoj boji. Seljakovo fizičko, astralno i mentalno tijelo postavljeni su pred taj divni zapad sunca; svi ti nosioci njegove svijesti primaju utiske od tih proizvedenih titraja. Seljak vidi različite boje na nebu i nalazi da između njih ima mnogo crvenila. Što mu za sutra obećaje lijepi dan i što bi za njegove usjeve moglo biti dobro ili zlo, već prema tomu. Slikarevo fizičko, astralno i mentalno tijelo izvrgnuti su točno istim pulsacijama, kao i ono seljakovo, no kako posve različit je rezultat! Fini materijal njegovih tjelesa reproducira milijune titraja, koji su mnogo prebrzi i subtilni, a da bi mogli staviti u gibanje grubli materijal seljakovih tjelesa. Njegova slika o sunčanom zapadu razlikuje se prema tomu od one seljakove, kao nebo i zemlja. Nježne boje, u kojima se jedna nasa stapa s drugom; onda ona prozirna modra, ružičasta i zelena boja, kad su osvijetlene od zlatnih zraka; i prokane divnim crvenilom. — na svemutom uživa on sa dugotrajnim, promatrajućim pogledom i usbićnim okom. Sva finija naguča bude se u njemu, ljubav i žar, preljevaju se preko toga u steahopočilanju i veselju, da takova divota uopće na svijetu egzistira, te se javljaju misli najvećeg

uzbudenja, čim se je modificiralo mentalno tijelo pod titrajima, u koje ga je postavio aspekt sunčanog zapada na mentalnoj sferi. *Razlika obostranih slika ne prećiva dakle na vanjskim uzrocima, već na različitoj unutarnjoj osjetljivosti.* Ona se nema da traži u vanjskom svijetu, već u različitim sposobnostima, kako da na njih reagira. Ona ne leži u Ne-Egosu, već u Egosu i u njegovim haljinama. Tisu raznolikostima odgovara taj dobiveni rezultat; kako malo Ne-Egosu izlivena se u Jednoga, a kako mnogo u Drugoga!

Ovdje nas iznenaduje jasnoća, kojom nam se prikazuje važnost spoznavaočeva razvoja. Svemir, puni krasota, može da je oko nas, njegovi valovi mogu na nas utjecati sa svih strana, pa ipak ne moraju da za nas eksistiraju. Sve, što se nalazi u duhu Logosa našeg sistema, djeluje na nas i na naše tijelo. *Koliko od tog smo u stanju u sebe primiti, označuje stepen našeg razvika. Što nam je za naše rastenje potrebno, to nije promjena izvan nas, već je promjena u nama.* Sve nam se već pruža, mi treba da samo razvijemo svojstva i da možemo u sebe primiti.

Iz toga, što je do sada bilo rečeno, može se razabrati, da točno promatranje čini jedan od elemenata jasnog mišljenja. S tim poslom imamo u fizičkoj sferi započeti, jer tu naše tijelo dolazi u dodir sa Ne-Egosom. Mi se uspinjemo *prama gore*, i sav razvoj počinje na nižoj sferi, da može onda preći na višu. U nižim sferama dolazimo s vanjskim svijetom ponajprije u doticaj; od tih se titraji nastavljaju prema gore — ili prema unutra, — kraj čega proizvode unutarnje sile.

Sposobnost točnog promatranja mora dakle da dobije izvjesnu nadobrazbu. Većina ljudi hoda po svijetu sa poluzatvorenim očima. Mi to možemo na sebi samitina istočiti; treba, da se samo jedared zapitamo, što smo n. pr. promatrali dok smo prolazili jednom ulicom. Možemo se pitati: »Što sam promatrao, dok sam prolazio onom uli-

com?» Mnogi ljudi nisu promatrali takorekucije ništa, ni o čem nisu poveli sa sobom jasnu sliku; drugi će ipak promatrati bar neke stvari, a treći su opet promatrali mnogo stvari. O Houdiniovom ocu se priča, da je svog sina tako dugo silio na to, da za vrijeme svojih šetnja po londonskim ulicama, dobro pazi na dućanske izloge, dok nije došerao do toga, da je cijeli sadržaj sviju izloga, pokraj kojih je prošao, točno, bez zapinjantja nabrojio, nakon što je tek bacio na njih kratak pogled. Normalno dijete i naravno čovjek promatraju oštro, pa se može reći: prema stupnju njihove sposobnosti u promatranju, označuje se mjera njihove inteligencije. Navika jasnog i brzog promatranja ima kod prosječnog čovjeka svoj korijen u jasnom mišljenju. Tko vrlo konfuzno misli, taj je uopće vrlo netačan posmatrač. Od te zaslade izuzeti su samo oni, kod kojih je inteligencija vrlo visoko razvijena i prema običaju upravljena prema unutra, a tijelo im nije, po gore navedenom načinu, bilo školovano. Na gore postavljeno pitanje daje se također i ovako odgovoriti: »Mislio sam baš na nešto drugo i nisam radi toga pazio». I taj je odgovor potpuno opravdan, ako je onaj, koji ga je dao, zblijna na nešto važnijeg mislio, nego li na školovanje mentalnog tijela, i naviku na punno, skrbno promatranje. Takav čovjek bio bi učinio dobro, da je ostao nepažljiv. Ako je naravno onaj, koji tako odgovara, samo kao u snu i bez cilja okolo tumarao, onda je svakako svoje vrijeme još mnogo više potražio, nego da je svu svoju energiju uperio naprama vani.

U duboke misli zadubljen čovjek, čiji je pogled uperen prema unutra, a ne prema vani, ne će paziti na stvari, koje kraj njega prolaze, niti na ono, što se oko njega zbiva. Moguće, da se u tom životu njeran ni ne isplati, da školuje u tom svoja tijela, da tobože čini neovisna promatranja, jer onaj, koji je visoko razvijen, treba dragog školovanja, negoli onaj, koji je samo djelomično razvijen.

Koliko između nepažljivih ljudi je uistinu »dubljenno u duboke misli?« Većina njih ograničuje se na to, da bez ikakvog razmišljanja idu za nekom misaonom slikom, koja im je baš slučajno došla pod ruku i kraj toga besmisleno prevraćaju sadržaj svog intelekta, kako bi to od prilike činila bezposlena žena, kad bi raztreseno promatrala stvari svoje garderobe ili svoju kutiju sa dragocijenostima. Zato se ipak ne može reći, da je to mišljenje, jer pod mišljenjem razumjevamo, kako smo prije vidili, postavljanje odnošaja, pridodavanje nečega, što prije toga nije bilo tu. Kod ispravnog mišljenja je spoznavaočeva pažnja promišljena upravljena na misaone slike, kraj čega on njima posvećuje sav svoj rad.

Kultiviranje ločnog promatranja sačinjava prema tomu jedan dio školovanja našeg intelekta i on, koji se tim bave, iskusiće, da se time njihov intelekt usavršuje u jasnoći, u snazi i većoj prilagodivosti tako, da će se on onda dati upraviti na bilo kakav predmet laglje, nego prije. *Ova moć promatranja stupa, kad je jedamput postignuta, automatski u djelovanje. Mentalno tijelo registrira onda slike, koje, kad se kašnije zahtjeva, smjesta dođu, a da pažnja posjednikova tijela, prije nije bila na to uperena.* Onda nije više nužno, da se pažnja dotičnoga upravi na stvari, koje se pružaju njegovim čutilima, da može od njih primiti stalan utisak. Jedan vrlo trivijalan, ali karakterističan slučaj to vrati, sama sun doživljava. Kad sam jedared putovala sjevernom Amerikom, bilo je među nama nabačeno pitanje, koji broj nosi lokomotiva vlaka, s kojim smo zajedno putovali. Smjesta se je u mojoj svijesti pojavio dotičan broj. To ali absolutno nije bilo nikakav slučaj vidovitosti. Za takova šta moralo bi se bilo proletiti cijelim vlakom i pogledati broj. S moje strane nije bilo svjesne nakane, da mi oko, kad je vlak ulazio u stanicu, promatra dotičan broj, ali moje pamćenje si ga je zahlijebilo. Kad se je kasnije bilo za taj broj pitalo, pojavila se u meni smjesta

mentalna slika ulazećeg vlaka sa brojem na čelu lokomotive. Ta sposobnost, kad je jedamput postignuta, od velike je koristi, jer ona znači, da slike, koje su se oko nas zivale, a da nismo na njih ni pazili, ipak možemo u svojem pamćenju izazvati, jer treba samo da posegnemo za bilješkama, koje je provelo mentalno, astralno i fizičko tijelo.

Takovo automatsko djelovanje mentalnog tijela, izvan svjestnog djelovanja Jive, radi u nama svima u mnogo većoj mjeri, nego što to možemo i slutiti, jer se ispostavilo, da, ako se nekog čovjeka hipnotizira, onda će on moći dati izvještaje o izvjesnom broju sitnih događaja, s kojima se je sastao, a da mu njegova pažljivost nije bila ni najmanje potaknuta. Ti utisci ulaze preko mentalnog tijela do mozga, pa se otisnu u njemu. Na takav način dobiva mentalno tijelo mnogo utisaka, koji nisu dovoljno duboki, da bi mogli prodrijeti do svijesti, ne moguće radi toga, što svijest ne bi bila u stanju, da ih prepozna — već jer nije dosta normalno budna, da bi se osim na dublje utiske obazirala još i na druge. U hipnotičnom, zatim u tranecstanju, u deliriju, u naravnom snu, kad se Jiva odstranio, donosi mozak te utiske opet natrag, oni bivaju obično potisnuti od mnogo jačih utisaka, što ih je Jiva učinilo i primio. *Kad je intelekt u promatranju i fikspiranju takovih slabijih utisaka jedamput školovan, onda će Jiva, čim samo ushlije, moći ih i intelektu oduzeti.*

Ako dva čovjeka idu cestom, a jedan je od njih izvježban u promatranju, dok drugi nije, oni će obojica primiti izvjesni broj utisaka, kojih si obojica, dok ih primaju, nisu bili svjesni. Međutim kasnije, bit će školovani posmatrač u stanju, da te utiske ponovno izazove, što kod drugoga ne će biti moguće. Pošto ta sposobnost ima svoje korjenje u javnom mišljenju, to oni, koji bi htjeli, da svoju moć mišljenja izobrazu i svladaju, dobro će učiniti, da se priuče točnom promatranju i da se odreknu učinka,

da bezglavo i nemarno naokolo po svjetlu lutaju.

Razvoj mentalnih sposobnosti

Kako se slike postepeno nakreću, tako će spoznavaočev posao biti sve zamršeniji i njegova djelatnost koja na njih utječe, počinu sada razvijati različite sile, jednu za drugom, a sve one sadržane su u njegovoj božanskoj prirodi. On ne mjeri sada vanjski svijet po njegovom jednostavnom odnosu spram sebe, kao stvari, koje mu čini veselje, odnosno nerazpoloženje, već on počinu sada te slike, koje predstavljaju predmete, stavljati u red, da ih prema njihovim raznim stranama istražuje i da ih neprestano i opetovano promatra. *On dakle sada počinu svoju promatranja dovoditi u red.* Kad je jedna slika izazvala drugu, onda on promatra red, kojim je jednu za drugom išla. Ako je za prvom slikom češće slijedila druga, to se on, kad se pojavi prva, ogledava za drugom, pa tako dovodi obje u međusobnu vezu. To je prvi pokušaj razumnog prosuđivanja. Tu imamo dakle opet primjer, kako se može izazvati izvjesna sposobnost, koja se u nama nalazi. Čovjek zaključuje, da, jer pojave A i B uvijek slijede jedna za drugom, mora se pojaviti B *baš zato*, jer se je pojavilo A. Pošto je to predviđanje redovito i uvijek utvrđeno, prelazi on dalje, te ohe pojave dovodi među sobom u vezu, kao »uzrok« i »posljedica«, pa mnoge od grijehaka, u koje isprva zapada, nastaju s razloga, što je kod postavljanja tog odnosa »uzroka i posljedice« čestoput prenagao. Kad on nadalje te dobivene slike postavlja jednu do druge, onda će opaziti, da su ili među sobom jednake ili među sobom nejednake, pa će tako razviti *sposobnost uspoređivanja*. On si odabere jednu ili drugu sliku, kao takovu, koja će mu omogućiti užitek, stavlja zatim svoje tijelo u gibanje, da potraži te slike u vanjskom svijetu, pri čem uslijed toga izbora i njegovih posljedica *stvara svoj sud*. On uči, kako će stvari, s obzirom na njihovu jednakost

i nejednakost, dovesti u međusobni red; *dok on jedne stvari, uslijed njihove napadne jednakosti, sasluša, dotle odijeljuje opet druge, uslijed nejednakosti, koje tako očigledno izbijaju*. Naravno, da i pri tom čini mnoge pogreške, koje mora kod kasnijeg promatranja da korigira, jer ga površne sličnosti početka lako zbunjuju.

Tako se postepeno razvija moć promatranja, razlikovanja, uspoređivanja, razuma i prosuđivanja. To sve su svojstva, koja vježbom rastu i tako se proširuje aspekt Egoa, kao spoznavaoča radom mišljenja i stalnim i opetovanim djelovanjem i protudjelovanjem Egoa na Ne-Ego.

Da se razvoj tih svojstava pospješi, moramo ih promišljeno i svjesno vježbati i to tako, da iskoristimo okolnosti svakidašnjeg života kao priliku, da ih razvijemo. Kako smo vidili, da se moć promatranja u svakidašnjem životu daje vježbati, isto se tako možemo priuđiti na to, da na stvarima oko nas promatramo tačke, u kojim si one među sobom naliče ili ne naliče. Možemo izvoditi konačne zaključke i ispitati ih po događajima; nadalje možemo uspoređivati i izreći svoj sud, i sve to možemo činiti svjesno i s izvjesnom namjerom. Kraj tako promišljenog načina u vježbanju raste moć mišljenja brzo i postaje sposobnošću, kojom možemo svjesno raspolagati i koju, kako nam onda osjećaj kaže, uistinu definitivno posjedujemo.

Školovanje intelekta

Intelekt u izvjesnom pravcu školovati, znači do izvjesnog stupnja potpuno ga školovati, jer svaka određena vrst školovanja nosi u mentalnu tvar organizaciju, iz koje se sastoji mentalno tijelo i iznaša na vidik neke spoznavaočeve sile. Svojstvo, da se može posjedovati školovan intelekt, može se primijeniti na svaki problem i može da služi svakoj svrsi. Školovan intelekt može se upotrijebiti kod svakog novog predmeta; on će se s njim ogledati i on će ga svla-

dati na način, koji je neškolovanomu nemoću. To je korist odgoja.

No, uvijek bi trebalo imati na umu, da se školovanje intelekta ne sastoji u tome, da ga nagnjetemo činjenicama, već u tome, da iz njega izmamimo njegove snage. Intelekt ne će rasti usljed toga, da ga se napuni sa mislima drugih ljudi, već samo tako, da se izobrazu njegove vlastite sposobnosti. O velikim učiteljima, koji su se dovinuli do najviših visina ljudskog razvoja, kaže se, da im je poznato sve, što unutar sunčanog sistema eksistira. Tim se ali ne misli reći, da je svaka činjenica, koja unutar toga postoji, stalno nazočna u njihovoj svijesti, nego da su oni u sebi razvili aspekt spoznaje u tolikoj mjeri, da će uvijek, kad svoju pažnju uprave na izvjesnu stvar, saznati o njoj sve da u najmanje tačine. To ima mnogo veće značenje, nego da u pamćenju nakrećemo samo veliki broj činjenica, kao što je isto tako i mnogo korisnije, da si svaku stvar, na koju nam je oko palo, tačno pogledamo, nego da smo slijepi, i da svijet poznamo samo po opisu, koji su nam drugi o njemu dali.

Razvoj intelekta ne mjeri se po broju predodžbi, koje on u sebi sadržuje, već prema razvojnem stupnju spoznaje, t. j. snage, da sve, što mu se pruža, može da reproducira. Ovakova moć u svakom je dragom svijetu isto tako korisna, kao i u ovom, i kad ju jedamput posjedujemo, onda ju možemo i svagdje primjeniti, nalaziti se mi gdje mu drago.

Veza sa više razvijenim bićima

Ovaj rad školovanja svojeg intelekta, može biti od osobite koristi, ako oni, koji ga poduzmu, dođu u vezu s takovim bićima, koja su već više razvijena. Ako je jedan čovjek oštrije mislice od nas, može nam pri tom pružiti bitnu pomoć, jer iz njega izlaze titraji višeg reda, nego što ih mi sami možemo proizvesti. Komad željeza dok leži na zemlji, nije u stanju da iznese nikakve titraje topline; leži li slučajno u blizini

vatre, reagirati će na titraje i postati vruće. Kad dodemo u doticaj s kojim velikim misliocem, njegovi će titraji utjecati na naše mentalno tijelo i u njemu izazvati korespondirajuće titraje tako, da će s njim zajedno harmonički titrati. Dok se u takovom odoosu nalazimo, osjećamo, kako nam naša mentalna snaga raste i kako nam se naša moć shvaćanja proteže također i na onakove pojmove, kakovi nam obično nedostaju. Kad smo nakon toga opet sami, naći ćemo, da su ti pojmovi međutim izbljediti i postali konfuzni.

Uzmimo za primjer, da slušamo kakovo predavanje i da ga pratimo s razumijevanjem; dok slušamo, dođe i vrlo dobro razumijemo nauku, koju je predavač iznosio. I tako se razilazimo zadovoljni, s osjećajem, da nam se je spoznaja bitno proširila. Slijedeći dan htjeli bismo, dobivenu spoznaju saopćiti prijatelju, kad na svoju sramotu otkrijemo, da nam je posve nemoguće reproducirati tok onih misli i ideja, koje su nam bile jučer tako jasne i činile nam se potpuno shvatljive. Nakon čega dosta nestrpljivo rezoniramo: »Siguran sam, da vrlo dobro znadem cijeli tok misli; on stoji predamnom tako jasno, da mi ga je samo zahvatiti. — Taj osjećaj je nastao iz sjećanja na titraje, koji su prošli kroz mentalno tijelo isto tako kao i Jiva; ondje se još nalazi svijest o pojmovima, koje smo shvatili; ima još i sjećanje na forme, što ih je mentalno tijelo primilo; konačno imamo i osjećaj — pošto je sve to već jedamput bilo stvoreno, da će se dati lako ponovno stvoriti. — Dan prije bili su moćni titraji oštrijeg mislioca oni, koji su izazvali forme, što ih je mentalno tijelo prihvatilo; oni su bili izgrađeni izvana, a ne iznutra. — Ova nesposobnost, što se je pokazala kod tog nespjelog pokusa, da se naime reproduciraju, oni titraji, ne znače ništa drugo, već da se češće puta mora poduzeti stvaranje tih formi, prije no što će ovi titraji biti dovoljno snažni, da ih se samostalno uvede i da će moći ponovno izazvati for-

me, kakove želimo imati. — Spoznavati mora da češće puta vibrira u takvom višem smislu, prije nego što će moći po volji reproducirati onakove titraje. — Na temelju one u njemu se nalazeće biti, može on, da u sebi samom razvija snagu, da istu reproducira, nakon što je već više puta na taj način reagirao na pogone, koji dolaze izvana. — Oba ovdje promatrana spoznavaca posjeduju istu snagu; samo što je ona kod jednoga više razvijena, dok je kod drugoga ostala latentna. — *Dodiram s jednom stičaom, ali već aktivno nastalam snagom bivz ovo latentna stanje ukinuta, i tako jača sila ubrza rzuaj kod one slabije.* —

Ovdje smo otkrili jedan od razloga, zašto je za nas osobito važno, da se stavljamo u vezu s ljudima, koji su u svom razvoju dalje od nas. — Dodir s takvim ide samo u našu korist; mi rastemo pod uplivom, koji izlazi od njih stimuliran. — *Pravi učitelj koristi svojim učenicima samom svojom prisutnošću daleko više, nego bilo kakvim riječima.*

Ako se želi izvršiti takav utjecaj onda je direktan, osoban doticaj ipak najdjelotvorniji kanal za to. Manjka li takav

posveću, ili je teže do njega doći, *onda se daje također i s pomoću knjiga mnogo postići, samo ako ih se znađe pametno izabrati.* Kod čitanja knjiga nekog zbilja znamenitog autora, onda bi se morali trsiti, da se za to vrijeme stnuimo u stanje potpune negativnosti ili osjetljivosti, da možemo primiti u sebe što više njegovih misaonih titraja. Nakon što smo pročitali jedno mjesto, moramo se dulje vremena kod njega zadržati, moramo o njemu razmišljati, da bi misli, što ih ono specialno izražuje, naučili shvatiti i izvukli iz njega sve, što je sakriveno i što bi eventualno s njim stajalo u vezi. — Svu svoju pažljivost moramo posve koncentrirati na to, da preko koprene njegovih riječi prodremo u dub autora. — Takav način čitanja je za nas uzgojni sredstvo. Što podupire naš mentalni razvoj. — Manje naporan način čitanja može da nam služi za ugodnu razonodu; može našem intelektu priskrbiti vrijedno znanje, kojim ćemo i sami moći koristiti. — Ovaj gore opisani način čitanja bodri nas u cijelom našem razvitku i oni, koji bi htjeli rasti, a da uzmognu bolje služiti, nebi smjeli, da ga zapuste.

Glava VII.

Koncentracija

Malo ima stvari, koje bi iziskivale toliko snage od istraživača, koji je počeo da škola svoj intelekt, kao vježba koncentracije. — Na prvim stepenicama intelektualnog rada ovisan je cijeli napredak o tom, da li intelekt posjeduje potrebnu brzinu, spretnost i dobru volju, da brzo, jedno za drugim, od osjećaja do osjećaja prima impulse i da li može svoju pažljivost da brzo skreće od jednoga predmeta do drugoga. — Na ovim prvim stepenicama mnogo je vrijedno svojstvo: okretnost, a za napredovanje veoma je bitno, da je pozornost stalno upravljena naprama vani. — Dok intelekt još mora sakupljati materijal za mišljenje, od oso-

bite je prednost, da je jako gihak; kroz mnoge i mnoge živote raste njegova gihkost i on postaje jači vježbom. Kada nastojimo, da nam postane navikom, da se naš intelekt u svim smjerovima kreće samo napred i da ga prisilimo, da svu našu pozornost čvrsto uperi na jednu točku — takova promjena mora naravski izazvati otpor, koja njega uzdrma; intelekt se opire žestoko, kao nejašeni konj, kad prvi put osjeti oštre uzde. —

Vidili smo, da se mentalno tijelo formira prema slikama predmeta, na koje je upravljena pažnja. — Patanjali govori o tom, kako bi se moralo primiriti misaoni princip, t. j. moralo bi se obustaviti reproducij-

ranje vanjskoga svijeta, koji se neprestano mijenja. Ako se promjene, koje se stalno mijenjaju u mentalnom tijelu zatome i ako se to tijelo čvrsto drži u izvjesnoj formi, koja je primljena od neke stalne slike, *onda je to koncentracija obzirom na formu*. Ako se onda na tu formu upravi stalna pažnja tako, da ju spoznavalac potpuno u sebi reproducira, *onda je to reprodukcija obzirom na spoznavoora*.

Kod koncentracije upravlja se svijest na jednu izvjesnu sliku; cijela spoznavo-čeva pažnja uperena je na jednu točku, u da on ne koleba ili ne zastranjuje. Intelekt, koji privučen od vanjskih stvari, neprestano luta od jedne stvari do druge na brzu se ruku formira pravau jednoj ili drugoj, biva tako upokoren, obuzdan i od volje prisiljen, da ostane u određenoj formi, t. j. da čvrsto drži sliku, bez obzira na sve ostale

utiske, koji na njega jurišaju. Kada intelekt bude na takav način čvrsto povezan s jednom slikom i spoznavalac ju neprestano promatra, onda će on o predmetu saznati mnogo više, nego što bi to mogao postići po opisivanju riječima. — Naša predodžba o nekoj slici, o nekom kraju, mnogo je tačnija, kad smo sve to sami gledali, nego li da smo o njima čuli ili čitali njihov opis. — Ako se na takav opis koncentriramo, onda se u mentalnom tijelu formira slika i mi dobivamo o tom jasniju predodžbu, nego li kroz samo čitanje. — *Riječi su simboli stvari*, pa ako se koncentriramo samo na okvir jedne stvari, onako, kako ju je iznijela riječ, koja je tu stvar obilježila, onda se taj okvir ispunjuje sve više i više sa detaljima čim je svijest stupila u što bliži dodir sa označenom stvari.—

(Nastavit će se)

Moć mišljenja

Njegovo svladavanje i obrazovanje

Napisala Dr Annie Besant.

(Svršetak.)

Treba da podsjetimo na to, da *konzentracija nije stanje pasivnosti, već naprotiv stanje intenzivne i sredene aktivnosti*. — U mentalnom svijetu ona je slična stanju fizičkog svijeta, kad se, prije jednog skoka, sakupe sve mišićne sile ili kad se ukoče mišići, da ih se podvrgne oduljoj napetosti. — Kod početnika ide ulstinu ta mentalna napetost obično uporedo sa fizičkom napetosti i zato obično kod njih nakon vježbe u koncentraciji nastupa fizički umor — umor mišića, a ne samo ovaj živčanoga

sistema. — Kaošto kad oštro fiksiramo koji predmet, pa smo onda u stanju da točno promatramo sve njegove pojedinosti, koje bi kod momentanog pogleda ostale nezapažene, isto nam je tako moguće, da možemo da u tačine prosljediti pojedinosti jedne ideje. I čim više se intenzivnost koncentracije jača, to više pojedinosti ćemo moći opaziti, kao što će jedan trkač u jednoj minuti sigurno proći pokraj više predmeta, nego li jedan pješak. — Onaj, koji polaganu hoda, da prođe pokraj dva-

deset predmeta, mora da utroši tačno isti broj mislne snage, kao onaj, koji trči; ali čim brži je izdatak energije, tim kraće je vrijeme, koje je potrebno za izvjestan komad puta.

Kad počnemo s takovim pokršajima koncentracije, onda ćemo morati svladati dvije vrste teškoća: *Ponajprije ne smijemo se obazirati na utiske, koji stalno jurišaju na intelekt.* -- Mentalnom tijelu ne smije se dozvoliti, da reagira na takove dodire; njegova naginjanje, da odgovara na takove utiske, što dolaze izvana mora se nadvladati. -- Uslijed toga nastaje potreba, da se pažnja dijelom upravi na otpor, koji se ima da slavi; kad je nadjačano to naginjanje, onda otpada i taj otpor. -- Potrebna je potpuna ravnoteža, t. j. ne smije da postoji niti otpor, a niti nenapornost, već mora da vlada stalan mir, koji je lako nepokolebljiv, da valovi, koji dolaze izvana, ne mogu imati nikakva, pa ni najmanjeg uspjeha.

Nadalje smije intelekt, pače i za vrijeme koncentracije, držati samo sliku predmeta na kojeg se koncentrirao. -- On ne smije da ne smije dopustiti, da se na porive koji dolaze izvana, reagirajući premodelira, već on mora da znustavi svoje vlastito nutarnje djelovanje, pri čemu stalno mijenja svoju sadržinu; budući, da o njoj razmišlja, nu postavlja nove odnose nalazi sakrivene sličnosti i različitosti itd. On ne treba da radi toga svoje djelovanje posvećeno obustavi, već se mora samo zato brinuti, da se ono izlijeva u jedan jedini kanal. -- Voda, koja teče preko razmjerno velike ploštine, imati će malo molarne snage. -- Ista količina vode, s istim početnim impulzom, uvedena u uski kanal, moći će nasuprot da otplavi i znatnu zapreku. -- Odatle je vidljivo, kako je važno, da čovjek bude koncentriran na jednu tačku, na što učitelji meditacije neprestano upućuju. -- Ma da prvobitna jakost i ne raste, ipak efektivna snaga time postaje mnogo veća. -- Ako se para pusti, da se slobodno širi zrakom, jedva će ona komarcu smetati u njegovom letu; vodi li se pak koncentrirana kroz kakvu cijev, stavil će se u pogon cijeli stroj. -- Za intelekt je teže uspostaviti potrebnu nutarnju tišinu, nego li posvetiti pažnju utarima, što dolaze izvana, pošto se ovaj zahtjev stavlja na njegov vlastiti dublji i pyniji život. -- Laglje je vanjskom svijetu okrenuti leđa, nego li umiriti nutarnji

svijet; budući, da je on bliži Egosu, jer on jest onaj, što na sadašnjoj razvojnoj stepenici za najviše ljudi faktično reprezentira njihov »Ja«. -- Već i sâin pokušaj, da se intelekt na takav način primiri, nosi u razvoju svijesti neki napredak, jer mi svijesta osjećamo, da vladar i nadvladani ne mogu biti jedno te isto, pa se instinktivno identificiramo s vladarom. -- »Ja primirujem svoj intelekt« kaže sebi svijest i snalra prema tomu intelekt nečim, što pripada njegovomu »Ja«. nečim, što njegov »Ja« posjeduje.

Ovo razlikovanje postaje nesvjesno i sve oštrije; istraživač postaje malo po malo sebi svjestan dualiteta, dvojine; on huraži u sebi na Nešto, što vlada, i Nešto, drugo, što je svladano. -- Niži konkretni intelekt biva odijeljen i »Ja« osjeća sada da jednom veću snagu i bistriji pogled; izbija neki osjećaj, da taj »Ja« niti je ovisan od tijela, niti od intelekta. -- U svijesti počinu sada svitati, da je ovaj »Ja« ono od intelekta već naslućivano pravo besmrtno biće. -- Ovu slutnju potvrđuje sada koncentracija i on postaje time nagraden. -- Trajnim vježbanjem koncentracije proširuje se horizont; čini se, da se taj ne proširuje, samo prema vani, već i prema unutra, prema unutra beskonačno, sve više i više prema unutra. -- Ondje se razvija snaga, koja takoreći na prvi pogled može da spozna istinu, no ona se pokazuje tek onda, kada intelekt, svojim polaganim načinom stvaranja suda biva prekoračen. -- (Čitatelj ne smije nikada zaboraviti, da se izraz »intelekt« upotrebljuje ovdje skroz u smislu »nižeg intelekta« t. j. mentalnog tijela plus Manas). Jer »Ja« je izraz »Egosa«, kojega bit jest spoznaja i kolikogod puta on dolazi u doticaj s kojom istinom, on nalazi, da to kod njega stvara izvraćenu sliku, a to već ovim odrazivanjem navješta svoju bit. -- *Što više sado intelekt počinu da gubi značenje, to više preuzimaju vodstvo sile Egosa, i no mjesto razumnog suda, — što bi se na fizičkoj sferi dalo usporediti s opijom, — nastupa sadn intuicija, analogno direktnom fizičkom gledanju.* Analogija je zapravo veća, nego što na prvi pogled izgleda, jer se intuicija razvija iz umnog razmišljanja na isto tako neprekidni način, a da se na biti same stvari ništa ne mijenja, kao što se oko razvija iz opipa. -- U »načinu samom« nastaje svaka velika promjena; to nas ne bi smjelo da zaslijepi kod redovitog postepenog raz-

voja. *Intuicija kod neinteligenta jest impuls, koji je nestao iz zadržanja i ne stoji ni-
še, nego niže od razumnog prosudivanja.*

Nakon što je intelekt, u koncentriranju na jedan predmet, postigao neku vježbu i kad može da neko vrijeme ostane u stanju, da je nepomično uperen na jednu tačku, onda dolazi kao sljedeća stepenica, da se dopusti, da predmet padne, a intelekt da ostane u tom stanju napete pažljivosti, a da kraj toga pažljivost nije ni na što upravljena. — U tom stanju ne pokazuje mentalno tijelo nikakvih slika; materija, iz koje se ono sastoji — pošto na njega suda ne upliviše više nikakvi utisci — drži se sadu čvrsto i sigurno zajedno i nalazi se u stanju potpunog mira, kao jezero kad je glatko kao zrcalo. — To nije stanje, što bi moglo trajati dulje od trenutka, slično kritičnom stanju kemičara, u kojem se dva tijela na jednoj sasvim određenoj nedostepenici među sobom dodiruju. — Drugim riječima: svijest izmakne iz mentalnog tijela, čim ono dođe do mira i prolazi kroz neutralne točke između Mentalnog — i Kausalnog tijela t. j. preko *Maya-centra*; — to je prelaz, koji je porađen momentanom besvješćom, gdje nestaje svijest, što je neminovna posljedica da nestaje predmeta svijesti, a zatim dolazi onda više svjesno stanje. — Kad nestaje predmeta svijesti, koji pripadaju nižim svijetovima, onda iza toga slijedi, da se pojavljuju predmeti svijesti iz viših svijetova.

Sada će Ego moći, da primjereno svojoj vlastitoj uzvišenoj misli — formira mentalno tijelo i da ga prožine sa svojim vlastitim vibracijama. — On ga može modelirati primjereno vizijama, koje u njega utiču iz viših sfera, što leže onkraj njegovih, ali na koje mu u njegovim najvišim časovima uspije da baci po koji pogled i tako on može, da prema dolje i prema izvama predvide predodžbe, na koje mentalno tijelo inače ne bi bilo u stanju da reagira. — To su inspiracije *Geniusa*, koje sa svjetlećim sjajem potresaju intelekt i su svojim svjetlom prosvjetljuju svijet. — Onaj, koji takove inspiracije svijetu predaje, sâm nije u svojem običnom mentalnom svijetu u stanju da ode, kako i odku-
da one do njega dolaze; on samo znađe, da na čudnovati način ona snaga oživljuje moć usta i obnavlja se putem njegove žuke.

Svijest je svuda gdje se nalazi predmet, koji na njega odgovara

U svijetu formi zauzima svaka forma prostor. O njoj se ne može reći — ako se smijem tako izraziti — da je ona na jednom mjestu, na kojem ona nije t. j. svaka forma nalazi se, budući da zauzima izvjestan prostor, u većoj ili manjoj udaljenosti od drugih formi, koje već prema svojoj veličini zauzimaju također izvjesne prostore. — Kad bi takova forma promijenila svoj položaj u prostoru s jednom drugom, onda bi ona morala promjeriti prostor, koji se između njih nalazi. — Ovo promjerenje može se dogoditi brzo ili polagano, bilo neizmjerom brzinom munje ili lijenošću tramosti jedne kornjače; ali ono se mora bezuvjetno izvršiti i prama tomu prolazi kraće ili dulje vrijeme.

*Što se tiče svijesti, to kod nje pojam prostora napće ništa ne znači. Svijest mijenja svoje stanje, ne svoje mjesto; ona obuhvaća također i ono, što nije, manje ni-
še, pa znađe o njemu i ne znađe o njemu, već prema tomu, da li može ili ne može reagirati na titraj *Ne-Egosa*. Horizont joj se proširuje prema tomu, koliko može obuhvatiti t. j. koliko može reagirati, odnosno reproducirati titraje. Kad svijesti se dakle ne radi o tom, da se promjeni prostor, koji između toga leži. Prostor pripada fotama, koje među sobom utječu jedna na drugu i to najviše onda, kad su blizu jedna drugoj. Što je veća udaljenost, to je manje utjecanje.*

Svi istraživači, koji se uspješno vježbaju u koncentraciji, dolaze do otkrića, da za svijest prostor ne postoji. Adept se može upoznati sa svakim predmetom, koji se nalazi u njegovu okruhu i to tako da se jednostavno na njega koncentrira; udaljenost ne igra kod takovih koncentracija nikakove uloge. On liha sebi svjestan bilo kojeg predmeta, — recimo kojeg drugog planeta, — ne radi toga, jer njegova moć astralnog gledanja djeluje teleskopski, već poradi toga, jer se u okruhu njegove nutrinje nalazi cijeli univerzum, kao jedna tačka. Takav čovjek gleda životu u srce i vidi ondje sve.

U Upanišadama stoji pisano, da se u sreću nalazi malena komorica, koja sadržaje onaj unutarnji eter, koji prožima prostor. To je Atma, besmrtna, svakoj hali odmakli Ego.

U njemu stauuje nebo, stauuje svijet; u njemu stauuje valra i zrak, sunce i nje-sec, munja i zvijezde; sve, što u tom svemi-ru eksistira, pače još i više. (Chhandgyo-panišat VIII. 1. 3.)

Taj unutarnji eter sreca stari je mistički izraz, kojim se ina označiti subtilna bit Egoa, koji u zbiljnosti pružima sve, tako, da je onaj, čija se svijest proteže u Ego, sebi svjestan čitavog univerzuma. — *Zna-nost nam kaže, da kretoja svakog ze-maljskog predmeta utječe na unjudaljeniju zvijezdu, jer da su sva tjelesa unronjena u eter i prožeta eterom, onim posvudu raši-renim medijem, koji vodi vibracije pače i u najdalje udaljenosti bez trenja i usli-jed toga bez gubitka energije.* To se odno-si na formalnu stranu prirode. — Zar si ne smiješ sada posve prirodno zamisliti, da će svijest, životna strana prirode, isto tako prožeti sve, kao i ujezina formalna stru-na?

Mi osjećamo, da smo stue, jer primamo utiske o predmetima, koji su blizu nas. — Ako svijest odgovara sa isto tako snažnim vibracijama na udaljenet predmete, kao i na sblizes, onda osjećamo kao da smo s onima isto tako zajedno, kao i s ovima. — Kad hi našu svijest na neki događaj, koji se odigrava na Marsu, isto tako jako odgovorila, kao na događaj, koji se zbiva u našoj sobi, naše poznavanje onoga na Marsu nebi bilo manje od ovog u našoj sobi i naša hi se svijest osjećala u prvom slučaju isto tako stis, kao i u drugomu. — To nije dakle pitanje mjesta, o hojem se ovdje radi, već je to pitanje razvitka jednog svojstva. — Spoznavalac je uvijek ondje, gdje nje-gova svijest može reagirati t. j. gdje može dati odgovor. Da je inač rengiranja puja-čama to znači, da spoznavalac sve, na što njegova svijest odgovara, sve, što leži unu-tar njegova obsega vibriranja, obuhveta u svoju svijest.

Da možemo ono gore rečeno bolje sliva-titi, posegnut ćemo ponovo za jednom ti-zičkom analogijom i tako mnogo bolje ra-zumjeti. Oko vidi sve, što mu mogu dove-sti titraji svjetla; inače ništa. Ono može reagirati na titraje unutar izvjesnih gra-nicu; sve što leži izvan toga, ispod ili pre-ko, ostaje za oko tamno. — Stara hermet-ska zasada: «kako gore, tako i doljet, mo-že nam služiti kao ključ za Labirint, koji se nalazi oko nas, pa kad tačno istražimo neki refleks, koji ovdje dolje opazimo, on-da ćemo moći više puta nešto naučiti u

stvarima ondje gore, koje taj refleks ba-čaju.

Razlika između mogućnosti prenošenja svijesti na bilo koje mjesto i između sta-viti se u više sfere, leži o tom, da Jiva, u prvom slučaju smjesta osjeća, da se na-lazi nasuprot dotičnih »udaljenih« predme-ta — bez obzira na to, dali je pri tome za-tvoren u svoje niže haljine ili nije, — dok u drugom slučaju, — odjeven u svoje astralno i mentalno tijelo ili samo u men-talno, — on se neizmjernom brzinom pre-noši od jedne tačke do druge, pa sj, je toga prenošenja i svjestan. — Jedna još važniju razliku leži u tom, da se Jiva u drugom slučaju može nalaziti postavljenu usred mnogo stvari, koje on ni najmanje ne shva-ća, usred ujemu posve novog i stranog svi-jeta, koji će ga zhititi i uplašiti, dok u prvom slučaju, sve što vidi, on i razumije, bez koncentracije, ne ima miras — tako govori forme. — Na takav način istražen proviruje život Egoa iz svega i mi dolazimo do ugodne spoznaje, do koje inače ne bismo nikada mogli doći, ma da smo i bezbrojne živote proboravili usred mora forme.

Koncentracija je sredstvo, spomoću ko-jega se Jiva osloboda iz nkova i stplazi mir. — *Zu onoga, koji živi samo opako, koncentracija, ne ima miras — tako govori Učitelj u Bhagavad Gita. (II. 66).* — *Jer mir ima svoje obitanište na vrhuncu pe-ćine, koja se visoko uzdiže iznad hužnih nalova forme.*

Kako da se koncentriramo

Čim se istraživalac upoznao s temeljnim koncentracije, ne bi smio oklijevati, već bi morao odmah početi da ju izvršuje.

Ako posjeduje temperament, koji njeguje na odanost, znatno će mu se time pojedno-staviti ispunjenje njegove čežnje, jer u tom će slučaju on moći predmet svoje onklono-sti i odanosti odabrati za predmet svojih promatranja, pa budući, da će mu sve osjećati silnu privlačivost prema tom pred-metu, to će mu i fotelekt biti uvijek pri-pravna, da se ojime pozabavi, pa će ovdje biti tako, da si predoči ljubljenu sliku, a druge slike posveina isključ. — *Jer, ze-lje neprestano nasrću na intelekt i on, bi hlio, da je stalni sluga uživanja.* — Sve što na bilo koji način pruža veselje, upra-no je ono, za čim on stalna leži i zato, on uvijek ide za tim, da sebi predočuje slike, koje mu pružaju užitak, a odbija one, koje

stvaraju čuvstva neraspoloženja. — On će se dakle zadržavati kod, omiljele slike, vezan užikom, koji je skopčan s njenim promatrajnim, pa ako bude silom od nje odvratan, on će se ipak k njoj povratiti. — Čovjek, koji je tako odan predmetu svojega nagnuća, moći će se vrlo brzo dovinuti do visokog stepena koncentracije. — On će pri tome misliti na predmet svoje odanosti, prihvari sebi snagom svoje mašte, dosta jasno sliku i zatim držati svoj intelekt neprekidno upravljen na tu sliku, na misli o svom ljubljenu. — Kršćanin će na taj način misliti na Krista, na Djevicu Mariju, na svojega sveca zaštitnika ili svojeg Anđela Čuvara; — Hindu na Muchashvaru, na Vishnu-a, na Uma ili Shri-Krishna; — Parsi na Ahuramazda ili Mithra; — Budhistu opet na Buddha, Bodhisatvu itd. — *Uz to to bića na koja se pobužan čovjek može da obrati s punom odanosti i svi oni snažno privlače njegovo srce, kad je intelekt usko vezan s predmetom, koji mu podaje sreću. — Na takav se način može intelekt uz najmanji napor i najneznačajniji gubitak energije dovesti do koncentracije.*

Ako naprotiv temperament istraživaoca ne naglaše na odanost, to element privlačivosti može usprkos toga i u tom slučaju da nam pomogne, samo što se ovdje privlačivost ne povezuje uz osobu, već uz jednu ideju. — Prvi pokušaji u koncentraciji, morali bi uvijek pozivati za takovim pomoćnim sredstvima. — Tko ne naginje na odanost, učinit će najbolje, da sebi kao element privlačivosti odabere neki duboki problem. Taj bi morao onda biti predmetom koncentracije, a intelekt bi morao biti stalno na njega upravljen. — Sila, koja privlačivost povezuje jest prama tome intelektualni interes, duboka čežnja za spoznajom, a to je jedan od temeljnih ljudskih nagona.

Druga jedna vrlo plodonosna forma koncentracije za onoga, koji se ne osjeća, da bi ga privlačila bilo koja osobnost, kao predmet njegova nagnuća, jest ta, da sebi izabere bilo koju vrlinu, pa da se onda na nju koncentriru. — Iz takovog predmeta mogla bi izbiti vrlo djelotvorna forma odanosti, jer takav predmet apelira na srce spomoću ljubavi za intelektualnim i moralno lijepim. — Intelekt mora pokušati, da datičnu vrlinu sebi predstavi tako, da ona bude što više savršena, pa kad je uslijed njenog djelovanja postignut sveopći pregled, onda bi intelekt morao biti nepomično

upravljen na njezinu pravu bit. — Velika dobit, koju takav način koncentracije donosi, jest ta, da će se intelekt prama datičnoj krijeposti premodelirati i opetovati njezine litraje i time će se ta krijepost malo pa malo prilagoditi ljudskoj naravi i konačno se, usaditi u njegov karakter. — To modeliranje intelekta zaista je akt samo-stvaranja, jer nakon nekog vremena intelekt će forme, koje su mu za vrijeme koncentracije bile narlane, dragovoljno prihvatiti i te će forme postati onda organima njegovog običnog načina izražavanja. — Istina je, što uči stari Chhandogyanishat (III. XIV. 1.):

«Čovjek je stvor razmišljanja; o čemu on u tom životu razmišlja, to će on postati u jednom kasnijem životu.» Ako intelekt napusti predmet svoje koncentracije, potrebno je, da ga se natrag privede i iznova upravi na predmet. — Cestoput će mu najprije tamarati naukolo, a da si toga tamaranja ne će biti ni svjestan. Istraživaoc će onda najednput uvidjeti, da misli na nešto posve drugo, a ne na predmet, o kojem je odlučio, da će razmišljati. — To će mu se sanjavljati, ali on mora svaki put svoje misli natrag dovesti na odabrani predmet, što je dosta naporno i težak postupak. Međutim na bilo koji drugi način ne da se koncentracija postići.

Jedna vrlo korisna i instruktivna mentalna vježba sastoji se u tom, da se onaj tako neopazice izmakli intelekt natrag dovede onim istim putem, kojim se on od njega udaljio. — Analognim postupkom dobiva također i jahač veću moć nad svojim konjem, kad mu on pobjegne. On upotrebljava to sredstvo, da konja odnè od hježanja.

Dosljedno mišljenje je doduše prvi korak do koncentracije, no ipak nije istovjetno s njom, jer pri dosljednom mišljenju putuje intelekt kroz čitavi red slika, od jedne do druge, a da nije kad nijedne ostao stajati. — Pošto je to ali mnogo laglje, nego li koncentracija, to će početnik moći upotrijebiti tu metodu u svrhu, da iz toga mišljenja kasnije prede na teže zadaće. — Za čovjeka, koji u sebi nosi odanost, biće cestoput probitačno, da sebi izabere bilo kakav prizor iz života osobe njegove odanosti i da si živahno prednè taj prizor sa svim njegovim pojedinostima, svim lokalnim prilikama i bojama one okoline. — Na takav način biti će intelekt malo po malo zadržan u izvjesnom smjeru; njega će se

moći odvesti i zadržati uz glavnu figuru cijelog prizora, uz predmet njegove odanosti. — Pošto je u intelektu taj prizor re-producirani, to će nu uzeti neki lik zbiljnosti, pa je posve lako moguće, da će dotičnik na takav način magnetski doći u dodir sa zabilježskom tog prizora u jednoj višoj sferi — nalme sa njegovom stalnom fotografijom u kozmičkom eteru — pa će o njemu na tom putu saznati mnogo točnije, nego što bi mu to bilo na bilo koji drugi način moguće. — Takav odan čovjek mogao bi tim putem inkoder doći i u magnetski dodir s predmetom svoje odanosti i

stupiti u mnogo intimnije odnose, no što je to na drugi način moguće. — Jer svijest nije podvrgnuta nijednoj fizičkoj skuženosti prostora, već je uistinu svagdje prisutna, gdje je sebi sama sebe svjesna.

Prava koncentracija međutim nije istovjetna sa metodičkim mišljenjem. — Intelekt mora konačno biti privezan uz izvjesni predmet i mora oeprestano uz njega ostati. Nije dovoljno, da on taj predmet sebi samim zamisli, već on mora cijeli njegov sadržaj da u neku ruku isišće, da ga absorpira.

GLAVA VIII.

Zapreke koncentracije

Nemiran intelekt

Sveopća tužna, koja se čuje iz ustiju čuila, koji su počeli da se praktički bave koncentracijom vježbama, jest, da već i sam pokušaj, da se koncentriraju, vodi obično samo do još većeg nemira u intelektu.

Do izvjesnog je stupnja to nesumnjiva istina, jer kao što zakon o uzroku i posljedici postoji svuda, tako on postoji i ovdje, pa ovaj na intelekt izvedeni pritisak uzrokuje, posve prirodno, i odgovarajuće protudjelovanje. — Kad smo voljni to priznati, onda moramo s druge strane ipak upozoriti na to, da se taj povećani nemir u glavnom osniva na Iluziji. — Osjećaj tako povećanog nemira ima se u glavnom pripisati otporu Egoa, koji teži za postojanošću protiv intelekta, čije normalno stanje je gibanje. — Taj je Ego kroz dugi niz godina bio vučen od intelekta, koji se nalazio u brzom gibanju, kao što je i čovjek vučen od zemlje, koja se okreće. To je okretanje isto takovo gibanje, kojeg si čovjek nije ni najmanje svjestan. — On ne zamjećuje, da se zemlja giblje, toliko je njezin dio, koji se s njom zajedno kreće. — Kad bi se on mogao odijeliti od zemlje i zaustaviti svoje vlastito gibanje i kad ne bi pri tom bio na koinade raznesen, tek onda bi mogao doći do svijesti, kolika je brzina, kojom se zemlja okreće. — Dak čovjek svakoj kretanju svoja intelekta popušta tako dugo si ne će biti svjestan njegovog djelovanja; ali čim sebi preduzme, da će to gibanje obustaviti, odmah osjeća, da je do sada popuštao neprestanim kretanjima intelekta.

Pozna li početnik te činjenice, ne će se u prvom početku svojih naprezanja preplašiti, nego će znati, kako da se vladu spriječiti toga iskustva, te će i dalje vršiti svoju zadaću. To to i nije ništa drugo, već potvrda onoga, što je već prije 5.000 godina u Bhagavad Gita VI (33, 34, 35) na sljedeći način bilo izraženo:

»Ne mogu da nađem čvrstog oslonca, o Madhusudana, u tom stanju Yogi-a, koji se, kako Ti kažeš, može postići ravnodušno, jer intelekt je zaista nemiran, o Krishna, on je nasrtan, svojevoljan i teško se daje obuzdati — Čini se, da se on isto tako teško daje staviti u verige, kao i vjelara» —

A i odgovor, kojim Krishna upućuje na jedino mogući put do uspjeha, danas je isto tako istinit, kao i onda. — On glasi:

»Bez sumnje, o Mođni, teško se daje Intelekt ukrotiti, jer on je nemiran, ali stalnom vježbom i velikom strpljivošću, može ga se uistinu ukrotiti.

Na takav način ukroćeni intelekt, ne će više biti tako lako maknuti iz ravnoteže mislima drugih ljudi, koje idu za tim, da se bilo gdje ugoježe, a koje nas stalno okružuju. — Jer Intelekt, koji je priviknuo na koncentraciju, pridržuje sebi izvjesnu stalnost i određenost i ne da se tako lako uplivisati, niti si daje nariniti nepoželjnu formu od nepozvanih nasrtnika.

Svi ljudi, koji bi htjeli školovati svoj intelekt, morali bi biti uvijek na oprezu, pogotovo prema onim mislima, koje bi se htjele »vući u intelekt«. Protivljenje, da se opakim mislima dozvoli boravak, nadalje, nastojaoje, da se odmah istjeraju takove misli, ako su si ipak znale pribaviti ulaz, pa bezodvlačna iznjena jedne luče

misli s drugom protivnog karaktera, -- to su sve stvari, koje, ako se provode, toliko preučešuju intelekt, da će on, nakon izvjesnog vremena, automatski pobrinuti se, da odstrani zlo. -- Harmonički, ritmički filtraji odbijaju neharmoničke i neredovite; oni otkaču od površine koja ritmički titra, kao kamen, kad ga se baci na kolač, koji se vrti. Pošto mi svi eto sada živimo u stalno tekućoj struji dobrih i loših misli, to moramo prihvatiti svoj intelekt na to, da on stalno bira, tako da dozvoli dobrim mislima, da one automatski ulaze, a zlima da zabrani svaki pristup.

Intelekt je sličan magnetu, koji privlači i odbija; mi sami možemo odrediti, koje vrsti će biti ta privlačiva i odbojna snaga. -- Ako bdijemo nad mislima, koje ulaze u naš intelekt, onda ćemo naći, da su one većinom iste vrsti, kao i one, kojim se mi sami obično bavimo. -- *Intelekt privlači misli, koje su konformne njegovoj normalnoj djelatnosti.* -- *Ako sada ovdje neko vrijeme oprezno biramo, onda će na skoro intelekt sâm od sebe u svom propisnom smjeru birati, pa će tako zlim mislima zapriječiti, da pradu u intelekt, dok će dobre uvijek naći otvorena vrata.* --

Većina je ljudi uistinu odviše osjetljiva. -- Ta odveć velika osjetljivost osniva se međutim na slabosti, a ne na promišljenom podvrgavanju samoga sebe uplivima više vrsti. -- Mi radi toga činimo dobro, kad učimo, kako ćemo sami sebe učiniti pozitivnima, a da se pri tom možemo držati također i negativnima, ako smatramo, da je to od potrebe i da je poželjno.

Redovito vježbanje u koncentraciji vodi do jačanja intelekta tako, da će on sve izvana dolazeće misli dragovoljno podvrći kontroli, a znati će ih i odabrati. Objasnili smo već kako ga se može dovesti dotle, da sve, što je loše, automatski odbije. -- Međutim ne će biti s gorega, ako gore rečenom nadovežemo, da, iako se je u intelekt usuljala koja loša misao, da će biti mnogo bolje, ako se s njome ne upuštamo u borbu, nego da pazimo, da nam intelekt nikad ne će moći misliti istodobno na dvije stvari. -- *U tom slučaju treba dakle, da se intelekt upravi na jednu dobru misao, a loša će već sama po sebi biti izbučena.* -- Ali ako se protiv nečega borimo, to će baš ta sila izazvati odgovarajuće protudjelovanje i time pojačati naš nemir. Ako nasuprot svoj mentalni pogled obratimo prema jednoj slici, koja leži baš u protivnom smjeru, onda

će se prijašnja slika iz našega vidokruga, mirno izgubiti. -- Mnogi ljudi protrate godine boreći se sa nečistim mislima, umjesto da se isključivo bave sa čistim mislima, u kojem slučaju ne bi ove nikada ustupile mjesto onim nasrtnicima. -- *Osim toga postati će intelekt tmine, što u sebe uplači mentalnu materiju, koja na zlo reagira, malo po malo prema toj vrsti misli napće pozitivnu i neosjetljivu.*

U tom leži tajna ispravne osjetljivosti. -- Intelekt reagira već prema svojoj konstituciji; on odgovara na sve, što mu je po naravi slično i srodno. -- Tine, što se od navike podajemo dobrim mislima, činimo, da intelekt postaje prema dobru negativan, prema zlu pozitivan, jer mu na takav način dovodimo direktno material za njegovu izgradnju, koji je za dobro osjetljiv, a za zlo neosjetljiv. -- Mi moramo misliti na ono, što bismo htjeli u sebe dovesti, a čuvati se, da mislimo na ono, što ne bismo htjeli u sebe primiti. -- Takav intelekt privlači iz misaonog svijeta, koji se oko njega nalazi, dobre misli, a zle odbija, i tako usred one iste mentalne atmosfere, koja drugi koji intelekt blati i slabi, postaje on čistiji i jači.

Metoda, kako da se namjesto jedne misli postavi druga, može da je u mnogom smislu od velike koristi. -- Ako se kakova neprijatna misao o nekome čovjeku usulja u naš intelekt, onda bismo ju morali smjestiti zamijeniti s kojom drugom misli o kojoj vrstini, koju taj čovjek posjeduje ili o kojem djelu, koje je on počinio. -- Ako se naš intelekt, uslijed nekog straha uznemiri, trebali bismo ga odvesti do misli, na kojoj se osulva naš život, i do dobrog zakona, koji snažno i blago stavlja u red sve stvari. -- Za slučaj, da se stalno nameće neka posebna vrst nepoželjnih misli, bilo bi pametno, da se opskrbimo posebnim oružjem; u tom slučaju treba dozvati u pamet bilo koji stih ili rečenicu, u kojoj je sadržana baš protivna ideja i te se rečenice treba sjetiti svaki put, kad se javlja nepoželjna misao. -- Za jedan ili dva tjedna ta će nas misao prestati da uznemiruje.

Vrlo je dobro usaditi u sebe bilo koju uzvišenu misao ili riječ, koja daje odvažnosti, . . . jednu zanosnu rečenicu, koja nas sili na plemeniti način života. -- Danomice, prije nego što se bacimo u vrtlog života, morali bismo se naoružati a takovim oklopu dobrih misli. -- Dovoljno je uzeti nešto malo riječi iz bilo kojeg svetog pisma, pa kad si ranim jutrom, kraj čežeg ope-

lovatja usadimo te riječi u pamet, one će se preko dana uvijek pojaviti, kadgod je intelekt neuposljen i dolaziti nam same u svijest. —

Opasnosti koncentracije

Ima izvjesnih pogibelji, koje su akopčane su praktikovanjem koncentracije, na koje treba upozoriti početnike, jer mnogi marljivi aspiranti, u svom nastojanju, da stignu što dalje, napreduju odveć naglo, pa sehl tako škode, umjesto koriste.

Uslijed neznanja i nepažljivosti može aspirantovo tijelo lako stradati. —

Kad netko svoj intelekt koncentrira nehotice mu tijelo dođe u stanje napetosti, a da to i ne opaža. — Kako se tijelo povodi za intelektom možemo vidjeti u mnogim posve trivijalnim prilikama. Kada se n. pr. naprežemo, da se nečega sjelimo, namršti nam se čelo, oči se zapilje u jednu tačku i obrve se stegnu; kod osobito napete pažnje, pogled nam je posve nepomičan, a i kod tjeskobe, odrazuje se plašljiva napetost. — Od najdavnijih vremena bio je svaki intelektualan napor skopčan i sa tjelesnim naporom. — Intelekt, udovoljavajući tjelesne potrebe, bio je posve zaokupljen tjelesnim naprezanjem, a time je između obiju nastala povezanost, koja posve automatski funkcionira.

Kad započnemo s koncentracionim vježbama, onda tijelo ide već od navike odmah za intelektom, mišleće se ukoče, a živci postanu napeti. — Radi toga vrlo lako nastaje kao popratna koncentracijana pojava velika fizička umornost, iznemoglost mišica i živaca tako, da mnogi cijelu stvar rado napuštaju, s uvjerenjem, da te sile posljedice ne će mlouti. —

Tomu se međutim može vrlo lako izbjeći i to spomoću jednog jednostavnog sredstva opreznosti. — Početnik bi morao kadikad svoju koncentraciju malo prekinuti, da tako dobiše vremena, da pripazi na stanje svojega tijela; nađe li, da je ono previše nspelo ili ukočeno, onda mora smjesta s tim stanjem prestati. — Kad se to više puta ponavlja, onda se razvežu te kopče povezivanja između intelekta i tijela i tijelo ostaje za vrijeme, dok je intelekt koncentriran, gipko i okretno. — Patanjali kaže: da za vrijeme koncentracije držanje tijela mora biti: »lako i udobno«; — intelektu ne može ništa koristiti ako tijelo kraj toga

pređe u stanje napetosti, tijelu pak može to samo škoditi. —

Za bolju ilustraciju toga iznesti ću ovdje jedan lični doživljaj: Za vrijeme, dok me je H. P. Blawatsky školovala, naredila mi je jednoga dana, da izvršim izvjestan napor svoje volje. — Ja sam to provela silno se naprežući, a rezultat je bio, da su mi sve žile na glavi jako nahrekle. — »Draga moja«, žula sam gdje mi strogim glasom govori — »ako Vi svoju volju naprežete, to nema nikakove veze sa žilama«.

Druga fizička opasnost leži u djelovanju koncentracije na živane stanice u mozgu. — Čim koncentracija biva jača, intelekt stupa u mir, a Ego počima djelovati preko intelekta. Ovaj pak postavlja na mozgovne živane stanice nove zahtjeve. — Te stanice sastoje se na kraju krajeva iz atoma i stijene tih atoma iz čitavog niza spirila; kroz koje se izljevaju struje životne snage. — Ovakovih spirila ima uvijek po sedam zajedno, od kojih samo četiri bivaju upotrebljeni; dok ostala tri ostaju na sadašnjem razvojnem stepenu neupotrebljena, kao neke vrsti rudimentarnih organa. — Čim: da ove dalje struje više vrsti energije nastoje da nadu kanal u atomima. — Bivaju oni spirili, — koji će im tek u kasnijoj razvojnjoj periodi služiti kao kanali. — Potaknuti na djelovanje. — Dok se to odigrava polugano i vrlo oprezno, dotle je cijeli proces posve neopasan; nasuprot: će svaki jači pritisak onaj nježnoj strukturi nanijeti štete. — Ostanu li te sile, nježne cjevčice neupotrebljene, njihove se stijene međusobno dodiruju kao cijevi od gume; kad se te stijene nasilno otrgnu, mogu se lako potrgati. — Osjećaj tuposti i tromosti koji se širi preko čitavog mozga znak je, da u tom smjeru prijeti opasnost. Ako se na taj osjećaj ne obazremo, može nastati jaka bol, a i tvrdokorna upala. — Radi toga trebalo bi iz početka provoditi koncentraciju vrlo oprezno i nikad ju ne bistno smjeli tjerati tako daleko, da se u mozgu osjeti umor. Iz početka polupuno je dosta, tek nekoliko minuta; kod postupene vježbe može se onda vrijeme rada malo, po malo produžiti. —

Neka je vrijeme, koje se posvećuje koncentraciji još tako kratko, glavno je, da se obavija redovito. — Izostane li takova vježba jednoga dana posve, vratit će se atomi u svoje prijašnje stanje, pa se onda mora opet početi iz nova. — Redovito: stalna, ne odviše odmljena vježba osigurava

bezopjetno najbolje rezultate, a time se usjetno uklanjamo svakoj opasnosti. —

U nekim tako zvanim Hata-Yoga školama preporuča se uticelima, da podupiru koncentraciju tako, da upru pogled u jednu tačku na bijeloj ploči i da to nepomično gledanje provode tako dugo, dok ne nastupi stanje »transa«. — Bit će međutim bolje, da se tako ne radi i to iz ovih dvaju razloga: prvo: takav postupak škodi fizičkom gledanju, oči gube sposobnost, da se dobro namjesti; drugo: takav postupak stvara neku vrst mozgovne paralize! — To počinje tako, da se stanice retine umare, čim ih vanjski svjetla samo dodirnu i da gore spomenuta tačka postane za oko nevidljiva, budući, da je odnošno mjesto na retini, na kojoj se je slika te tačke stvorila, postala, uslijed neprestane upotrebe, neosjetljiva. — Taj umor proširuje se prema unutra, dok ne nastupi neka vrst mlitavosti i dotični čovjek ne padne u »trans«. — Pa uistinu sačinjavu i na zapadu ovakovo pojačano draženje vidnog organa sa rotirajućim zrcalom ili sa električnim svjetlom itd. Jedno priznato sredstvo za izvršavanje hipnoze. —

Molitavost mozga ne samo što na fizičkoj razini prekida mišljenje, već ona čini, da je mozak i naprama nefizičkim ultrajama neosjetljiv, tako, da Ego uopće ne može na njega utjecati. Ona ga dakle ne pušta slobodnim, već mu samo oduzima njegovo oruđe. — Ima ljudi, koji mogu čitave tjedne ostati u takovom stanju »transa«, ali kad se iz njega vrate ne postaju ni najmanje pametniji, nego što su bili prije toga. — Na spoznaji nisu oni sigurno ništa dobili, tek su izgubili svoje vrijeme. — Takovom metodom ne dobiva se na duševnoj snazi, već se jedino može nazvovati fizičke obnemoglost.

Meditacija

Što se ima razumijevati pod meditacijom, proizlazi zapravo već iz prijašnjeg izlaganja, jer ona je suno dulje nastavljena koncentracija intelekta na jedno predmet odanosti ili na jedan problem, koji mora biti osvjettjen, da postane razumljiv; na nešto, čiji život, a ne formu mi bismo htjeli da sebi predočimo i usvojimo.

Meditaciju možemo tek onda uspješno provoditi, kad ćemo koncentraciju svladavati bar do nekog izvjesnog stupnja. — Jer koncentracija nije sama za sebe svrha, već je samo sredstvo do cilja; ona iz intelekta stvara oruđe, koje će njegov posjed-

nik moći po svojoj volji upotrebiti. — Ako mi svoj intelekt, kad se nalazi u stanju koncentracije, nepomično držimo upravljanim na jedan predmet, s nakanom, da prodremo kroz kaprena, u koju je on zadržan, da uđemo u život, koji ga ispunjava i da taj život sjedinimo sa životom, koji pripada intelektu — onda radimo ono, što se zove meditacija. — Prema tomu možemo koncentraciju smatrati kao stvaranje organa, koji je potreban za meditaciju, a meditaciju samu, kao vježbanje toga organa. — Intelekt se mora pnanajprije priučiti na to, da bude čvrsto upravljen na jednu tačku; onda ga treba upravitl na predmet, koji želimo spoznati i na to se moramo neko vrijeme nepomično zadržati.

Svaki onaj koji je odlučio, da će živjeti duševnim životom, mora da svaki dan posveti izvjesno vrijeme meditaciji. — Isto onako, kao što fizički život nije moguć bez uzimanja hrane, isto tako nije moguć duševan život bez meditacije. — Oni, kojima ne preostaje na dan harem pol sata, da se za to vrijeme odijele od svijeta i da otvore svoje srce, kako bi se u nj izlio život iz sfera duha, ti ne će nikada postići, da žive duševnim životom.

Božanstvenost može da se otkrije samo jednoj koncentriranoj, postojano od svijeta odijeljenoj nutrinji. — Bog se u Svojem svemiru pokazuje u hezkonatno mnogostrukim formama; a u čovječjem srcu pokazuje se On u njegovu životu iaujegovoj biti; ondje se On otkriva onomu, koji je sastavni dio Njega samoga. — U tišini takove meditacije struji u dušu mir, snaga i sila i čovjek, koji medilitira, razvijati će također i u svijetu uvijek najveću djelatnost. —

Kad je Lord Rosebery govorio o Cromwello, označio ga je »praktičnim mislićarom«, a uz to je i nadovezao, da je praktičan mislićar najveća snaga na svijetu. — To je potpuno ispravno. — Koncentrirana inteligencija, snaga, da se netko može posve odijeliti od svjetske žurbe, znači nemjerna porast radne snage, . . . znači postojanost, samoprijegor i vedrinu. — Čovjek, koji medilitira, jest čovjek, koji ne trauži uzalud vrijeme, koji ne posipava energiju i ne propušta nijednu priliku. Takav čovjek, gospodar je nad događajima, jer sila, koja u tim događajima nalazi samo svoj vanjski izražaj, nalazi se u njemu samomu; on učestvuje na božanskom životu i prama tomu i na božanskoj sili. —

GLAVA IX.

Jačanje moći mišljenja

Sada ćemo preći na to, da praktički iskoristimo posljedice našega istraživanja o moći mišljenja, jer svaki studij, koji ne vodi ni do kakvog praktičkog iskorišćenja, jest i ostaje neplodan. — Još uvijek vrijedi ona stara rečenica: *»Konačan cilj svake filozofije jest, da učini kraj svakoj nevolji.* — Mi moramo naučiti, kako ćemo razviti svoje umne sile tako, da ćemo moći pomoći onima, koji su u našoj okolini, . . . svim živima, kao i takozvanim mrtvima, t. j. da podupremo razvoj čovječanstva i da uzmognemo ubrzati vlastiti svoj razvoj.

Samo stalnom i ustrajnom vježbom može nam uspjeti, da ojačamo svoju moć mišljenja. — Kao što nam je moguće postići razvoj svojih mišićnih snaga samo tako, da mišice, koje već imamo; još i dalje vježbamo, isto je tako i razvoj naše mentalne snage ovisan o tome, u koliko nam uspije, da intelekt, koji također već posjedujemo, dovedemo do još jačeg izražaja.

Zivotni je zakon, da rasteње dolazi vježbom. — Zivot, t. j. naš unutarnji Ego, teži stalno za tim, da spomoću forme, u kojoj je zatvoreu, dovede sebe do jačeg vanjskog izražaja. — Ako izazivamo život vježbom, onda će on pokušati, da proširi formu pojačanim pritiskom, friška materija biva u formi istovarena, i to uslijed toga nastalo proširenje ostati će djelomično stalnim. — Kad se mišiću vježbanjem protegne, on la uliće u nju više života, stanice se umnažaju i tako mišić raste. — Isto će tako iz mentalne sfere biti povučena svježa materija u filtrirajuće mentalno tijelo, koje stoji pod uplivom misli, pa će biti u njega staložena tako, da će navasti objam kao i završenost strukture. — Isto tako raste i mentalno tijelo, kad uslijed mišljenja stoji u stalnoj vježbi i to bez obzira na to dali su misli, koje mu se dovode dobre ili zle. — Za porast tijela mjerodavna je suma misli, dok kvaliteta misli određuje vrst materije, koja se kod tog rasteња upotrebljuje. —

Ako se dakle mozak vježba u mišljenju, onda se umnažavaju stanice sive substance u fizičkom mozgu. — Istraživanja postigla su, da mozak misaonog čovjeka ne samo da je veći i teži od mozga seljaka, već da on posjeduje i mnogo veći broj zavoja. — Ovi omogućuju

znatno veću površinu sive živčane substance, koja zapravo sačinjava neposredno fizičko oruđe mišljenja.

Pošto dakle i mentalno tijelo, kao i fizički mozak vježbom rastu, to bi oni, koji bi htjeli, da poprave i povećaju svoje misaono oruđe, morali služiti se svakdašnjim pravilnim vježbama u mišljenju i ove izvoditi sa čvrstvom nakanom, da će sebi usavršiti svoja mentalna svojstva. — Samo se po sebi razumije, da će se sile, koje se nalaze u spoznavaoiu takovim vježbama brže razvijati, pa će onda s potenciranom energijom moći djelovati na veliki.

Da bi ipak te praktične vježbe moгле postići svoje puno djelovanje, morali bismo ih metodički izvoditi. — Onaj, koji za tim ide, trebao bi da se prihvati jedne valjane knjige, koja se bavi predmetom, koji ima za njega neku osobitu privlačivost. — Dotična knjiga mora imati autora, koji je kompetentan u pitanjima, koja se ovdje razpredaju i moraju imati snažnih misli, koje su za čitaoca nove. — U takovoj knjizi neka polagano pročita jednu rečenicu ili par rečenica, a zatim treba da o čitavom razmislija oštro i živo. — Dobro bi bilo, da sebi postavi pravilo, da dvaput tako dugo razmislija, koliko je čitao, jer svrha čitanja nije, da se ologali s novim idejama, već naprotiv, da se jača moć mišljenja. — Takovom vježbanju trebalo bi, ako je moguće, posvetiti danomice pol sata. — Početnik neka se ograniči na četvrt sata; on će pri tom iskusiti, da će ga tako napredna pažljivost u početku dosta iscrpiti.

Svakto, koji je takove vježbe kroz nekoliko mjeseci pravilno provodio, naći će, da mu je nakon tog vremena njegova mentalna snaga znatno unapredovala i da je sposoban, da prema običnim zadacima i životnim problemima sada mnogo snažnije nastupa, nego prije toga. — *Priroda je pravedan plaćatelj, koji isplaćuje svakomu točno njegovu plaću, ali niti jedne pare više.* — Tko bi htio da upere plaću jake misaone moći, taj ju mora najprije da zasluži velikim misaonim radom.

Taj misaoni rad je, kako je prije istaknuto, dvostruk, s jedne strane moraju sile svijesti biti van izvučene, s druge strane moraju opet forme, putem kojih to dolazi do izražaja, biti razvijene. — Napose se ne smije zaboraviti na prvu tačku, —

Mnogi priznaju dragovoljno utjecaj, koji vrši oštro mišljenje na mozak, ali pri tome rado zaboravljaju, da je nerodjeni, besmrtni Ego izvor svega mišljenja i da oni imaju izvući samo ono, što već od prije posjeduju. — Sva ta snaga već je i onako u njima sanjima, oni trebaju samo da se njom posluže, jer životna klica u svakom čovjeku jest njegov božanski Ego. — Ovaj Egosov aspekt, koji predstavlja spoznaju i koji u svakomu od nas živi, uvijek traži priliku, da snažnije dođe do izražaja. — Sila nije stvorena, ona od uvijek postoji u čovjeku, dok se forma stvarna i ona je promjenljiva, ali život je po svojoj snazi neograničeni Ego u čovjeku. — Ova sila koja se u svakom od nas nalazi, jest ona ista sila, koja je izgradila i taj univerzum; ona je božanstvo, nipošto ljudske naravi; ona je jedan dio Logosovog života i od Njega neodijeljiva.

Kad bi istraživač to sebi predočio i sjelio se, da nije nedostatak sile ono, što uzrokuje teškoće, nego da krivnja leži na nesavršenosti oruđa, onda bi on na posao išao sa više odlučnosti i pretu tomu s većim uspjehom. — Zato neka mu uvijek ležbi pred očima osjećaj, da je njegova narav, pa njezinoj najdubljoj biti spoznaja, te da jedino o njemu samomu ovisi, kako daleko ova duboka bit nalazi svoj izražaj u njegovom sadašnjem utjelovljenju. — Taj izražaj je bez dvojbe, uslijed mišljenja u prošlosti, ograničen, ali se može istom onom silom koja je u prošlosti stvarala sadašnjost dovesti do daljnjeg procvata i djelovanja. Forme su plastične tvorevine i njih se može životnim utjecajima preinačiti, ma da to ide samo posve postepeno.

Prije svega trebao bi istraživač uvažiti, da, ako ikogod želi postići stalno napredovanje, za toga je nuđasve važno, da te vježbe provodi redovito. — Izostane li vježba jednog dana, to treba -- bar za vrijeme prvih stepena, u kojima raste -- tri do četiri dana rada, da popravi ono, u koliko se je natrag pokliznuo. — Kad je nasuprot postignuta navika na postojano mišljenje, onda je redovitost vježbanja manje važna. — Dok međutim ta navika nije definitivno nastupila, dolje redovitost čini bitan moment. Inače bi se opet pojavila stara navika rastresenosti; materija mentalnoga tijela pada opet natrag u svoje stare forme i nju se mora s nova prodrmati. Bolje je dakle, da se takve vježbe vrše redovito, svaki dan

po pet minuta, nego da se neredovito, radi makar i po pol sata.

Brige, njihovo značenje i svladavanje

Ima nešto istinita u rečenici, da ljudi više i brže stare od briga, koje ih tište, nego od duševnog rada. — Ako taj rad nije pretjeran, onda on ni najmanje ne će oštetiti misaoni aparat, već će ga ojačati. Naprotiv ovaj mentalni napor, pod kojim se razumijeva izraz učinim sebi brige, jako će ga oštetiti i nakon izvjesnog vremena izazvati će živčanu maluksalost i razdražljivost čime će stalni mentalni rad postati nemoguć.

Što se ina razumiti pod učinim sebi brige? To je mentalni rad, pri kojem se neprestano ponavlja isti misaoni proces, koji u većini slučajeva ne vodi ni do kakvog rezultata, pače se za takvim napretkom i ne teži. — To je neprestano izazivanje misaonih formi, koje ne stvaraju svijest, već mentalno tijelo i mozak, a oni ih nameću svijesti. — Kao što mišica, kad je odviše izmučena, ne može da mirno stoji, već se pače i proti vlastite volje dalje giba, tako mentalno tijelo i mozak neprestano opetuju jedne te iste vibracije, koje ih muče, a mislilac se onda uzalud bori, da ih utiša i uspostavi mir. — Tako se ovdje opet sastajemo sa automatizmom, to jest, sa tendencijom, da se gibanje nastavlja u istom smjeru, u kojem je bilo započeto. Mislilac je razmišljanje u nekom mišnom predmetu i trsi se, da dođe do što povoljnijeg konačnog rješenja. — To mu nije uspelo i on napušta daljnje razmišljanje, ali ostaje nezadovoljan, jer govori od želje za rješenjem, pa ga je još i strah, da će morati ponovno iskusiti sve neugodnosti, kroz koje je već prošao. — Taj strah ga dovodi u plašljivo, nemirno stanje, koje je skopčano s neurednim izljevom energije. — Pod utjecajem te energije i polaknutu željom, ali bez upravljanja sa strane mislioca, nastavlja sad mentalno tijelo i mozak svoje kretanje, pa ponovno iznose one već izradene, ali zabačene slike. — Ove se opet nameću pažljivosti i taj se redosljed opetuje neprestano. S pojačanim umorom pojavljuje se razdražljivost, a to opet natrag djeluje na izmorene forme tako, da djelovanje i protudjelovanje sačinjavaju neprestani circulus vitiosus. — I tako ove

patničke misli, koja mi znatno brige, čine čovjeka robom tjelesa, koja su zapravo određena, da mu služe tako, da on trpi pod njihovom tiranijom.

No haš taj automatizam mentalnog tijela i mozga, to nagnuće, da se uvijek i uvijek ponavlja jedanput izazvane vibracije, da se upotrijebili za to, da se spriječi bezkorisno opterećenje mučnih misli. -- Kad je misaona struja sebi izgradila kanal, -- jednu misaonu formu, -- onda i nove misaone struje kušaju udariti istim putem, jer on predstavlja liniju, koja pravi najslabiji otpor. -- Misao, koja nam uzrokuje boli, lako se opet vraća pod zaslepljujućim uplivom straha; isto se tako i misao, koja nam sprema užitak, lako vraća pod fascinirajućim uplivom ljubavi. -- Predmet straha, -- slika onoga, što će nastati, ako ono postane zbiljom, što predviđamo da će doći, -- kopa sebi u mentalnom tijelu kanal, jednu formu, koja odgovara datičnoj misli i stvara sebi u mozgu svoju brazdu. -- U mentalnom tijelu isto kao i u mozgu -- u vrijeme kad smo slobodni od neposrednog rada -- postoji nagnuće, da se opetuje forma, koja je jedanput prihvaćena i da se ona neizrabljena energija izlije u kanale, koji su već iskopani.

Najbolji način, kako da se riješimo takvog kanala za brižne misli, jest taj, da iskopamo drugi kanal od takvog protivnog karaktera. -- Takav kanal, kako smo vidjeli, bit će izveden tačnim, ustrajnim i pravilnim mišljenjem. Čovjek, koji trpi uslijed tako teških i bolnih misli, morao bi prama tomu, da svakog jutra, odmah nakon što je ustao, posveti tri ili četiri minuta bilo kakvoj plemenitoj misli, koja će ga hodriti n. pr. Ego je mir, taj Ego sam ja. -- On neka sebi pri tom u mislima dovede pred oči, da je on u najdubljoj srži svoje biti unutarnjoj biti besurtno, nepromjenljiv, bez straha i slobudan, čist i jak; da je odjeven u prolazne haljine, koje on pogrešno drži za stanje sebe. -- Pa kad se je u te misli potpuno udubio, onda će mir i spokojnost ući u njega i on će osjećati, da se nalazi u svojoj vlastitoj, za njega posve prirodnoj, atmosferi.

Ako će on tako svaki dan činiti, te će misliti iskopati sebi u mentalnom tijelu i u mozgu svoj posebni kanal, pa onda ne će proći mnogo vremena, a misao na Ego, -- što znači mir i snagu, -- pojaviti će se u intelektu, bez posebnog napora i to u

času, kad je on inače zaposlen, te će usred svjetovne žurbe i buke raštriti nad njim svoja krila. -- U taj će se kanal prirodno izliti mentalna energija, a bolnim brigama biti će za uvijek zatvorena vrata.

Druga jedna metoda, kako možemo intelekt školovati, da se drži »dobrog zakona«, jest ta, da se priučimo, da budemo zadovoljni. -- Čovjek, u tu svrhu, treba da ima pred očima misao, da se sve prilike u svijetu odvijaju samo po pravilima zakonitosti i da se ništa ne događa slučajno. -- Nas dakle može da pogodi samo ono, što nam donosi Zakon, pa ma koja ruka to bila, preko koje to izvana dolazi. -- Ništa nas ne može oštetiti, što nas po Zakonu ne bi išlo, što nas uslijed našeg prijašnjeg mišljenja ili našeg rada ne bi pripadalo; nitko nam ne može nanijeti nepravde, ako nije oruđe Zakona, koji utjeruje dug, koji mi moramo platiti. -- Pače i onda, ako u intelektu iskrsne slutnja na dolazeće boli, dolazeće brige, čovjek će učiniti dobro, da im sabrano gleda u oči i da ih mirno prihvati. -- Nestati će većim dijelom sve gorčine takovih predosjećanja, čim smo se sagnuli pred ispunjenjem Zakona, pogodio nas on, bilo gdje i kako. -- A nama će to još laglje paći za rukom, ako se sjetimo, da Zakon radi uvijek u korist našeg oslobođenja, jer on traži od nas samo dug, koji nas drži u ropstvu i svaka bol, koju nam on zadaje, zapravo je put, koji nas vodi do našeg spasenja. -- Svaka bol, bila ona koje vrsti mu drugo, vodi konačno do sreće i blaženstva i njena je svrha, da se rastrgnu svi lanci, koji nas drže prikovanim uz orleće se kolo poroda i smrti.

Čim nam jednom takove misli postanu navikom, prestaju i sve brige, koje nas muče, a njihove pandže odkliznu se na jakom oklopu mira.

Mišljenje i kako se ono može obustaviti

Želimo li postignuti snagu, onda to možemo postići tako, da nismo naučimo, kako se misli, već i da znamo kako možemo obustaviti svoje misli, kad god nam se to probije.

Tako dugo, dok mislimo, morali bismo svu snagu svaga intelekta staviti u to, da mislimo dobro, kolika je to samo moguće. -- Kad je rad mišljenja jednom dovršen, onda bismo morali daljnje mišljenje potpu-

na obustaviti. -- Prema tomu mi ne bismo više smjeli dozvoliti, da sile neodređeno produžuju mišljenje, t. j. da s jednom, netom napuštenom, misli najprije započnemo, a odmah zatim, da ju napustimo. -- Ta mi ne dozvoljavamo ni stroju, da dalje ide, kad on nema više što da radi, jer će se inače beskorisno istrošiti njegov mehanizam. -- A neprocjenjivom mehanizmu našeg intelekta dozvoljavamo, da se stavi u pogon i da bespotrebno dalje radi, ma da se pri tom troši i ma da nam ne nosi nikakve koristi.

I baš zato je za nas velika tečevina, ako znamo svoj intelekt potpuno obustaviti i dati mu, da se odmori. -- Kao što izmorenom tijelu vanredno godi, kad se može ispruženo odmoriti, isto tako može i izmoreni intelekt naći potpunu okrijepu samo u potpunom miru. -- Iznemogućost i prerano propadanje neminovne su posljedice nepotrebnog trošenja energije. -- Rezultatom ćemo svoje mentalno tijelo i svoj mozak uzdržati dulje intaktnim, ako budemo naučili da ga obustavljamo, napose onda, ako on nije upravljen da postigne korisnosan rezultat.

Potpuno obustaviti svoje mišljenje nije baš tako lako. -- To je pače, još teža zadaća, nego samo mišljenje. -- Zato bi trebalo, dok se na to ne priučimo, vježbat' samo kratka vremena; jer tko hoće da mu intelekt miruje, mora iz početka na to utrošiti dosta snage. -- Zadaća se sastoji u tome da se nakon ustrajnog mišljenja, predmet, o kojem se je razmišljalo, napusti, a čim onda u intelektu izbije bilo koja druga misao, treba svu pažnju od nje odvratiti. Svakom takovom nastojanju trebalo bi stalno okrenuti leđa i ako je potrebno, predstaviti sebi prazan prostor ili misliti samo na tihu i tamu. -- Ako se ta praksa provodi kroz dulje vrijeme postati će cijela stvar mnogo jasnijom i kod čovjeka, koji za tim ciljem teži, razvit će se uz osjećaj mira i spokojsnosti još i odvažnost i postojanost.

Pored toga ne smijemo međutim zaboraviti, da je obustava mišljenja, koje je bilo upravljeno na vanjsku djelatnost, nužna stepenica u radu u višim sferama. -- Kad je mozak naučio, da se može prenijeti u stanje potpunoga mira, . . . kad je prestao da nemirno i opetovano iznosi prekidane slike prijašnjeg djelovanja, onda se otvara mogućnost, da se svijest izvuču iz svoje fizičke haljine i da može slobodno djelovati

u svom vlastitom svijetu. -- Onaj, koji gaji nadu, da bi već u ovom sadašnjem životu mogao učiniti taj korak napred, trebao bi naučiti, kako se mišljenje posvema obustavlja, jer samo onda, kad u nižim sferama možemo zapovjedati, da seizmijene misaonog principa obustave, samo se onda daje izvoštiti sloboda za jednu višu sferu.

Druga jedna metoda, da se mentalno tijelo i mozak dovedu do mira, -- što je znatno laglje provesti, nego li da se misli obustave, -- jest ta, da se mislima dade jedan novi smjer. -- Čovjek, koji je naučio, da u stanovitom smjeru marljivo i ustrajno misli, morao bi da svoje misli uposl' još u jednom drugom potpun različitom misaonom pravcu tako, da može kad zaželi, svoj intelekt osvježiti odvrativši ga od jednog i uposlivši ga u drugom pravcu.

Svoju izvanrednu duševnu svježinu i mladenaštvo, koja je W. E. Gladstone, engleskog premier-ministra, vesila još u visokoj starosti, ima on u glavnom zabvaliti čugunici, da se je za vrijeme cijelog svog života bavio osim politike još i s drugim stvarima. -- Najjače i najintenzivnije bile su mu misli zaposlene politikom, dok je časove svoje dokolice ispunjavao najviše teološkim i filološkim studijama. -- Kao teolog izgleda da nije odveć daleko dotjerao u u koliko se istaknuo kao učitelj grčkog jezika, nisam u stanju da prosudim.

Akoprem se dakle ne može reći, da je sa svojim teološkim radovima svijet osobito obožavao, to ipak te studije imaju isto tako kao i radnje u grčkom za njega samoga tu prednost, da su njegov mozak uzdržali svježim i osjetljivim. -- Charles Darwin se je nasuprot u visokoj starosti gorko tužio, da je dozvolio, da sposobnosti, koje su se protezale na stvari, koje su ležale izvan njegovog specialnog studija, posve atrofiraju, jer ih je skroz zanemario. -- Umjetnost i lijepa literatura nisu za njega imale nikakve privlačivosti, i on je bolno osjećao ograničenost, koju je sam sebi nametnuo time, što se potpuno absorbirao od svojih specialnih studija. -- Čovjeku treba promjene, koliko za razvoj njegovog misaonog života, toliko i za izobrazbu njegovog tijela, inače postoji za njega opasnost, da ga zahvate »mentalni grčevi« -- slično, kao kad neki boluju na grčevima kod pisanja.

Za ljude, koji su mnogo okupirani svjetskim poslovima, osobito je važno, da se uspoređo još bave sa stvarima, koje

iziskuju osobite intelektualne sposobnosti i knje se uz radin život ne mogu razvijati, n. pr. umjetnost, znanost ili lijepa literatura, jer se mogu njima osvježiti i izglediti. — Prije svega trebalo bi inladež da si postavi takove zadatke, dok je mozak još svjež i sposoban za rad, dok još nije oslabio i istrošio se; time će si osigurati pomoćna vrela za kasnija vremena, koja će im obogatiti i uljepšati dane, kad će biti slabi. — Mozak će mnogo dulje zadržati svoj elastičnost, ako mu se na takav način priušti mir.

Tajna nutarnjega mira

Mnogo toga, što je bilo do sad izneseno, daje nam naslućivati, kojim putem treba da udarimo, ako želimo da sebi osiguramo svoj mir. — Pri tomu je glavno, da dohijemo jasan odgovor na pitanje: — »Koje mjesto zauzimamo mi u svemiru?»

Mi sačinjavamo jedan dio jednog velikog života, koji ne pozna neuspjeha, koji ne pozna gubitka na snazi ili naprezanju. . . . koji »moćno i blago upravlja sa svim stvarima«, . . . koji pokreće sve svjetove i dovodi ih do njihovog cilja. — Ako mi svoj maleni život smatramo kao jednu za sebe postojeću neovisnu jedinicu, koja se sama bori za svoj opstanak zajedno sa bezbrojnim neovisnim jedinicama, onda mi na najokrutniji način varamo sami sebe. — Dok mi u životu i svijetu imamo ovakvo shvaćanje, daleko će nutarnji mir ostati za nas nedostiživo udaljen. — Čim ćemo naprotiv moći osjetiti i pojmiti, da naš Ego zajedno sa svim ostalim Egosima oko nas sačinjava samo jedno veliko jedinstvo, nutarnji će se mir vratiti u nas i onda više ne postoji opasnost, da ćemo ga ikada izgubiti.

Sve nutarnje brige i nemiri potječu odavde, jer si namisljamo, da smo jedinice, koje postoje same za sebe. . . . da se neprestano vetimo oko svoje vlastite mentalne osi, i pri tom mislimo samo na svoje odijeljene interese, na svoje odijeljene težnje, na brige i užitke svoje vlastite, malene, odijeljene eksistencije. — Jedni to čine iz obzira na niske životne prilike i baš oni su, usprkos svega granženja za materialnim blagom, . . . usprkos svega gomilanja bespotrebnih dobara, najmanje zadovoljni. Drugi opet leže uvijek samo za vlastitim napredkom u višim životima. To

su dobri i čestiti ljudi, koji su ali uvijek nezadovoljni i bojušljivi. — Uvijek su zabavljeni time, da promatraju sami sebe i da se neprestano analiziraju, pitajući se: »Idim li ja uistinu napred? Znamem li zaista štogod više, nego prošle godine?« itd. — Oni se formalno izgrizaju u neprestanom traženju za napredkom i cijelo im je mišljenje upravljeno samo na to, da sami u svojoj nutrinji rastu.

Mir se međutim ne nalazi u neprestanom nastojanju za samoudovoljenjem, ma da je ono i više vrsti. — Mir ćemo uistinu naći samo onda, kad ćemo se odreći svoga odijeljenog Egoa, držati se onog Egoa, koji sačinjava dio onog velikog jedinstva, Egoa, koji se otkriva na svakoj stepenici, na našoj vlastitoj, kao i na svakoj drugoj, u kratko, koji se nalazi u svemu i u svakomu.

Čežnja za duševnim razvojem za »aspiranta« je tako dugo od vrijednosti, dok ga još u mrežama drže niže požude i dok ga one još sapinju. — Uslijed strastvenog čežnja za duševnim napredkom njegova snaga za samo-oslobodjenje, raste, međutim ta ga čežnja ne će, a i ne može usrećiti, jer taj osjećaj, da on postaje srećan, pojavljuje se tek onda, kad je odbacio svoj odijeljeni Ego, a veliki Ego je spoznao kao ono, radi čega mi na svijetu živimo. — Pa i u običnom svijetu najsretniji su nesrećni ljudi, — oni koji rade, da mogu druge učiniti srećnima, . . . oni, koji zabravljaju sami sebe. — Nezadovoljni su naprotiv oni ljudi, koji neprestano traže samo svoju vlastitu sreću.

Tomu velikom Egosu pripadamo mi svi, pa su prema tomu i užici, kao i brige drugih isto tako naši, kao i njihovi. U onoj mjeri, kolika mi to osjećamo, koliko smo naučili tako živiti, da cijeli svijet učestvuje u istom životu, koji i u nama samima klije, toliko će nam se otkriti tajna nutarnjeg mira. »Onaj, u koga se izljevaju sve čežnje, kao rijeke u Ocean, . . . koji neprestano biva punjen vodom, ali ipak ostaje u svojim granicama, takav će postići mir, a ne onaj, koji čežne za požudama« (Bhagavad Gita II, 70). Čim više čežnemo, tim više moru da raste traženje za srećom — t. j. osjećaj neraspoloženja. Tajna mira osniva se dakle na spoznaji Egoa i pomisao »Taj Ego sam ja« pomniće će nam, da postignemo nutarnji mir, kojemu ništa više ne može da smeta.

GLAVA X.

Pomoć, koju možemo svojim mislima pružiti drugima.

Najdragocijenija dobit, koju možemo takovim školovanjem svojeg misalnog imetka postići, jest ta, da ćemo doći u mogućnost, da priskočimo u pomoć čovjeku, s kojim dolazimo u doticaj; da koristimo slabieću, koji još nije naučio, kako da upotrijehi svoje vlastite sile.

Već i jedna jedincata prijateljska misao može da do izvjesnog stepena djeluje karistanosno, ali oduševljeni istraživačac htio bi dati više, a ne samo gladnomu dobaciti mrvicu kruha.

Najprije ćemo promatrati čovjeka, koji stoji pod utjecajem neke zle navike, recimo n. pr. čovjeka, koji rado pije. Njemu bi istraživačac htio priteći u pomoć. U tu svrhu trebao bi, ako je moguće, da sazna, u koje doba je intelekt toga pacijenta obično nezaposlen, - u koje doba običuje on ići spavati. Kad dotičnik spava, onda je najprikladnija prilika da se na njega utječe putem misli. Onaj, koji bi htio da to čini, morao bi se u tako zgodno odabrano vrijeme sjesti i pokušati, da sebi predstavi sliku toga čovjeka tako živo, kako mu je to samo moguće, recimo, kao da on sjedi njemu nasuprot tako, da ima pred sobom njegovu sliku u svim njezinim pojedinaostima i to tako jasno, kao da gleda tog čovjeka živog pred sobom. *(Tako živa predodžba nije baš bezuvjetno potrebna, ali ona olakšava bitno cijeli proces).* Zatim mora svu svoju pažnju koncentrirati na tu sliku i za vrijeme takovog najjačeg stanja koncentracije, mora, koliko mu je moguće, slati misli, kojima je htio utjecati na pacijenta i to malo po malo, jednu za drugom. On mu mora te misli predvesti u formi jasnih mentalnih slika, baš onako, kao da bi mu riječima htio predavati argumente. U havedenom slučaju morao bi u živim slikama prikazati, kako ta navika pijanstva ima za posljedicu hulest i nesreću i da uslijed sloma živčanog sistema vodi da neminovnog zloga svršetku. Ako baš u to vrijeme pacijent spava, privući će ga k sebi onaj, koji je tako o njemu mislio, pa će i oživiti onu sliku, koju je ovaj nastojao, da sebi o njezinu stvaru. *Uspjeh je ovakom o slučaju koncentracije i o postojanosti misli, koje su upravljene na pacijenta, a izvršeno djelovanje ispasti će već prema razvojnoin stup-*

nju misaone moći, koja je pri tom djelovala.

U takovom slučaju mora se osobito paziti na to, da pacijentova volja ostane bezuvjetno neuplvisana; trebalo bi pače svoje nastojanje ograničiti na to, da se u intelektu dotičnoga probude predodžbe, koje će apelirati na njegovu inteligenciju i njegove osjećaje, te ga dovesti dotle, da će sebi stvoriti ispravan sud tako, da će se onda trsiti, da prema tomu i radi. Učini li se pokušaj, da se ga natjera na neko određeno ponašanje, to će se time malo postignuti, pače i u onom slučaju, ako taj pokušaj i uspije. Ne će se naime promijeniti griješno mentalno naginjanje time, da se spriječi uživanje izvjesnog grijeha. Ako se onom nagnuću stane na put u jednom smjeru, ono će izbiti na drugoj strani, a na mjesto staroga grijeha stupiti će novi. Čovjek, kojega se silom goni na umjerenost time, da se zavlada s njegovom voljom, ne će se riješiti svojega griješnog nagona, kao ni ondu, ako ga se zatvori. Bez obzira na neuspjeh, koji će nastupiti, *nije naprč ispravno nekome drugomu htjeti narinuti svoju volju, pače ni ondu, ako bi ga se time moglo dovesti do ispravnoq vladanja.* S takovim vanjskim nasiljem ne puspješuje se napredak. Inteligencija mora biti uvjerena o pravu, osjećaj, se mora probuditi i pročititi, *inače ono, što iz toga izlazi, nije nikakav pravi dobitak.*

Hoće li aspirant, da na koji drugi način svojim mislima koristi drugim ljudima, mora on, da postupa na sličan način. On naime mora sebi stvoriti jasnu sliku svojega prijatelja i isto tako jasno mora sebi predložiti misli, koje mu želi predvesti. Jaka želja za njegovu dobrobit, koju mu je on otpustao kao sveopće odbrambeno sredstvo neko će vrijeme, - kako dugo, to ovisi o jakosti misli - lehditi oko njega, kao odbrambeni zid protiv neprijateljskih misli, te će ga pače čuvati i od fizičkih opasnosti. Isto će tako i misao mira i utjehe nblaziti onoga, komu je odaslana, te razastri oko njega atmosferu spokojnosti.

Podpora, koju možemo drugomu pružiti molitvom, u glavnom je iste vrsti, kao i ono, što smo gore spomenuli. Ako se ispоставi, da su molitve često djelovale jače, nego olične dobre želje, to je tomu kriva okolnost, da će onaj, koji je uvjeren o djelovanju svoje molitve, tu molitvu izvršiti, a

većoni sabramosti i toplijom srdačnosti. Uz isti stupanj koncentracije, postiže se i bez molitve, dokle samim mentalnim djelovanjem isti uspjesi, kao i s molitvom.

Ima još jedna druga vrst djelovanja molitve. To je ona, kada onaj, koji se moli, obraća pozornost neke nadljudske ili više razvite čovječje inteligencije na osobu, za koju se moli, i time se toj osobi pomaže direktno sa strane jedne Snage, koja daleko nadvisuje onu, koju se moli.

Moguće, da je ovdje umjesna primjedba, da je nepotreban hojazan, da bi se eventualno moglo doći u konflikt s karmom, time, ako svom prijatelju prikačemo o pomoć putem misli, kako to najbolje možemo. Mi ne dođe možemo prepustiti Karini, da se sama za sebe brine. Isto tako se ne trebamo bojati, da ćemo povrijediti zakon gravitacije. Ako se kojem prijatelju može pomoći, neka se to učini bez hojazni, jer možemo biti potpuno uvjereni, da je ona pomoć, koja se može izvršiti, sigurno sadržana u Karini dotičnog čovjeka, da je u tom slučaju on sretni izvršilac toga zakona.

Pomoć, koju možemo pružiti tako zvanim mrtvima

Sve, što mi posredovanjem svojih misli možemo učiniti za žive, daje se isto tako, pače i još mnogo bolje, učiniti za one, koji su prije nas prošli preko praga smrti, jer kod njih ne moramo staviti u ličanje tešku fizičku materiju prije, nego što misao može dostići svijest, koju se vodi.

Čim je taj prag prekoračen, počima čovjek da upravlja svojom svijest prama unutra, on se više povlači u svoju unutrašnjost, nego što se brine za vanjski svijet. Sve misaone struje, koje su do sada tekle prama vani, da s pomoću osjećajnih organa istraže vanjski svijet, imaju sada, pošto je nestalo za to potrebitog osuda, pred sobom jednu prazninu, koja sprečava svaki izlaz. To je isto tako, kao kad čovjek trči do njemu poznatog mosta, pa iznenada nađe, da je dotični ponor nepremošten, jer je most odstranjen.

Nutarnji preokret i novi raspored u astralnom tijelu, što se događa odmah nakon što je odbačeno fizičko tijelo, ima svrhu, da se dođe do ograničenja mentalnih sila, kako bi se sprječilo njihov istup prama vani. Astralna materija, koja se ovdje nalazi, sačinjava -- predpostavljajući, da ne nalazi ona zapreke sa strane na zemlji

ostalim prijatelja »mrtvog« -- na mjesto plastičnog alata, jednu ograničujuću ljusku i što je taj dovršeni zemaljski život bio čišći i viši, to jači je oklop protiv utisaka izvana i protiv izbijanja zraka iz nutra. Dotični »mrtvi«, kojemu je na takav način postavljen bedem protiv njegovih prama vani upravljenih sila, suda je to više osjetljiv za utiske iz mentalnog svijeta, pa se ga uslijed toga može bolje, više i jače poduprijeti, osokoliti i posavjetovati, nego što je to bilo moguće, dok je još živio na zemlji.

U ovom svijetu, u koji su otišli oni, koji su se oslobodili fizičkoga tijela, isto se tako može čutilno shvatiti ljubeznu misao, kao u našem svijetu riječ puna ljubavi ili oježno milovanje. Zato bi trebalo, da se svakom, koji je onamo otišao, šalju za njim misli, pune ljubavi i nježnosti, kao i najvručije želje, da što brže prođe kroz dolinu smrti i stigne u sjajne poljane drugoga svijeta. Nažalost ostaju mnogi i mnogzi »mrtvi« odviše dugo u tom međustanju, iz jednostavnog razloga, jer im njihova loša Karma ne dozvoljava da imaju takovih prijatelja, koji bi znali, kako im se poslije smrti iz fizičkog svijeta može pomoći. Kad bi oni, koji su ostali u zemaljskom životu, znali, koliko oni sa svojim mislima ljubavi mogu podati veselja, utjehe i blagoslova onima, koji putuju u nebeske poljane; kad bi oni znali, kako utješljiva i krepla sunca se njima time stavlja na raspolaganje, sigurno ne bi nijedan »mrtvi« bio ostavljen na cjelilu od onih, koji su ostali na zemlji. Naši misli »mrtvi« imaju puno pravo na našu ljubav i pažnju, a kako je utješljivo za čovjeka, kojemu je oduzeto jedno, milo biće, koje je moguće bilo sunčani sjaj njegovog života, da može i nadalje služiti tom ljubljenom stvoru, da mu može dati za pratioca na njegovom putu anđela čuvara, t. j. svoje misli pune ljubavi.

Okultisti, kao utemeljitelji velikih religija, znali su vrlo dubro cijeniti usluge, koje je »mrtvima« dugovao onaj, koji je ostao. Hindu ima svog Šradhu, spomociju kojega on kuša da olakša dušama pokojnika prelaz u Svargu. Rimokatolička crkva ima svoje zadušnice i molitve za »mrtve«. »Duruj im Gospode mir vječni i daj da im svjetli vječno svjetlo!«, tako se moli katolik za svog prijatelja onkraj groba. Supto kod pristasa protestantske crkve izgubio se taj divni običaj zajedno s mnogim drugim, koji pripadaju višem životu kršćanina. O da bi s proširenjem spoznaje, palo oitna i

opet u dio ono, što mi je otelo nepoznavanje blagoslovenih običaja!

Misaoni rad izvan tijela

Svoju misaonu djelatnost ne trebamo ograničiti samo na satove, koje provodimo u fizičkom tijelu... mi možemo sa svojim mislima korisno djelovati i onda, kad nam tijelo leži u mirnom sanu.

To, što se dešava kod »spavanja«
stoji se jednostavno u tom, da se svijest, koja je odvojena u različita suptilna tijela, potlače iz fizičkog tijela i tako pravi čovjek ode u astralni svijet. Oslobođen od fizičkog tijela, posjeduje on obzirom na djelovanje, koje može svojim mišljenjem izvesti, daleko veću moć, koju on međutim ne upotrebljuje toliko prama vani, nego više za nutarne predmete, koji su ga interesirali, dok je bio u budnom stanju. Njegova misaona snaga djeluje i kreće se u običnim granicama i radi na problemima, koje je i njegova budna svijest htjela da riješi.

Ima jedna engleska poslovica, koja glasi: »Noć je najbolji savjetnik«. Taj savjet, da, ako nam predstoji kakova važna odluka, vjerna stvar prospavati, sadržaje jasno izraženo intuitivno priznanje činjenice, da mi i za vrijeme spavanja razvijamo mentalnu djelatnost. Čovjek sakuplja i žanje plodove svoga rada i onda, kad sa svoje strane i ne namjerava, da iskoristi svoju oslobođenu inteligenciju.

Oni pak, koji bi htjeli, da čvrstom rukom upravljaju hodom svoga vlastitog razvoja i ne bi htjeli dozvoliti, da im on bez cilja naokolo luta, trebali bi se poslužiti i većim silama, koje im stoje na raspolaganje i onda, kad im ne smeta teški teret fizičkog tijela. Postupak je vrlo jednostavan. Prije spavanja trebali bi oni sa mirno predvesti problem, koji bi htjeli riješiti. Naravno, da pri tom mora izostati svako nadržavanje, jer bi to smetalo, da se mirno zaspe. Taj problem trebalo bi jednostavno mirno prednesti i odmah zatim ga napustiti. To je dovoljno, da se mislima dađe željeni pravac. Mislimae će nada, čim se oslobodi fizičkog tijela, taj predmet prihvatiti i s njim se pozabaviti. Rješenje će doći, čim se probudi, t. j. mislimae ga je utisnuo u mozak. Uslijed toga je uputno, da se pokraj kreveta pripravi papir i olovku tako, da se može odmah, čim se probudimo, zabilježiti rješenje, jer satjećući podražaji vanjskoga svijeta mogu vrlo lako izbrisati ove tim putem postignute misli, a kasnije ih je teško

ponovno reproducirati. Mnogu nezdodu, koja nas u životu stigne, mišići ćemo na takav način sačekati; mnogi izlaz može se tako naći iz zamršeni zapletaja. I mnogi problemi intelekta mogu naći svoje rješenjetime da ih iznesemo pred inteligenciju, koja ne nosi teret fizičkog mozga.

Na približno isti način može aspirant za vrijeme prospavanih satova pomoći prijatelju, koji se nalazi na ovom ili na drugom svijetu. On se mora sama potruditi, da sebi svoja prijatelja još prije spavanja koliko je moguće jasnije predstavi, s nakanom, da ga potraži i da mu pomogne. Tu menata klika dovesti će ga, kad zaspi, do prijatelja tako, da mogu onda u astralnom svijetu zajedno općiti. Ako stvar stoji tako, da je pomisao na prijatelja skopčana sa osjećajnim uzbuđenjem, što se može dogoditi, ako se radi o jednom preminulom prijatelju, — onda mora aspirant nastojati, da svoja čuvstva, još prije spavanja, posve primiri. Jer osjećajni pokreti uzbuđene astralno tijelo, pa kad se to tijelo nalazi u stanju jakog uzbuđenja, onda ono izolira svijest i ne da tražiti, da se nastavlja prama vani.

U pojedinim slučajevima takovog saobrućaja u astralnom svijetu, preostaje u spomeni budnoga stanja sjećanje na »San«, dok u drugim slučajevima takovoga sjećanja nema. Takav san predstavlja često nešto konfuzno i sa stranim stvarima ispremiješenu zabilješku o nekom sastanku, koji se je vanjelesno dogodio, pa treba, da se i kao takav shvati. Moguće je, da u mozgu ulje preostalo nikakvo sjećanje. Za samu stvar je to posve svejedno, jer djelatnost inteligencije, kad je stavljena u slobodu, ne ovisi o tom, dali mozak, koji pri tom ne učestvuje, poslije toga nešto zna ili ne zna. Kurist, koju čovjek može u astralnom svijetu učiniti, ne mjeri se dakle prema sjećanju, koje svijest, kad se natrag vruti, saopćuje mozgu. *Opakono sjećanje može pače i posve izostati, pa ipak je rad, koji je obavijen za vrijeme, dok je tijelo spavalo, mogao biti pun blagoslava.*

Druga jedna vrst misaonog rada, na koji se obično uzima malo obzira, a koji se može poduzeti isto tako unutar kao i izvan fizičkog tijela, jest podupiranje javnih pokreta, korisnosnih poslova, koji služe svopćem napredku čovječanstva. Ako se čovjek koncentrira na takove stvari, onda se stavljaju u gibanje struje, koje izlaze iz unutarnjih životnih sfera. O tom ćemo govoriti u slijedećem poglavlju.

Moć ujedinjenog mišljenja

Umnožena snaga, koju se postizava, kad se više ljudi sastane, da se ujedinjenim misaonim radom pomogne nekoj stvari, nije priznata samo od okultista, već po svima, koji su nešto dublje prodrli u znanost o duhu. To je pače tu i tamo i u kršćanstvu postalo običajem, da prije nego što jedna misija pođe u izvjesni kraj sa svrhom da ga evangelizira, da se onda izvrši odulji, neprekidni misaoni rad. Prije nego što misija odputuje u daleki kraj, sakupi se u pr. malena družba pristajša rimokatoličke crkve i pripravi tlo za misionarski rad tako, da ti ljudi sebi predstavljaju dotičan kraj, prenesu se svojim mislima onamo i meditiraju o neknoj izvjesnoj crkvenoj dogmi. Na takav način stvara se u onom distriktu mentalna sfera, koja je izvanredno povoljna za širenje rimokatoličke nauke i teozofije, koji su za to osjetljivi, bili će pripravljeni, da se u njima probudi želja, da budu u toj nauci poučeni. Takav misaoni rad bit će još korisniji, ako se pridoda jedna skršena molitva, što je druga jedna forma misaonog rada, hodreuje religioznim oduševljenjem.

Redovi rimokatoličke crkve, koji provode kontemplacije, vrše na takav način mnogi i koristan rad, isto kao i kod Hindua ili Budhista njihovi pustinjaci. Bila to gdje im drago, kad jedna jaka čista inteligencija sebi preduzme, da svijetu puškoči u pomoć sa širenjem plemenitih i visokih misli, time se čovječanstvu čini izvjesna usluga. Na taj način može jedan samotni mislilac postati dobročiniteljem sveukupnosti. Izvjesni broj ljudi, kojih su misli uspravljene na isti cilj, kao n. pr. grupa teozofa, može vrlo mnogo doprinijeti širenju teozofskih ideja, kad se sporazume, da u jedno ustanovljeno vrijeme, svaki dan od prilike 10 minuta, misle na izvjesne teozofske nauke. Nije bezuvjetno nužno, da se oni u tu svrhu negdje saslažu; dovoljno je, da su duševno zajedno. Uzmimo, da takova grupa odluči, da će kroz četvrt ili pol godine, danonoc, u određeno vrijeme, 10 minuta misliti na reinkarnaciju. Iste misaone forme prozele bi u tom slučaju čitavi otkrug i misao o reinkarnaciji mogla bi biti uvedena velikom broju glava. Tu bi palo mnogo pitanje, tražilo bi se o tom predmetu knjiga, a predavanja, koje bi se nakon ta-

kve pripreme o tim stvarima držalo, moglo bi sigurno računati na auditorij, koji bi već od početka slušalo taj predmet s velikim interesom. Gdje se za takovu mentalnu propagandu sastanu ozbiljni muževi i žene, tu će se doći do uspjeha, koji će daleko nadmašiti ono, što se može postići čisto fizičkim sredstvima.

Zaključak

Na takav način možemo učiti, kako se mogu upotrijebiti velike sile, koje se nalaze u nama svima i kako se time može postići najveće djelovanje. U razmjeru, koliko ih upotrebljujemo, one će rasti, dok ne vlastito iznenađenje i svoju radost ne ćemo otkriti veličinu snage, spomoću koje ćemo moći hiti krizni.

Ne smijemo zaboraviti, da se mi stalno, besvjesno, ali i nepostojano služimo silama i da uslijed toga djelujemo uvijek u dobrom ili lošem smislu na one, koji križaju naše životne puteve. Svrha predvedenih izvoda jest to, da se čitaocu dade pohoda, da upravo te sile privede svjesnoj, stalnoj i snažnoj upotrebi. Misliti do izvjesnog stupnja moramo i onako uvijek, pa bile misaone struje, koje mi stvaramo, još tako slabe. Time utječemo stalno na one, s kojima dolazimo u dolica, dali to hoćemo ili nećemo. Jedino pitanje, o kojemu moramo odlučiti, jest to, da li to hoćemo izvesti na zdravi ili štetni, na snažni ili mlitavi, na uspješni ili bezuspješni način. Nikako ne možemo spriječiti, da se misli drugih ne dotaknu našeg intelekta, ali zato možemo između njih birati, ... možemo im dozvoliti da onidju ili ih možemo odbiti. Mi moramo dakle na druge utjecati, kao što moramo dozvoliti i ljudi utjecaj na nas. Na druge pak djelovati možemo ili na njihovu korist ili na njihovu štetu, a isto tako možemo drugima dozvoliti, da na nas djeluju ili u povoljnom ili nepovoljnom smislu. -- Taj izbor, koji je za nas, kao i za svijet od tolike važnosti, ostaje posve prepušten nama. Zato:

Biraj dobro, jer Tvoj je izbor kratko odmjeren, a ipak od neizmjerne važnosti!
Mir svima stvorovima!

SVRŠETAK.

